

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GENÇ YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ANNE BABA TUTUMLARI VE
KARDEŞ İLİŞKİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Rabia ARZUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023-Rabia ARZUMAN

T.C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GENÇ YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ANNE BABA TUTUMLARI VE
KARDEŞ İLİŞKİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE PERSONALITY TRAITS OF
YOUNG ADULTS IN TERMS OF PARENTAL ATTITUDES
AND SIBLING RELATIONSHIPS

Hazırlayan

Rabia ARZUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Rabia ARZUMAN tarafından hazırlanan “*Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi*” adlı tez çalışması ..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman..... (İmza)

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Jüri Başkanı.....(İmza)

Doç Dr. Davut AYDIN

Jüri Üyesi.....(İmza)

Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2023

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporunun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Rabia ARZUMAN

İmza

ÖZET

Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Rabia ARZUMAN

Danışman: Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

2023 – XIII+102

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Doç. Dr. Davut AYDIN

Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI

Genç yetişkinlik döneminde kişilik özelliklerinin (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) incelendiği bu çalışmada cinsiyet, doğum sırası, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne baba tutumu (anne sevgisi, anne kontrolü, baba sevgisi, baba kontrolü) ve kardeş ilişkileri (yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği) değişkenlerinin kişilik özelliklerini yordama güçlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinin Mühendislik-Mimarlık, Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören toplam 486 (279 kadın, 207 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcılara ait kişisel bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla Bacanlı ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi”, anne baba tutumunu belirlemek amacıyla Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen “Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ve kardeş ilişkilerini belirlemek amacıyla Öz-Soysal ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan “Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, doğum sırası, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri değişkenlerinin genç yetişkinlerde kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) yordayıp yordamadığını ortaya koymak için “aşamalı regresyon analizi” yapılmıştır. Cinsiyet ve kardeşle aynı cinsiyette olma değişkenleri kukla (dummy) değişkenler olarak tanımlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda sırasıyla baba sevgisi, kardeşle aynı cinsiyette olma ve cinsiyet değişkenlerinin nevrotizmi; çocukluk bilişselliği ve anne sevgisi değişkenlerinin dışadönüklüğü; çocukluk duyguları ve anne sevgisi değişkenlerinin deneyime açıklığı; çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolü değişkenlerinin yumuşak başlılığı; çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duyguları değişkenlerinin sorumluluğu anlamlı olarak yordadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: anne baba tutumu, beş faktör kişilik özellikleri, genç yetişkinlik dönemi, kardeş ilişkileri, regresyon analizi

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE PERSONALITY TRAITS OF YOUNG ADULTS IN TERMS OF PARENTAL ATTITUDES AND SIBLING RELATIONSHIPS

M.Sc.Thesis

Preparer: Rabia ARZUMAN

Advisor : Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

2023 – XIII+102

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational Sciences Department

Guidance and Psychological Counseling Science

Jury

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Assoc. Prof. Dr. Davut AYDIN

Lect. Dr. Dilek AVCI

In this study, where personality characteristics (neuroticism, extraversion, openness to experience, agreeableness, responsibility) are examined in young adulthood, gender, birth order, being the same sex with the sibling, parental attitude (mother love, mother control, father love, father control) and sibling relationships (adult emotions, adult behaviors, adult cognition, childhood emotions, childhood behaviors, childhood cognition) variables reveal the power to procedurally procede personality traits is intended to be removed. The study group of the study consists of a total of 486 (279 female, 207 male) university students studying in the Faculties of Engineering-Architecture, Science and Letters, Education of Kırşehir Ahi Evran University in the 2022-2023 academic year. In the study, the "Personal Information Form" prepared by the researcher in order to collect the personal information of the participants, the "Adjective-Based Personality Test" developed by Bacanlı et al. (2009) in order to determine the personality characteristics, the "Child Raising Attitudes Scale" developed by Sümer and Güngör (1999) in order to determine the parental attitude, and the "Lifelong Sibling Scale" adapted to Turkish by Öz-Soysal et al. (2016) in order to determine sibling relationships Scale" was used. SPSS 25 package program was used for the statistical analysis of the data obtained within the scope of the research. A "progressive regression analysis" was performed to reveal whether the independent variables of the study, gender, birth order, being of the same sex with the sibling, parental attitude and sibling relationships predicted personality traits (neuroticism, extraversion, openness to experience, agreeableness, responsibility.) in young adults. Gender and sibling co-sex variables were defined as dummy variables. As a result of the analyzes, father love, being of the same sex with the sibling and neuroticism of gender variables respectively; extraversion of the variables of childhood cognition and mother love; openness to experience of variables of childhood emotions and mother love; soft-headedness of the variables of childhood cognition, mother love, mother control, and father control; Variables of childhood cognition, father love, and childhood emotions have been shown to significantly predict responsibility.

Keywords: five factors personality traits, parental attitude, personality traits, regression analysis, sibling relationship, young adulthood

ÖN SÖZ

Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk beş faktör kişilik özelliklerinin; cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumlarının alt boyutları olan anne sevgisi, anne kontrolü, baba sevgisi, baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları olan çocukluk bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, yetişkin bilişselliği, yetişkin duyguları ve yetişkin davranışları değişkenleri açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Yüksek lisans yapmak hayatım boyunca aldığım en güzel kararlardan birisi oldu. Bu süreçte zaman zaman zorlandığımı hissettim. Böylesine zorlu bir yolda yürümeme destek olan birçok kıymetli kişi oldu. Özellikle desteklerini benden hiç esirgemeyen, yolumu engin bilgileriyle aydınlatan, kıymetli fikirleriyle çalışmama yön veren tez danışmanım Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT hocama teşekkür ederim.

Değerli önerileriyle tezimin son halinin oluşmasında yardımcı olan değerli jüri hocalarım Doç. Dr. Davut AYDIN ve Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI'ya; hem lisans hem de yüksek lisans eğitimimde mesleki bilgileri ile bana yol gösteren değerli hocalarım Doç. Dr. Önder BALTAÇI ve Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Akademi konusunda beni yüreklendiren ve yüksek lisansa başlamama vesile olan lise edebiyat öğretmenim değerli Bilal KAS'a teşekkür ederim.

Bu yolda beni her zaman teşvik eden, tezimin her aşamasında fikirleriyle bana yardım eden ve yüksek lisans serüvenimi eğlenceli hale getiren kıymetli meslektaşlarım Tunahan KARGI ve Esra SAPMAZ'a teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında bana olan inancını dile getiren ablam Ayşe ARZUMAN'a, beni bu günlere getiren, her daim yanımda olduğunu hissettiğim ve zor zamanlarımızda birbirimize sarıldığımız canım anneme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	7
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	9
1.3.SINIRLILIKLAR	11
1.4.SAYILTIAR	12
1.5.TANIMLAR.....	12
BÖLÜM II.....	14
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	14
2.1.KİŞİLİK KAVRAMI	14
2.2.KİŞİLİĞİ AÇIKLAYAN KURAMLAR	15
2.2.1. Psikanalitik Kuram	15
2.2.2. Analitik Psikoloji Kuramı.....	17
2.2.3. Bireysel Psikoloji Kuramı.....	18
2.2.4. Ayırıcı Özellik Kuramları.....	19
2.2.4.1.Faktör Özellik Kuramı.....	20
2.2.4.2.Biyolojik Kişilik Kuramı	20

2.2.4.3. Beş Faktör Kişilik Kuramı.....	21
2.3. CİNSİYET VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	23
2.4. ANNE BABA TUTUMU VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	30
2.5. DOĞUM SIRASI VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	35
2.6. KARDEŞ İLİŞKİLERİ VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	39
BÖLÜM III	44
3. YÖNTEM.....	44
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	44
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	44
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	45
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	46
3.3.2. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT).....	46
3.3.3. Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ)	47
3.3.4. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ).....	48
3.3.5. İşlem Yolu	48
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	49
BÖLÜM IV.....	52
4. BULGULAR	52
4.2.Cinsiyet, Doğum Sırası, Kardeşle Aynı Cinsiyette Olma, Anne Baba Tutumu (Anne Sevgisi, Anne Kontrolü, Baba Sevgisi, Baba Kontrolü) ve Kardeş İlişkileri (Yetişkin Duyguları, Yetişkin Davranışları, Yetişkin Bilişselliği, Çocukluk Duyguları, Çocukluk Davranışları, Çocukluk Bilişselliği) Değişkenlerinin Kişilik Özelliklerini (Nevrotizm, Dışadönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk) Yordama Gücüne İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Bulguları	57

4.2.1. Kişilik Özelliklerinden Nevrotizm Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	57
4.2.2. Kişilik Özelliklerinden Dışadönüklük Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	59
4.2.3. Kişilik Özelliklerinden Deneyime Açıklık Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	61
4.2.4. Kişilik Özelliklerinden Yumuşak Başlılık Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	62
4.2.5. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	65
BÖLÜM V	67
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
5.1. TARTIŞMA.....	67
5.2. SONUÇ	76
5.3. ÖNERİLER.....	79
KAYNAKÇA.....	81
EKLER	90
EK-1 Kişisel Bilgi Formu	91
EK-2 Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Örnek Maddeleri.....	92
EK-3 Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Örnek Maddeleri	93
EK-4 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Örnek Maddeleri.....	94
EK-5 Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçek İzni	95
EK-6 Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Ölçek İzni	96
EK-7 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Ölçek İzni	97
EK-8 Etik Kurul Kararı.....	98
EK-9 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Uygulama İzni.....	99
EK-10 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Uygulama İzni	100

EK-11 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Uygulama İzni	101
ÖZGEÇMİŞ	102

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırmanın Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Özellikler.....	45
Tablo 3.2. Sürekli Değişkenlere (Kişilik Özellikleri Alt Boyutları, Anne Baba Tutumu Alt Boyutları ve Kardeş İlişkileri Alt Boyutları) İlişkin Betimsel İstatistikler.....	50
Tablo 3.3. Üniversite Öğrencilerinde Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	51
Tablo 4.1. Korelasyon Analizi Sonuçları.....	52
Tablo 4.2. Kişilik Özelliklerinden Nevrotizm Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 4.3. Kişilik Özelliklerinden Dışadönüklük Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	60
Tablo 4.4. Kişilik Özelliklerinden Deneyime Açıklık Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	61
Tablo 4.5. Kişilik Özelliklerinden Yumuşak Başlılık Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 4.6. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	65

SİMGELER VE KISALTMALAR

‘Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumu ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi’ isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılmış olan kısaltmalar açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AK	Anne Kontrolü
AS	Anne Sevgisi
BK	Baba Kontrolü
BS	Baba Sevgisi
ÇB	Çocukluk Bilişselliği
ÇDA	Çocukluk Davranışları
ÇDU	Çocukluk Duyguları
DI	Dışadönüklük
DA	Deneyime Açıklık
NE	Nevrotizm
SO	Sorumluluk
YB	Yetişkinlik Bilişselliği
YDA	Yetişkinlik Davranışları
YDU	Yetişkinlik Duyguları

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmanın konusu ile ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Kişilik kalıtım ve çevrenin etkisiyle gelişen, bireyin davranışlarının şekillenmesinde belirleyici olan bir yapıyı ifade etmektedir. Bir kişinin davranışına hem tutarlılık hem de bireysellik kazandıran nispeten kalıcı özellikler bütünüdür (Feist ve Feist, 2009). Aynı zamanda bireyi diğerlerinden ayıran, doğuştan gelen ve sonradan kazanılan, tutarlı bir biçimde sergilenen özelliklerinin tamamı olarak da tanımlanabilir (Özdemir vd., 2012). Buna bağlı olarak kişiliğin hem kalıtsal olduğu hem de çevreden etkilendiği söylenebilir. Kişiliğin gelişmesinde özellikle ailesel faktörlerin önemli bir rolü bulunmaktadır (Çiftçi, 1991). Kişinin anne babasından öğrendiği davranışlar, kardeşiyle kurduğu etkileşim, aile içinde bulunduğu konum diğer insanlarla kurduğu iletişimi etkilemektedir. Bu bağlamda birey ailesinden öğrendiklerini hem içselleştirmekte hem de topluma yansıtmaktadır. Bireylerin davranışlarının nedenleri geçmişten günümüze birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Bu nedenle araştırmacılar kişiliği tanımlamada ve açıklamada birçok kuram üretmiştir (Burger, 2014; Feist ve Feist, 2009; Jung, 1981; McCrae ve Costa, 1982). Özellikle bu araştırmanın da dayanak noktasını oluşturan beş faktör kişilik kuramı kişiliği beş ayırıcı özellik olarak ifade etmeleriyle öne çıkmaktadır. Kuramın temelini oluşturan bu beş ayırıcı özellik McCrae ve Costa (1999)'nın yirmi beş yıl süren çalışmaları sonucunda şekillenmiştir. Bununla birlikte kişiliği açıklamak için bir model geliştirmişlerdir (Akt. Feist ve Feist, 2009). Bu modele göre kişiliğin merkezinde bireyin doğuştan gelen potansiyelini içeren temel eğilimleri ve çevresiyle etkileşimi sonucunda oluşan karakteristik uyarlamaları yer almaktadır. Dolayısıyla kişilik özelliklerinin doğrudan gözlemlenmesi oldukça zordur (McCrae ve Costa, 2005).

McCrae ve Costa (1997), kişilik özelliklerini dolaylı olarak incelemek için bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Onlara göre kişilik özellikleri iki uç noktada toplanmakta ve çan şeklinde dağılmaktadır. Çoğunlukla bireylerin her bir kişilik özelliğinin ortasına yakın bir yerde puan aldığını öne sürmüşlerdir. Yalnızca bazı bireylerin aşırı uçlarda puan aldığını belirtmişlerdir. Aşırı uçlarda puan alan bireylerin kişilik özelliklerini tanımlamak için Eysenck'in kuramından yararlanmışlardır. Nevrotizm ve dışadönüklük özelliklerinin en güçlü ve en yaygın iki kişilik özelliği olduğunu açıklamışlardır. Daha sonrasında McCrae ve

Costa (1997), deneyime açıklık adını verdikleri üçüncü bir kişilik özelliği keşfetmişlerdir. Son olarak uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerini de çalışmalarına ekleyerek beş faktör kişilik modelini oluşturmuşlardır. Buna göre, beş faktör kişilik kuramının nevrozizm boyutunda yüksek puan alan bireyler diğerlerine göre daha kırgın, depresif, endişeli ve kırılığandır. Nevrozizm puan ortalaması düşük olan insanlar ise genelde sakin, rahat, istikrarlı, soğukkanlı ve kendinden memnundur. Ayrıca bu bireyler çok fazla duygusal yoğunluk yaşamazlar (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009; Tackett ve Lahey, 2017). Bu nedenle nevrozik özellikler gösteren bireylerin topluma uyum sağlamada sorun yaşayacağı düşünülebilir.

Beş faktörün diğer bir boyutu olan dışadönüklük boyutunda yüksek puan alan insanlar ise maceracı, aktif, atılgan, iddialı, sosyal, şefkatli, neşeli, konuşkan ve eğlenmeyi severler. Diğer insanlarla iletişim kurmada zorluk yaşamazlar. Dışadönüklüğün zıt olan yönü ise içedönüklüktür. Diğerlerine göre içedönük olan bireyler genellikle sessiz, pasif, yalnızlığı seven, çekingen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bireyler hem diğer insanlarla etkileşim kurmada hem de duygularını ifade etmede oldukça zorlanmaktadır (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009; Şahin, 2017; Wilt ve Revelle, 2017). Dışadönüklük ile benzerlik gösteren beş faktörlü kişilik yapısının diğer bir boyutu da deneyime açıklıktır. Deneyime açık olan bireyler daha çok çeşitliliği tercih eden, entelektüel, meraklı ve özgür düşüncelidir. Yeni yerler keşfetmeye ve farklı fikirlere açıktır. Buna karşılık, deneyime açık olmayan bireyler, geleneklere bağlı ve tutucu olma özelliklerine sahiptir. Çevrelerindeki tanıdık öğelerle kendini rahat hisseden bu bireyler, durağan bir yaşam tarzı benimserler (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009).

Bu beş faktörün uyumluluk boyutunda yüksek puan alan bireyler diğer insanlara kolayca güvenebilir. Aynı zamanda diğerlerine nazaran daha cömert, verimli, kabul edici, özgecil, nazik, sempatik, sıcak ve iyi huylu olma eğilimindedir. Başkalarıyla empati kurma konusunda başarılıdırlar. Uyumluluk boyutunda puanı düşük olan bireyler ise genellikle şüpheli, cimri, sinirli ve diğer insanlara karşı eleştirel olma özelliklerine sahiptir (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009; Graziano ve Tobin, 2017). Bu nedenle toplumda huysuz veya geçimsiz olarak nitelendirilen bireylerin uyumluluk özelliğinin düşük olduğu söylenebilir. Beş faktör kişilik kuramının son boyutu ise sorumluluktur. Bu boyutta yüksek puan alan bireyler düzenli, kontrollü, organize, hırslı, başarı odaklı ve öz disiplinli olarak tanımlanabilir. Grup çalışmalarında öne çıkarlar. Hayatın herhangi bir alanında karşılaştıkları zorluklarla baş etme becerileri yüksektir. Buna karşılık sorumluluk boyutunda düşük puan alan bireyler dağınık, ihmalkâr ve tembel olarak nitelendirilebilir. Aynı zamanda

yaşamlarını bir amaç olmadan rastgele sürdürme eğilimi gösterirler (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009). Bu bilgilerden hareketle beş faktör kişilik özelliklerinin iki uçta toplandığını söyleyebiliriz. Bir yanda aktif, enerjik, atılgan bireyler olduğu gibi bir yanda da sessiz, yalnız kalmayı tercih eden bireyler olabilir. Burada ifade edildiği üzere sosyal hayatta karşılaştığımız hatta yakınlık kurduğumuz kişilerin bile birbirinden zıt özellikler taşıması mümkündür. Mesela bir arkadaşımız özgecil, nazik ve anlayışlıyken diğer arkadaşımız sinirli ve diğer insanlara karşı eleştiri odaklı olabilir. Bu özellikler bireyleri tanımamızı ve onlara karşı nasıl davranmamız gerektiği konusunda bizlere fikir verir.

Kişilik özelliklerinin oluşması, olgunlaşması ve bireyle bütünleşmesi belli bir zaman gerektirir. Bu yapının bireylerin yaşıyla birlikte tutarlılık göstermeye başladığı ve özellikle yirmili yaşların kişilik üzerinde önemli bir yerinin olduğu düşünülmektedir (Çam vd., 2017). Bu bağlamda kişilik özelliklerinin yaşam seyri boyunca değişmesi, genç yetişkinlikten itibaren tutarlılık göstermesi beklenmektedir. Bireylerin çevresel faktörlerin etkisine daha duyarlı oldukları bu dönemde (Matthews vd., 2009; Roberts ve Yoon, 2022) aile içi deneyimlerinin, anne baba davranışlarının ve kardeş etkileşiminin kişilik özelliklerini etkilediği söylenebilir.

Aile, kişilerin ilk öğrenmelerinin gerçekleştiği, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarının şekillendiği yerdir (Kaya, 1997). Özellikle anne babaların tutumu bireyin kişilik özelliklerinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Buna bağlı olarak birçok araştırmada anne ve babanın çocuklarına karşı davranışları incelenmiştir. Bu çalışmaların sonuçlarına göre anne babanın çocuklarını yetiştirmede tutarsız (Tatlıoğlu, 2014), aşırı korumacı (Clayer vd., 1984; Sato vd., 1997; Tatlıoğlu, 2014), ilgisiz (Reti vd., 2002) ve otoriter (Tatlıoğlu, 2012) olmaları bireylerin nevrotik olmalarına katkı sağlamıştır. Kullberg ve arkadaşları (2021)'nin yetişkinlerle yaptıkları bir araştırmada ilgisiz anneye sahip olan bireylerin anksiyete ve depresyon puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Nevrotizm özelliği yüksek olan bireylerin depresif özellikler taşıdığı düşünüldüğünde, ilgisiz anne davranışının nevrotizme katkı sağladığı düşünülebilir. Benzer şekilde babalarıyla ilişkileri tutarsız olan kadınların histerik özellikler sergilediği gözlenmiştir (Benjaminsen vd., 1984). Duyguları abartılı bir biçimde yaşama ve bulunduğu ortamda dikkati üzerine çekme olarak da ifade edilen histeri (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013), nevrotizm özelliği ile bağdaştırılabilir. Dolayısıyla histerik özellikler gösteren bireylerde nevrotizmin yüksek olduğu düşünülebilir. Ayrıca Biller ve Weiss (1970)'in yaptıkları araştırmaya göre bir babanın davranışlarının, kızının kişiliği ve sosyal uyumu üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle özellikle baba ve

kız ilişkisinin yapılan araştırmalarda dikkat çekilen bir konu olduğu söylenebilir. Babaların sadece kız çocuklarının değil diğer çocuklarının da bakımına katılmasının, çocuğun bilişsel, sosyal-duygusal, cinsel-rol ve kimlik gelişimi üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır (Belli vd., 2021) Anne baba davranışları ile bireylerin kişilik özelliklerinin ilişkisinin incelendiği çalışmalar bunlarla sınırlı değildir. İlgili literatürde anne babasından ilgi gören (Pincus ve Ruiz, 1997), anne babası sevgi dolu (McCrae ve Costa, 1988), demokratik ve korumacı (Tatlılıoğlu, 2014) olan bireylerin daha dışadönük olduğu belirlenmiştir. Deneyime açık olan bireylerin ise anne babasının daha çok destekleyici (Pincus ve Ruiz, 1997), sevgi dolu ve talepkar olmayan (McCrae ve Costa, 1988) tutum sergilediği görülmüştür. Diğerlerine göre daha sorumlu olan kişilerin demokratik (Kaya, 1997; Tatlılıoğlu, 2012), ilgili (Pincus ve Ruiz, 1997) ve sevgi dolu (McCrae ve Costa, 1988) bir tutumla yetiştirildikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte Özyürek ve Özkan (2015)'in ergenlerle yaptığı bir çalışmada anne babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin, anne babasını otoriter olarak algılayan ergenlere göre öfkelerini sosyal anlamda daha kabul edilebilir şekilde ifade ettikleri bulunmuştur. Özellikle kontrol edilmeyen öfkenin yıkıcı etkileri göz önüne alındığında öfkesini toplumda daha kabul edilebilir olarak ifade edebilen bireylerin uyumluluk özelliğinin yüksek olduğu düşünülebilir.

Kişiliğin belirleyicileri arasında aile açaşından sadece anne baba tutumları yoktur. Aile bütünü kişiliğin oluşmasında önemli bir faktördür. Aile sistemi içinde göz ardı edilemeyecek öneme sahip olan bir başka faktör ise kardeşler arasındaki ilişkilerdir. Bu bağlamda kardeşlerin birbirleriyle kurdukları bağ farklı araştırmalarda ele alınmıştır (Angın ve Erden, 2019; Polat ve Güldoğan, 2016; Samurçay, 1982). Yapılan bir çalışmada kardeşler arasında sevgi davranışları kadar kin ve nefret davranışlarının da olduğu görülmektedir. Özellikle kardeş kıskançlığının oluşmasında anne baba davranışlarının da etkisi bulunmaktadır (Samurçay, 1982). Polat ve Güldoğan (2016)'nın kardeş ilişkileri üzerine yaptıkları bir derlemede ise kardeşlerin şiddet davranışlarının kişilerin yaşamında yıkıcı etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır. İlgili literatürde kardeş ilişkilerinin çatışma boyutunun incelendiği birçok çalışma sosyal öğrenme kuramının varsayımlarına dayanmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre kardeşler birbirlerinin davranışlarını karşılıklı olarak gözlemleyip taklit ederler. Birçok aile sistemi, bu sosyal öğrenme süreçlerinin işlemesi için bol miktarda olanak sağlar. Bu kurama göre bireylerin statüsü yüksek, diğerleriyle olumlu ilişkiler kuran ve bireyi geliştirici özellikleri bulunan rol modelleri taklit etme olasılıkları daha fazladır. Dolayısıyla ailede yetkin, güçlü, sevgi dolu olan aile üyelerinin güçlü modeller olması daha olasıdır (McHale vd., 2012; McHale vd., 2016; Whiteman vd., 2011). Bireyler aile üyeleri

içerisinde olumlu davranışlarıyla model alabileceği bir kardeşi olmadığında farklı kişilik özellikleri sergileyebilmektedir. Örneğin kardeşi olan ve olmayan bireylerle yapılan çalışmalarda kardeşi olmayan bireylerin daha nevroitik olduğu görülmüştür (Arzuman ve Gençtanırım-Kurt, 2022; Riggio, 1999; Stronge vd., 2019). Buna paralel olarak Kitzmann ve arkadaşlarının (2002) araştırmalarına göre tek çocuk olarak yetiştirilen bireylerin akranlarına karşı saldırgan olma ve mağdur edilme özelliklerinin daha fazla olması dikkat çekmektedir. Ayrıca başka bir araştırmada tek çocukların diğer bireylere oranla sorumluluk alma özelliklerinin düşük olduğu ve daha deneyime açık oldukları gözlenmiştir (Stronge vd., 2019). Bununla birlikte tek çocuk olan genç yetişkinlerin kişilik özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada tek çocuklar kendilerini daha dışadönük ve uyumlu olarak ifade etmişlerdir (Arzuman ve Gençtanırım-Kurt, 2022).

Kardeşlerin birçok özelliği kişiliği etkileyebilmektedir. Bunun bir dizi araştırmaya konu olduğu gözlenmektedir. Örneğin Dunn ve Kendrick (1981)'in yaptığı bir çalışmanın sonuçlarına göre aynı cinsiyette olan kardeşler olumlu sosyal davranışlar sergilerken farklı cinsiyette olan kardeşler olumsuz davranışlar sergilemiştir. Ancak Minnett ve arkadaşlarının (1983) kardeşlerle yaptığı bir çalışmada aynı cinsiyette olan kardeşlerin diğerlerine oranla daha hileci ve saldırgan olması bu duruma ters düşmektedir. Erken ergenlik döneminde kardeş ilişkilerinin araştırıldığı bir çalışmada ise kardeşi olan kadınların şefkat, yakınlık ve çatışma çözme özellikleri daha yüksektir (Cole ve Kerns, 2001). Bu durumdan farklı olarak başka bir çalışmada kardeşi olan kadınların daha fazla duygusal saldırganlığa ve kaygıya sahip olmaları dikkat çekmektedir (Graham-Bermann vd., 1994). Aynı zamanda dokuz ülkede kız kardeşi olan bireylerle yapılan bir araştırmada kişilik özelliklerinin kardeşlerin cinsiyetinden etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır (Dudek vd., 2022). Buradan hareketle yapılan çalışmalarda kişilik özelliklerinin kardeşlerin cinsiyeti açısından birbirinden farklılaştığı gözlenmektedir.

Kişiliğin oluşmasında bireylerin cinsiyeti de önemli rol oynamaktadır. Özellikle toplumda kadına ve erkeğe yüklenen roller kişilik gelişimini etkilemektedir. Kadınlar ve erkekler yaşamlarının ilk yıllarından itibaren kültürlerine özgü cinsiyet rolleriyle yetiştirilmeye başlar. Kız çocuklarından daha uysal, boyun eğen, geçimli ve duygularını gösterecek şekilde davranmaları; erkek çocuklarından ise baskın ve güçlü olmaları, duygularını kontrol etmeleri beklenir. Zamanla kalıplaşmış bu roller biyolojik cinsiyetin önüne geçer ve bireylerin kişilik özellikleri kültürde öğrenilen bu davranışlara göre gelişir (Bahtiyar-Saygan ve Pekel-Uludağlı, 2021; Korkmaz ve Başer, 2019). Dolayısıyla kadınların genel itibarıyla daha hassas, naif ve yumuşak olmaları duygusal olarak dengesiz

olmalarına neden olabilir. Bu konuda yapılan birçok çalışmada kadınların erkeklere oranla daha nevroitik olması bu düşünceyi doğrulamaktadır (Akyunus vd., 2021; Bilgin, 2017; Bunnet, 2020; Chapman vd., 2007; Costa vd., 2001; De Bolle vd., 2015; Deniz ve Kesicioğlu, 2012; Geri ve Tazegül, 2019; Golabdar vd., 2016; Güvendi vd., 2016; Lippa, 2010; Lynn ve Martin, 1997; Russo ve Stol, 2020; Schmitt vd., 2008; Schmitt vd., 2017; Tatlıhoğlu, 2014; Tunç ve Aliyev, 2015; Ulucan ve Bahadır, 2011; Vianello vd., 2013; Weisberg vd., 2011). Aynı zamanda cinsiyete göre kişilik özelliklerinin araştırıldığı farklı çalışmalarda kadınların erkeklere oranla daha uyumlu (Akyunus vd., 2021; Chapman vd., 2007; Costa vd., 2001; Golabdar vd., 2016; Lippa, 2010; Schmitt vd., 2008; Schmitt vd., 2017; Vianello vd., 2013; Weisberg vd., 2011; Zupančič vd., 2008) ve sorumlu (Baloğlu ve Harris, 2003; Bunnet, 2020; De Bolle vd., 2015; Limura ve Taku, 2018; Merdan, 2013; Schmitt vd., 2008; Zupančič vd., 2008) olduğu belirlenmiştir. Bu bilgilerden hareketle cinsiyetin kişilik gelişimi önemli bir rolü olduğu ve cinsiyet açısından kişilik özelliklerinin farklılaştığı söylenebilir.

Kişiliğin oluşmasında cinsiyet faktörü kadar önemli olan başka bir faktör ise ailesel faktörler içinde yer alan doğum sırasındır. Kardeşlerin aile içinde buldukları konumun kişilik özelliklerini etkilediği düşünülmektedir. Bu konuda Adler (1997)'in yaptığı açıklamalar önem arz etmektedir. Ona göre bireyler ailedeki konumlarına göre farklı deneyimler yaşarlar. Benzer şekilde Sulloway (1996) ise kardeşlerin bulunduğu konuma göre aile içindeki kaynaklara daha fazla erişebilmek için farklı davranışlar sergileyeceğini savunmaktadır. Ona göre, anne babanın çocukları için kullandıkları kaynakların farklılığı, aynı ailedeki çocukların davranışlarını etkilemektedir. Özellikle ilk doğan çocuklar anne babalarının inançlarını, tutumlarını ve kişilik özelliklerini yansıttığı için sonradan doğanlara göre farklı özellikler taşımaktadır (Akt. Michalski ve Shackelford, 2002).

Adler (1997)'e göre ilk doğan çocuklar anne babasının çok fazla ilgisine maruz kalmaktadır. Bu nedenle ilk çocuklar şımarık olma eğilimi gösterirler. Ancak gösterilen bu ilgi ikinci çocuğun gelmesiyle azalmaktadır. Buna bağlı olarak Adler (1964) ilk çocukların genellikle sorunlu ve nevroitik olduklarını düşünmektedir. Oktan ve arkadaşlarının (2014) doğum sırası ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada ilk çocukların ortanca çocuklara göre psikolojik sağlamlık düzeyinin düşük çıkması bu düşünceyi doğrulamaktadır. Ortanca çocukların hem büyük hem de küçük kardeşleri olduğu için güçlü bir üstünlük çabası içinde olmaları bu duruma yardımcı olmuş olabilir. Ortanca çocuklar genellikle kendilerini kıyaslama eğilimindedir. Bu nedenle de oldukça başarılı kişiler olma eğilimi gösterirler (Burger, 2014). Bununla birlikte Sampson ve Hancock

(1967) ile Eckstein ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları çalışmalarda ilk çocukların daha başarılı olması bu duruma ters düşmektedir. Ayrıca ortanca çocukların diğer bireylere göre daha deneyime açık (Saroglou ve Fiasse, 2003) ve daha sosyal (Eckstein vd., 2010) olması öne çıkmaktadır. Adler (1964)'e göre son doğan çocuklar ise ilk çocuklara göre daha fazla sorunlu olma eğilimindedir. Saroglou ve Fiasse (2003)'nin yaptıkları araştırmaya göre son çocukların diğerlerine kıyasla daha uyumlu olması bu duruma ters düşmektedir. Bununla birlikte son doğan çocukların ailenin tüm üyeleri tarafından şımartılmaya meyilli olmaları bağımlı olma özelliğini de beraberinde getirmektedir (Burger, 2014).

Sonuç olarak beş faktör kişilik özellikleri ile ilgili incelenen çalışmalarda bireylerin cinsiyeti, kardeşiyle aynı cinsiyette olması, doğum sırası, algıladıkları anne baba tutumu ve kardeş ilişkilerinin önemli faktörler olduğu görülmüştür. Aynı zamanda kişiliğin olgunlaşması için belli bir zamanın gerektiği ve genç yetişkinlik döneminin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik özelliklerinin (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri değişkenleri ele alınmıştır.

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk beş faktör kişilik özelliklerinin; cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumlarının alt boyutları olan anne sevgisi, anne kontrolü, baba sevgisi, baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları olan çocukluk bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, yetişkin bilişselliği, yetişkin duyguları ve yetişkin davranışları değişkenleri açısından ne derece yordandığı bu araştırmanın ana problem durumudur. Başka bir ifade ile araştırmada genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin ifade edilen bağımsız değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu ana problem durumundan hareketle araştırmanın alt problemleri aşağıda verilmiştir.

- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin cinsiyeti, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeşiyle aynı cinsiyette olması, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin doğum sırası, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin algıladıkları anne tutumunun alt boyutu olan anne sevgisi, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin algıladıkları anne tutumunun alt boyutu olan anne kontrolü, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin algıladıkları baba tutumunun alt boyutu olan baba sevgisi, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin algıladıkları baba tutumunun alt boyutu olan baba kontrolü, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin alt boyutu olan çocukluk bilişselliği, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin alt boyutu olan çocukluk duyguları, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin alt boyutu olan çocukluk davranışları, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin alt boyutu olan yetişkin bilişselliği, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin alt boyutu olan yetişkin duyguları, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

- ❖ Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kardeş ilişkilerinin alt boyutu olan yetişkin davranışları, kişilik özelliklerini (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk) anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı; genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk beş faktör kişilik özelliklerinin; cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumlarının alt boyutları olan anne sevgisi, anne kontrolü, baba sevgisi, baba kontrolü, kardeş ilişkilerinin alt boyutları olan çocukluk bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, yetişkin bilişselliği, yetişkin duyguları ve yetişkin davranışları değişkenleri açısından ne derece yordandığının incelenmesidir.

Kişilik hakkında geçmişten bugüne, ortak ve kabul edilebilir tek bir tanım ortaya koymak güçtür (Feist ve Feist, 2009). Bu nedenle her bir araştırmacı kişiliği tanımlama noktasında farklılık göstermiştir. Örneğin Cüceloğlu (2015)'na göre kişilik, bireyi diğerlerinden ayırt eden, tutarlılık gösteren, iç ve dış çevresiyle kurduğu yapılaşmış bir ilişki biçimi olarak tanımlanmaktadır. Allport (1937)'a göre kişilik, insanın gerçekte ne olduğudur (Akt. McCrae ve Costa, 1982). Burger (2014) ise kişiliği bireyden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve yaşanan kişilerarası süreçler olarak tanımlamıştır.

Kişiliğin özellikle yirmili yaşlarda olgunlaştığı düşünülmektedir (Çam vd., 2017). Bu bağlamda kişilik özelliklerinin yaşam seyri boyunca değişmesi, genç yetişkinlikten itibaren tutarlılık göstermesi beklenmektedir. Bireylerin çevresel faktörlerin etkisine daha duyarlı oldukları bu dönemde (Matthews vd., 2009; Roberts ve Yoon, 2022) aile içi deneyimlerinin, anne baba davranışlarının ve kardeş etkileşiminin kişilik özelliklerini etkilediği söylenebilir.

Anne baba tutumu bireyin kişilik özelliklerinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Buna bağlı olarak yapılan araştırmalarda anne babaların çocuklarını büyütürken takındığı tutarsız (Tatlılıoğlu, 2014), aşırı korumacı (Clayer vd., 1984; Sato vd., 1997; Tatlılıoğlu, 2014), ilgisiz (Reti vd., 2002) ve otoriter (Tatlılıoğlu, 2012) tutumun bireylerde nevrotizm kişilik özelliği ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Oysa ki anne babaları, ilgi gösteren (Pincus ve Ruiz, 1997), sevgi dolu (McCrae ve Costa, 1988), demokratik ve korumacı (Tatlılıoğlu, 2014) olan bireylerin daha dışadönük olduğu ifade edilmektedir. Deneyime açık bireylerin anne babalarının ise daha çok destekleyici (Pincus ve Ruiz, 1997), sevgi dolu ve

talepkar olmayan (McCrae ve Costa, 1988) tutum sergilediği görülmüştür. Diğerlerine göre sorumluluk kişilik özelliği daha baskın olan kişilerin demokratik (Kaya, 1997; Tatlılıoğlu, 2012), ilgili (Pincus ve Ruiz, 1997) ve sevgi dolu (McCrae ve Costa, 1988) anne baba tutumlarıyla yetiştirildikleri belirlenmiştir. Buradan hareketle anne baba davranışlarının bireylerin kişilik özelliklerini etkilediği sonucu çıkarılabilir.

Ailesel faktörler açısından yalnızca anne baba tutumları değil, bireylerin aile içinde buldukları konum da kişilik özelliklerini etkilemektedir. Bu konuda Adler (1997)'in bireysel psikoloji kuramında öne sürdüğü teoriler dikkat çekmektedir. Bu kuramın varsayımlarına göre kardeşler aile bağlamında doğum sıralarına göre farklı deneyimler yaşarlar. Bireyler çocukluk döneminden başlayarak, anne babaları tarafından özellikle kardeşlerine göre kendilerine nasıl davranıldığına bağlı olarak ortaya çıkan aşağılık duygularıyla başa çıkmak için çabalarlar. Bu şekilde oluşan rekabet ve aşağılık duyguları, bireylerin duygusal gelişiminin yanı sıra kardeş ve aile dinamiklerinin merkezinde de yer alır. Aile içinde yer alan kıyaslamalar, güç dinamikleri ve kardeş rekabeti kişilik üzerinde oldukça etkilidir. Sulloway (1996) ise kardeşlerin aile içindeki kaynaklara daha fazla erişebilmek için farklı davranışlar sergileyeceğini savunmaktadır. Ona göre, anne babaların çocukları için kullandıkları kaynakların farklılığı, aynı ailedeki çocukların davranışlarını etkilemektedir. İlk doğan çocuklar anne babalarının inançlarını, tutumlarını ve kişilik özelliklerini yansıttığı için sonradan doğanlara göre farklı özellikler taşımaktadır (Akt. Michalski ve Shackelford, 2002). Aile içinde ilk doğan çocuklar anne babalarının çok fazla ilgisine maruz kalmaktadır. Bu nedenle ilk çocuklar şımarık olma eğilimi gösterirler. Ancak gösterilen bu ilgi ikinci çocuğun gelmesiyle azalmaktadır. Buna bağlı olarak Adler (1964) ilk çocukların genellikle sorunlu ve nevrotik olduklarını düşünmektedir. Ona göre ortanca çocuklar hem büyük hem de küçük kardeşleri olduğu için güçlü bir üstünlük çabası içindedir. Bu nedenle genellikle kendilerini kıyaslama eğilimindedir. Bu özellikleri sayesinde oldukça başarılı kişiler olabilirler. Adler (1964)'e göre son doğan çocuklar ise ilk çocuklara göre daha fazla sorunlu olma eğilimindedir. Ayrıca bu çocuklar ailenin tüm üyeleri tarafından şımartılmaya meyilli olduklarından bağımlı olma özelliği de taşımaktadır. Bu duruma paralel olarak incelenen birçok çalışmada doğum sırasının kişilik özelliklerini etkilediği görülmüştür (Eckstein vd., 2010; Oktan vd., 2014; Sampson ve Hancock, 1967; Saroglou ve Fiasse, 2003). Literatürde aile içindeki konumun kişilik özelliklerini etkilemediğine dair sonuçları olan araştırmalar da mevcuttur (Bleske-Rechek ve Kelley, 2014; Damian ve Roberts, 2015; Dunkel vd., 2009; Jefferson vd., 1998; Marini ve Kurtz, 2011; Phillips, 1998). Dolayısıyla genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kişilik

özelliklerinin doğum sırasına göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılan bu çalışmada da doğum sırasının kişilik özellikleri üzerinde etkisinin ortaya konması literatüre katkı sağlamak adına önemlidir.

Kişilik çalışmalarında dikkat çeken başka bir konu ise kardeş ilişkileridir. Kardeş ilişkilerinin bireylerin kişilik özelliklerini etkilediği düşünülmektedir. Örneğin kardeşi olan ve olmayan bireylerin kişilik özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada tek çocuk olan bireylerin nevrozizm özelliği taşıması (Riggio, 1999; Stronge vd., 2019); başka bir araştırmanın sonucuna göre tek çocukların akranlarına karşı saldırgan olma ve mağdur edilme özelliklerinin daha fazla olması (Kitzmann vd., 2002); Stronge ve arkadaşlarının (2019) yaptıkları bir çalışmada tek çocukların diğer bireylere oranla daha deneyime açık olması dikkat çekmektedir. Bazı araştırmacılara göre ise kardeşlerin cinsiyeti de kişilik özelliklerini etkilemektedir. Örneğin Dunn ve Kendrick (1981)'in yaptığı bir çalışmanın sonuçlarına göre aynı cinsiyette olan kardeşler olumlu sosyal davranışlar sergilerken farklı cinsiyette olan kardeşler olumsuz davranışlar sergilemiştir. Kardeşlerle yapılan bir çalışmada aynı cinsiyette olan kardeşlerin diğerlerine oranla daha hileci ve saldırgan olduğu gözlenmiştir (Minnett vd., 1983). Erken ergenlik döneminde kardeş ilişkilerinin araştırıldığı bir çalışmada ise kardeşi olan kadınların şefkat, yakınlık ve çatışma çözme özellikleri erkeklere oranla daha yüksektir (Cole ve Kerns, 2001). Graham-Bermann ve arkadaşlarının (1994) yaptıkları bir çalışmada kardeşi olan kadınların daha fazla duygusal saldırganlığa ve kaygıya sahip olmaları dikkat çekmektedir. Görüldüğü üzere kardeş ilişkilerinin bireylerin kişilik özelliklerinin oluşmasında önemli bir yeri vardır. Ancak Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olduğu (Angın ve Erden, 2019; Polat ve Güldoğan, 2016; Samurçay, 1982) düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın sonucu literatüre katkı sağlamak adına önemlidir. Ayrıca aile içinde yaşanan deneyimlerin topluma etkisi düşünüldüğünde bu çalışmanın sonucu toplumsal açıdan da önemlidir.

1.3.SINIRLILIKLAR

- Bu araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinin Eğitim, Fen-Edebiyat ve Mühendislik-Mimarlık Fakültelerinde öğrenim gören lisans öğrencileri ile sınırlıdır.
- Bu çalışmada beş faktör kişilik özelliği, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri değişkenleri, kullanılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Araştırmanın bulguları, çalışmada kullanılan veri ölçme araçlarıyla ulaşılan verilerle sınırlıdır.

1.4.SAYILTILAR

- Bu araştırmada çalışmaya katılım sağlayan öğrencilerin lme araçlarında yer alan maddeleri gerçek durumlarını yansıtacak şekilde yanıt verdikleri varsayılmıştır.

1.5.TANIMLAR

Araştırmada geçen temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Kişilik: Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayıran, bireyin davranışına hem tutarlılık hem de bireysellik kazandıran özelliklerinin bir bütünü olarak tanımlanabilir (Cüceloğlu, 2015; Feist ve Feist, 2009; zdemir vd., 2012). Bu araştırmanın da dayanak noktasını oluşturan beş faktör kişilik kuramına göre kişilik özellikleri nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk olmak üzere beş alt boyutta açıklanmaktadır. Bu alt boyutlardan olan nevrotizm özelliği yüksek olan bireyler duygularını yoğun bir şekilde yaşarlar ve diğerlerine göre depresif özellikler gösterme eğilimleri yüksektir. Dışadönüklük özelliği yüksek olan bireyler ise diğerlerine göre daha sosyal, atılgan ve konuşkandır. Diğer bireylerle iletişim kurma konusunda başarılıdırlar. Dışadönüklük ile benzerlik gösteren deneyime açıklık kişilik özelliği yüksek olan bireyler meraklı ve farklılıklara açıktır. Yeni yerler keşfetmeyi ve çeşitliliği severler. Yumuşak başlı olma özelliği yüksek olan bireyler diğer bireylere karşı daha sıcak, sempatik ve naziktir. Diğer bireylerle empati kurma becerileri daha yüksektir. Diğerlerine göre daha sorumlu olan bireyler ise düzenli ve başarı odaklıdır. Aynı zamanda grup çalışmalarında öne ıkarılar (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009). Bu araştırmada ifade edildiği üzere beş faktör kişilik zellikleri ‘Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi’nin alt boyutları olan nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk alt boyutlarından alınan puanlarla değerlendirilmektedir. Her bir alt boyuttan alınan puanın yüksek olması o boyutun yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Kardeş İlişkileri: Aynı anne ya da babaya sahip olan bireyler arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. Bu araştırmada kardeş ilişkileri ‘Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri lği’nin alt boyutları olan çocukluk bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, yetişkin bilişselliği, yetişkin duyguları ve yetişkin davranışları boyutlarından alınan puanlarla değerlendirilmektedir. Bu alt boyutlardan çocukluk ve yetişkinlik duyguları boyutları sırasıyla çocuklukta ve yetişkinlikte kardeşlerin birbirine gösterdiği sevgi, şefkat gibi duyguları; çocukluk ve yetişkinlik davranışları boyutları kardeşlerin birbirleriyle kurdukları

iletişimi ve birbirlerini ziyaret etme, paylaşımında bulunma gibi davranışları; çocukluk ve yetişkinlik bilişselliği boyutları ise kardeşlerin ilişkilerine verdikleri önemi ve ilişkilerinin yakınlığını ifade etmektedir. Her bir alt boyuttan alınan puanların yüksek olması o boyutun yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Anne Baba Tutumu: Anne babaların bireyleri yetiştirmede kullandıkları davranış biçimleridir. Bu araştırmada anne baba tutumu ‘Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin anne ve baba için ayrı alt boyutları olan kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol alt boyutlarından alınan puanlarla değerlendirilmektedir. Her bir alt boyuttan alınan puanın yüksek olması o boyutun yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kişilik kavramına ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Kişilik kavramını açıklayan kuramlar kısaca tanıtılmıştır. Araştırmanın temelini oluşturan beş faktör kişilik kuramı ve boyutlarına yönelik bilgilere değinilmiştir. Daha sonra kişilik özelliklerinin cinsiyet, anne baba tutumu, kardeş ilişkisi ve doğum sırası değişkenleri açısından inceleyen yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.KİŞİLİK KAVRAMI

Davranışın belirleyicilerinden biri olan kişilik, Latince ‘persona’ kelimesinden türemiştir. Persona Eski Yunan dramalarında Romalı aktörler tarafından takılan maske anlamına gelmektedir. Drama aktörlerinin bir kişiyi canlandırmak amaçlı taktıkları maske kişiliğin tanımı konusunda yüzeysel kalmıştır. Buna bağlı olarak kişilik, birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Kişiliği tanımlamada, ortak ve kabul edilebilir tek bir tanım ortaya çıkmamıştır (Feist ve Feist, 2009). Bu nedenle her bir araştırmacı kişiliğin anlamı konusunda kendi aralarında farklılık göstermiştir. Allport (1937)’a göre kişilik, insanın gerçekte ne olduğudur (Akt. McCrae ve Costa, 1982). Burger (2014) ise kişiliği bireyden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilerarası süreçler olarak tanımlamıştır.

Kişiliğin, bireyin yaşamı boyunca biyolojik, ruhsal ve sosyal gelişim yönünde gelişmesini sağlayan bir yapı olduğu düşünülmüştür (Jung, 1981). Ayrıca bireyi diğer bireylerden ayıran, doğuştan gelen ve sonradan kazanılan, tutarlı bir biçimde sergilenen özelliklerinin bir bütünü olarak da tanımlanmıştır (Özdemir vd., 2012).

Cüceloğlu (2015)’na göre kişilik, bireyi diğerlerinden ayırt eden, tutarlılık gösteren, iç ve dış çevresiyle kurduğu yapılaşmış bir ilişki biçimidir. Başka bir ifadeyle bir kişinin davranışına hem tutarlılık hem de bireysellik kazandıran nispeten kalıcı özellikler bütünüdür (Feist ve Feist, 2009). Bununla birlikte kişilik, bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Kişiliğin bu tanımlamalardan yola çıkarak karmaşık bir yapı olduğunu söyleyebiliriz.

Kişilik davranışsal boyutta ele alındığında mizaç ve karakter kavramları karşımıza çıkmaktadır. Mizaç, karakter ve kişilik günlük hayatta birbirinin yerine kullanılan

kavramlardır. Bununla birlikte anlamlarına baktığımızda farklı kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Mizaç, doğuştan gelen ve kalıttan etkilenen, bireyler arası farklılık gösteren, istikrarlı ve tutarlı davranışsal ve duygusal tepkileri ifade etmektedir. Genellikle bireylerin anne babaları tarafından fark edilen mizaç özellikleri, erken çocukluk döneminde kendini belli etmektedir (Kagan, 2018). Karakter ise kişinin büyüme sürecinde kişisel veya sosyal faktörlerden etkilenecek şekilde sonradan kazandığı özelliklerdir (McDougall, 1932). Bu kavramlar kişiliği bir bütün olarak incelememize olanak sağlamaktadır.

Kişilik özelliklerinin gelişmesi ve tutarlılık göstermesi bireyin yaşıyla orantılıdır. Özellikle yirmili yaşların kişilik gelişiminde önemli olduğu düşünülmektedir. Çocukluk ve ergenlik döneminde bireylerin maruz kaldıkları çevresel etkilerin çok az öneme sahip olduğu, genç yetişkinlik döneminin ise kişilik özelliklerindeki değişim için potansiyel görevi gördüğü ifade edilmektedir. Kişilik özelliklerinin yaşam seyri boyunca değişmesi, genç yetişkinlikten itibaren tutarlılık göstermesi beklenmektedir (Matthews vd., 2009; Roberts ve Yoon, 2022). Bu nedenle kişilik çalışmalarında genç yetişkinlik dönemine ağırlık verilmesi, kişilik hakkında daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek adına önemlidir.

2.2.KİŞİLİĞİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

Bir bireyin davranışlarındaki farklılıkları öğrenebilmek adına birçok araştırmacı çalışmalar yapmıştır. Hem kişiliği tanımlamak hem de bireyi anlamak amacıyla yapılan bu çalışmalar belli kuramlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Genel olarak bu kuramlar belli başlıklar altında toplanmıştır. Bu kuramlardan bazıları psikanalitik kuram, analitik psikoloji kuramı, bireysel psikoloji kuramı, ayırıcı özellik kuramları içinde yer alan faktör özellik kuramı, biyolojik kuram ve beş faktör kişilik kuramıdır.

2.2.1. Psikanalitik Kuram

Sigmund Freud, insan doğasını anlama konusunda çalışmalar yürüten psikoloji biliminin öncü bilim insanları arasında yerini almaktadır. Freud (1964), insan davranışının içgüdüler veya dürtüler olarak tanımlanan iç güçler tarafından harekete geçirildiğini savunur. Ona göre iki ana içgüdü bulunmaktadır. Bunlardan biri çoğu zaman libido olarak adlandırılan yaşam veya cinsel içgüdü, diğeri ise ölüm veya saldırganlık içgüdüsüdür. Önceden bu iki gücün karşıt olduğunu savunsa bile daha sonraları iki gücün birleşerek insan davranışlarını oluşturduğunu öne sürmüştür (Akt. Burger, 2014).

Psikanalitik kurama göre ilk olarak kişilik üç bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler topografik kişilik modeli olarak da bilinmektedir (Burger, 2014). Bilinç evresi kişinin günlük hayatta farkında olduğu duygularını ve düşüncelerini içermektedir. Bu evredeki bilgiler yeni duygu ve düşünceler zihne girdikçe ve diğerleri farkındalıktan çıktıkça sürekli değişmektedir. Bilinç öncesi evresinde belirli bir çabayla hatırlanabilen ve hafızaya geri getirilebilen bilgiler yer almaktadır. Bastırılan, hatırlanmak istenilmeyen ya da gün yüzüne çıkması engellenen duygu, düşünce ve anıların saklandığı yer ise bilinçdışı evresi olarak tanımlanmaktadır (Burger, 2014; Özgülük ve Öztür, 2017). Freud (1964)'a göre düşüncelerin büyük bir kısmı bilinçdışında bulunmaktadır ve bu nedenle bu evre psikanalitik açıdan önemli bir konumdadır (Akt. Burger, 2014).

Psikanalitik kurama göre topografik kişilik modeli, insan yapısını anlamlandırmada sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, kişiliği id, ego ve süperego bölmelerine ayıran yapısal kişilik modelini geliştirmiştir (Burger, 2014). Bu kurama göre insan doğarken sadece tek bir kişilik yapısı olan 'id'e sahiptir. İd kişinin bencil tarafıdır ve sadece kişisel arzuları tatmin etmekle ilgilenir. İd tarafından gerçekleştirilen eylemler haz ilkesine dayanır. Örneğin bir bebek istediği bir nesneye ulaşmaya çalışır. Nesnenin zararlı olması ya da bir başkasına ait olması önemli değildir. Yaşamın ilk 2 yılında çevre ile etkileşime girdikçe, kişilik yapısının ikinci kısmı olan 'ego' gelişmeye başlar. Ego gerçeklik ilkesine göre hareket etmektedir. Egonun ilk işi idin dürtülerini yaşamın gerçeklerine dikkate alarak tatmin etmek ve gerginliği azaltmaktır. İd dürtüleri toplumda kabul edilemez olduğunda ego tarafından bilinçdışında tutulmaktadır. Bir çocuk yaklaşık olarak 5 yaşına geldiğinde, kişilik yapısının üçüncü kısmı 'süperego' oluşmaya başlar. Süperego, toplumun değerlerini temsil etmektedir. Süperego, bireyin yapabilecekleri ve yapamayacakları üzerinde sınırlama getirir. Bununla birlikte egonun bir davranışın erdemli olup olmadığını ve dolayısıyla övgüye değer olup olmadığını belirlemek için kullandığı ilkeleri oluşturur. İd, ego ve süperegonun istekleri birbirini tamamlamaktadır (Feist ve Feist, 2009).

Psikanalitik kurama göre kişilik gelişimi özellikle erken çocukluk deneyimlerinden etkilenmektedir (Boerre, 2006). Freud (1964) her çocuğun bu yıllarda belli gelişim aşamalarından geçtiğini ve her aşamanın farklı cinsel enerji taşıdığını aktarmıştır (Akt. Burger, 2014). Psikoseksüel gelişim aşamaları olarak adlandırılan bu modelde, oral dönem ağız, anal dönem anüs, fallik dönem anne babaya yönelim ve genital dönem cinsel üreme organlarıyla bağdaştırılmıştır (Özgülük ve Öztür, 2017). Özellikle bu aşamalarda yaşanan çatışmaları takılmadan çözebilen bireyler sağlıklı kişilik sistemine sahip olmaktadır (Burger, 2014).

Bu bilgilerden hareketle Freud tarafından oluşturulan psikanalitik kuramın, kişiliğin daha çok bastırılan, bilinmeyen yönü olarak görülen bilinçdışına odaklandığını söyleyebiliriz. İnsan davranışlarını etkileyen düşüncelerin büyük bir çoğunluğu bu evrede bulunmaktadır. Sadece bilinçdışına odaklanmanın kişiliği açıklamada sınırlı kaldığını düşünen Freud, kişiliğin yapısal modeline yoğunlaşmıştır. İd, ego ve süperegoda oluşan bu bölümde, id haz ilkesine göre hareket eder. Ego gerçeklik ilkesine göre id ve süpereo arasında dengeyi sağlar. Süpereo kişiliğin vicdani yönünü temsil eder. Psikanalitik kurama göre kişiliğin gelişimi ise psikoseksüel gelişim aşamalarına göre şekillenmektedir.

2.2.2. Analitik Psikoloji Kuramı

Freud'un psikanaliz kişilik teorisinden etkilenen Jung, analitik psikoloji adı verilen yeni bir kişilik kuramı oluşturmuştur. Jung da Freud gibi kişiliğin bilinç ve bilinçdışı bölümlerinden oluştuğunu düşünmüştür. Ona göre bilinç farkında olduğumuz anlardan oluşmaktadır ve merkezinde ego yer almaktadır. Ego bilinçli imgeleri algılar ve bilinçdışı ile ilişkisi yoktur. Jung için daha az öneme sahip olan 'kişisel bilinçdışı' bireysel deneyimlerden oluştuğu için kişiye özgüdür. Kişisel bilinçdışındaki bazı imgeler kolayca hatırlanırken bazıları bilincin ulaşamayacağı yerlerde olduğundan güçlükle hatırlanır. Bireyin bastırılmış ve unutulmuş tüm deneyimlerini kapsar. Bununla birlikte Freud'un aksine Jung bilinçdışının önemli olan kısmının bireyin kişisel deneyimlerinden ziyade insanlığın uzak geçmişinden kaynaklandığını öne sürmüştür. Bu yapıyı 'kolektif bilinçdışı' olarak ifade etmiştir. Kolektif bilinçdışının içeriği ataların ilkel deneyimlerine dayanmaktadır. Bu nedenle kolektif bilinçdışı tüm kültürlerde aşağı yukarı aynıdır. Nesiller boyunca aktarılan mitler, efsaneler ve dini inançlar bu bölümde saklanmaktadır. Bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını etkilemektedir (Jung, 1931/1934: Akt. Feist ve Feist, 2009).

Kolektif bilinçdışında eski imgeler olarak ifade edilen sayısız arketip bulunmaktadır. Jung (1964)'a göre en önemlileri persona, ben, anima/animus ve gölgedir. Persona, insanların diğer insanlara gösterdiği ya da toplumda kendine biçilmiş bir rolü canlandırdığı kişilik tarafını ifade eder. Karanlığın bir simgesi olan gölge ise, kişiliğin olumsuz yanlarını içermektedir. Bastırılmış duygu ve düşünceleri yansıtmaktadır. Ahlaki açıdan uygun olmayan eğilimlerden oluşur. Diğer arketiplerden olan anima erkeğin kadınsı yönünü, animus ise kadının erkeksi yönünü ifade eder. Karşı cinsle romantik bir ilişki kurmada bu arketipler yol göstermektedir (Akt. Burger, 2014). Ben arketipi ise tüm arketipleri birleştirir. Diğer arketipler gibi çoğunlukla kolektif bilinçdışı imgelerinden oluşsa da hem kişisel

bilinçdışı hem de kolektif bilinçdışı imgelerini içerir. Ayrıca kolektif bilinçdışının dengede olmasını ve bir bütün olarak kalmasını sağlar (Burger, 2014; Feist ve Feist, 2009).

Sonuç olarak Freud'dan etkilenmesine rağmen onunla fikir ayrılığı yaşayan Jung'a göre, kişilik kolektif bilinçdışından önemli ölçüde etkilenmektedir. Kolektif bilinçdışı insanlığın ortak geçmişi, deneyimleri ve inançlarını içermektedir. Evrensel olarak nitelendirilen kişiliğin bu bölümü bireylerin şu anki davranışlarını etkilemektedir. Bununla birlikte bu bölümde dört önemli arketip bulunmaktadır. Persona, insanların topluma gösterdiği yönü; gölge, bastırılan duygu ve düşüncelerden oluşan kişiliğin karanlık yönü; anima/animus, kadın ve erkeğin karşı cinse ait olan yönleri; ben ise tüm arketipleri birleştiren kişiliğin bir yönüdür.

2.2.3. Bireysel Psikoloji Kuramı

Bireysel psikolojinin öncüsü olan Adler (1964), yaşamın ilk birkaç yılının kişilik oluşumunda son derece önemli olduğunu düşünmektedir. Bununla beraber bu süreçte anne baba davranışlarının da oldukça önemli olduğuna inanmıştır. Özellikle iki anne baba tutumunun sağlıklı olduğunu açıklamıştır. Bunlardan biri çocuklarına çok fazla ilgi veren anne baba davranışlarıdır. Bu anne baba tutumu neticesinde çocuk şımartılma riski taşır ve çocuğun bağımsız hareket etmesi kısıtlanır. Tek başına yaşamak, kendi kararlarını vermek ve hayatın farklı güçlükleriyle başa çıkmak zorlaşır. Bir diğeri çocuklarını ihmal eden anne baba davranışlarıdır. Anne babalarından çok az ilgi gören çocuklar insanlara soğuk ve şüpheli yaklaşır. Bir yetişkin olduklarında diğerleriyle yakın kişisel ilişkiler kurmakta zorlanırlar.

Adler (1997)'e göre kişiliğin şekillenmesinde önemli olan diğer bir etmen doğum sırasındır. Yani ona göre bir ailede ilk doğan, ortanca olan ve son doğan çocukların kişilik özelliklerinin farklı olduğunu öne sürmektedir. İlk doğan çocuklar anne babalarının çok fazla ilgisine maruz kalmaktadır. Bu nedenle ilk çocuklar şımarık olma eğilimi gösterirler. Ancak gösterilen bu ilgi ikinci çocuğun gelmesiyle azalmaktadır. Buna bağlı olarak ilk çocuklarda aşağılık duygusu ortaya çıkar. Adler (1964) ilk çocukların genellikle sorunlu ve nevrotik olduklarını düşünmektedir. Bunun yanı sıra ona göre ortanca çocukların güçlü bir üstünlük çabası göstermesi kaçınılmazdır. Zira bu çocukların hem büyük hem de küçük kardeşleri olduğu için şımartılmaları mümkün değildir. Ortanca çocuklar genelde kendilerini kıyaslama eğilimindedir. Önünde olan kişileri geçmek için ekstra çaba sarf ederler. Bu nedenle de oldukça başarılı kişiler olabilirler. Adler (1964)'e göre son doğan çocuklar ise ilk çocuklara göre daha fazla sorunlu olma eğilimindedir. Ailenin tüm üyeleri tarafından

şımartılan bu çocuklar bağımlı olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca bu çocukların çevrelerindeki bireylerin daha güçlü ve yaşlı olması, onların daha fazla aşağılık duygusuna kapılmasına yol açabilmektedir. Tek çocuklar ise genellikle ailede ilgi odağıdır. Özellikle annesi tarafından çok fazla şımartılan bu çocuklar babasını rakip olarak görmektedir. Kardeşi olmayan bu çocukların kişilik özellikleri iki uç noktaya ayrılmaktadır. Diğerlerinden farklı olduklarını düşünüp dış dünyadan kendilerini soyutlamaları ya da bu farklılıkla savaşıp güçlü olmaları mümkündür (Adler, 1964).

Bu bilgilerden hareketle bireysel psikolojiye göre kişiliği etkileyen en önemli faktörlerden birisi anne baba tutumudur. Bu kurama göre bireylerin yaşamını etkileyen sağlıklı iki anne baba davranışı vardır. Bunlar çocuğuna çok fazla ilgi gösteren, onu kendine bağımlı hale getiren anne baba tutumu ve çocuğunun bakımını ihmal eden anne baba tutumu olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda bu kuram bireyin doğum sırasının da kişiliğini etkilediğini savunmaktadır. İlk çocukların şımarık ve nevrotik olma eğilimi taşıdığı, ortanca çocukların daha hırslı olduğu, son çocukların bağımlı olma özelliğinin yüksek olduğu varsayımları arasındadır.

2.2.4. Ayırıcı Özellik Kuramları

Kişiliğin açıklanmasında benimsenen başka bir yaklaşım ise ayırıcı özellik kuramıdır. Bu kuramın öncüleri kişiliği açıklamada somut verilerle hareket etmişlerdir. Kuramın öncüleri arasında Allport, Cattell, McCrae ve Costa'nın yer aldığı söylenebilir. Allport (1961)'a göre kişilik bütüncül bir yapıyı ifade etmektedir. Bireyin açıkça gösterdiği davranışları ve düşünceleri bu yapıyı oluşturmaktadır. Bu düşünceler ve davranışlar sosyal olma veya içedönük olma gibi farklı kişilik özellikleri ile kendilerini gösterir. Aynı zamanda kişilik özelliklerini ortak özellikler ve bireye özgü özellikler olarak iki kategoride incelemiştir (Akt. Feist ve Feist, 2009). Ortak özellikler birçok insanda görülen genel özelliklerdir. Bireysel özellikler ise tek bir kişiye özgü farklı özelliklerdir (Feist ve Feist, 2009; Yalçın, 2017). Cattell (1949) da Allport (1961)'a benzer şekilde kişilik özelliklerini 'ortak özellikler ve benzersiz özellikler' şeklinde ayırarak incelemiştir. Özellikleri tanımlarken faktör analizinden yararlanmıştır. Analizi sonucunda 16 ayırıcı özelliğe ulaşmıştır (Akt. Feist ve Feist, 2009). Ayırıcı özellik kuramı olarak da değerlendirilen Eysenck'in biyolojik kişilik kuramı ise kişilik özelliklerini üç boyutta tanımlamıştır. Bu özellikleri dışadönüklük-içedönüklük, nevrotizm ve psikotiklik olarak adlandırmıştır (Burger, 2014; Demirtaş-Zorbaz, 2017; Feist ve Feist, 2009). Ayırıcı özellik kuramlarından bir diğeri ise beş faktör kişilik kuramıdır. McCrae ve Costa (1997)'nin çalışmaları ile

şekillenen beş faktör kuramı, beş ayırıcı kişilik özelliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluktur (Yalçın, 2017). Ayırıcı özellik kuramının öncüleri kişilik özelliklerini farklı boyutlarda ifade etmişlerdir. Bu kuramlardan özellikle bu araştırmanın da temelini oluşturan beş faktör kişilik kuramı kişiliği beş ayırıcı özellik olarak ifade etmeleriyle öne çıkmaktadır. Dolayısıyla ilerleyen bölümlerde beş faktör kişilik kuramına ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiştir.

2.2.4.1.Faktör Özellik Kuramı

Cattell (1949) kişiliği tanımlamak amacıyla insanları birçok açıdan gözlemlemiştir. Elde ettiği özellikleri birçok kişide aynı olan ‘ortak özellikler’ ve bireye özgü olan ‘benzersiz özellikler’ olmak üzere ikiye ayırmıştır. Aynı zamanda özellikleri mizaç, motivasyon ve yetenek olarak sınıflandırmıştır. Bireyin davranış biçimi mizacını, davranışlarının nedeni motivasyonunu ve performansını sergileme süresi ise yeteneğini ifade etmektedir. Faktör özellik kuramının kişiliğe çok yönlü yaklaşımı kişiliğin çoğunlukla mizaç yönünü ölçmesini sağlayan 35 birincil faktör tanımlamasını sağlamıştır. Bu faktörlerden 23’ü normal, 12’si patolojik boyutu ölçmektedir. Normal özelliklerden en sık çalışılanı ise Cattell’in 16 Kişilik Faktörü Ölçeği’nde yer alan 16 özelliktir. Faktör analizi tekniğiyle üretilen bu özellikler tek kutup ya da bipolar şekilde dağılım göstermektedir (Akt. Feist ve Feist, 2009).

16 faktör kişilik özellikleri tek kutup olarak şu şekilde sıralanmaktadır: sıcaklık, akıl yürütme, duygusal kararlılık, baskınlık, canlılık, kurallara bağlılık, sosyal girişkenlik, duyarlılık, ihtiyatlılık, dalgınlık, içtenlik, endişe, değişikliğe açıklık, kendine yetme, mükemmeliyetçilik, gerginlik (Şahin, 2017).

2.2.4.2.Biyolojik Kişilik Kuramı

Eysenck’e göre kişilik öncelikle fizyolojik yapıya ve genetiğe dayanmaktadır. Öğrenilmiş davranışların kişiliği önemli ölçüde etkilediğini düşünmesine rağmen kişilik özelliklerindeki farklılıkların kalıtım kaynaklı olduğunu düşünmüştür (Eysenck, 1976). Bu nedenle kişiliğin doğuştan gelen yönü olarak ifade edilen ‘mizaç’ kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca araştırmalarını bilimsel temele dayandırmak için istatistikî teknikler kullanmıştır. Faktör analizi yöntemiyle kişiliğin dışadönüklük-içedönüklük, nevrozizm ve psikotiklik adlı üç boyutu olduğunu bulmuştur. Kişiliğin ilk boyutu olan dışadönüklükten yüksek puan alan bireyler sosyal ve dürtüseldir. Bununla birlikte şakacı, hazır cevap ve iyimser olarak da nitelendirilebilirler. İçedönük olan bireyler ise dışadönüklere göre zıt

özelliklere sahiptir. Bu bireyler sessiz, pasif, asosyal, çekingen, kötümser olarak tanımlanabilirler. Kişiliğin diğer bir boyutu olan nevrozizmde yüksek puan alan bireyler, genelde duygusal olarak aşırı tepki verirler ve normal duygu haline dönmekte zorlanırlar. Üstelik sık sık anksiyete gibi belirsiz psikolojik rahatsızlıklar yaşamaktan şikayet ederler. Biyolojik kuramın ilk olarak bağımsız bir kişilik özelliği olarak tanımlayıp sonrasında kişiliğin üçüncü boyutu olarak açıkladığı psikotiklik boyutundan yüksek alan bireyler ise benmerkezci, soğuk, uyumsuz, dürtüsel, agresif, şüpheli ve antisosyal olma eğilimindedir. Bu boyuttan düşük puan alanlar ise genellikle özgeci, empatik, sevecen ve uyumludur. Diğer bireylerle geçişme konusunda başarılıdırlar (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009).

2.2.4.3. Beş Faktör Kişilik Kuramı

Beş faktör kişilik kuramının ilk hali 1963 yılında Warren Norman tarafından ortaya atılmıştır. Bu kuram, Cattell'in 16 faktör kişilik araştırmasından etkilenmiştir (Boerre, 2006). Ancak kuramın son hali McCrae ve Costa (1997)'nin çalışmaları sonucunda şekillenmiştir. 1980'lerin sonunda McCrae ve Costa'nın kişiliğin yapısı hakkındaki araştırmaları sonuç bulmuştur. Onlara göre kişilik özellikleri yaşam süresi boyunca istikrar göstermektedir. Bununla beraber kişilerin yaşadıkları yeni ilişkiler, deneyimler, edinilen alışkanlıklar kişiliği önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etkilerin sonucu olarak kişilik sisteminin birbirine bağlı olan kalıcı ve değişen bileşenleri olduğunu açıklamışlardır. Kişilik sisteminde bu bileşenler birbirleriyle etkileşim halinde hareket etmektedir (McCrae ve Costa, 1997). Bunlara ek olarak kişilik özelliklerini beş boyutta tanımlayan araştırmacılar, kişiliği açıklamak için çalışmalarını ilerletmişlerdir. 25 yıl süren bu çalışmalar sonucunda beş faktör kişilik modelini geliştirmişlerdir (Feist ve Feist, 2009). Bu model kişilik yapısının önemli bileşenlerini tanımlarken nasıl bir ilişki içinde olduklarını da anlatmaktadır.

Kuramın merkezinde bireyin doğuştan gelen potansiyelini ve eğilimlerini içeren 'temel eğilimler' ile bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda geliştirilen 'karakteristik uyarlamalar' arasındaki ayrım yer almaktadır. Temel eğilimler bilişsel yetenekleri, sanatsal yetenekleri, cinsel yönelimi, öğrenme ve algılama mekanizmasını içermektedir. Kişiliğin bu yönü kalıcı ve sürekli bir yapıyı temsil etmektedir. Öğrenilen tüm beceriler, alışkanlıklar, ilgi alanları, tutumlar, inançlar ve roller ise karakteristik uyarlamalar olarak adlandırılmaktadır. Bireyin yaşamı süresince değişebilecek özelliklerini kapsayan kişiliğin esnek yönüdür. Temel eğilimler ve karakteristik uyarlamalar kişiliği bir bütün olarak şekillendirir. Kişilik özellikleri ne dış gözlem yoluyla ne de iç gözlemlerle doğrudan gözlemlenemez. Bunun nedeni ise insanların kendilerini bastırmaları değil, bu özelliklerin

deneyimler tarafından şekillenen karakteristik uyarlamalarla ortaya çıkmasıdır (McCrae ve Costa, 2005; Şahin, 2017).

McCrae ve Costa (1997), kişilik özelliklerinin iki uç noktada toplandığını ve çan şeklinde bir dağılım izlediğini öne sürmüşlerdir. Yani, çoğu insanın her bir kişilik özelliğinin ortasına yakın bir yerde puan aldığını ancak birkaç kişinin aşırı uçlarda puan aldığını belirtmişlerdir. Aşırı uçlarda puan alan insanlar nasıl tanımlanabilir sorusuna cevap aramışlardır. Eysenck'in tanımladığı şekilde nevrozizm ve dışadönüklük özelliklerinin en güçlü ve en yaygın iki kişilik özelliği olduğunu açıklamışlardır. McCrae ve Costa (1997), sonraları deneyime açıklık adını verdikleri üçüncü bir kişilik özelliği keşfetmişlerdir. Çalışmalarında bu üç kişilik özelliğine odaklanmışlardır. Zamanla uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerini de çalışmalarına ekleyerek beş faktör kişilik modelini oluşturmuşlardır.

Nevrotizm/Duygusal Dengesizlik: Beş faktörün nevrozizm boyutunda puan ortalaması yüksek olan insanlar kızgın, depresif, endişeli, kırılgan olma eğilimi göstermektedir. Ayrıca kendine acımaları diğer insanlara göre daha olasıdır. Bununla birlikte duygusal ve strese bağlı rahatsızlıklara karşı savunmasız olmaları daha yüksektir. Nevrotizm puan ortalaması düşük olan bireyler genellikle sakin, rahat, istikrarlı, soğukkanlı, kendinden memnundur ve fazla duygusal olma eğiliminde değildir (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009; Tackett ve Lahey, 2017). Buradan hareketle nevrozizm kişilik özelliği yüksek olan bireylerin topluma uyum sağlamada zorluk yaşayacağı düşünülebilir.

Dışadönüklük/İçedönüklük: Dışadönüklük boyutundan yüksek puan alan insanlar maceracı, atılgan, iddialı, sosyal, şefkatli, neşeli, konuşkan ve eğlenceli olma eğilimindedir. Diğer insanlarla vakit geçirmekten hoşlanırlar. Arkadaşlarının fazla olması daha olasıdır. Dışadönüklüğün diğer bir yönü ise içedönüklüktür. İçedönük olan bireyler daha çok sessiz, pasif, yalnızlığı seven ve çekingendir. Kalabalık ortamlarda bulunmaktan hoşlanmazlar (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009; Wilt ve Revelle, 2017). Buna bağlı olarak dışadönük ve içedönük olmanın hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin olduğu söylenebilir. Bu nedenle içedönüklük kişilik özelliğinin daha sağlıklı olduğu düşünülmemelidir.

Deneyime Açıklık: Bu kişilik özelliğine sahip olan bireyler çeşitliliği severler. Ayrıca bu kişiler farklı fikirlere açıktır. Bağımsızlığı severler. Hayal gücü kapasiteleri yüksektir. Buna karşılık, deneyimlere açık olmayan bireyler, zevk alacaklarını bildikleri tanıdık bir öğeye sadık kalma ve sabit bir yaşam tarzını koruma eğilimi gösterirler. Ayrıca geleneklere bağlı ve tutucu bir yaşam sürdürme konusunda ısrarcı olabilirler (Boerre, 2006;

Burger, 2016; Feist ve Feist, 2009). Farklı yaşantılara açık olan bireylerin tutucu olan bireylere göre risk alma davranışlarının daha yüksek olacağı düşünülebilir.

Uyumluluk/Yumuşak Başlılık: Uyumluluk kişilik özelliği taşıyan bireyler kolay güvenen, cömert, verimli, kabul edici, özgecil, nazik, sempatik, sıcak ve iyi huylu olma eğilimindedir. Dünyayı başkalarının gözünden görme ve empati kurma özellikleri daha fazla gelişmiştir. Diğer insanlarla işbirliği içinde olmayı tercih ederler. Uyumluluk puanı düşük olanlar ise genellikle şüpheli, cimri, sinirli ve diğer insanlara karşı eleştireldir. Bu bireyler çıkarları söz konusu olduğunda kavga etmeyi göze alırlar (Boerre, 2006; Burger, 2016; Feist ve Feist, 2009; Graziano ve Tobin, 2017). Bununla beraber bu bireylerin diğerleriyle sosyal ilişkiler kurmasının zor olduğu düşünülebilir.

Sorumluluk: Beş faktör kişilik kuramının sorumluluk boyutundan yüksek puan alan insanlar düzenli, kontrollü, hırslı, başarı odaklı ve öz disiplinli olarak tanımlanabilir. Bu bireyler grupla yürütülen işlerde çabuk organize olurlar. Dikkatlerini uzun bir süre aynı işe verebilirler. Bu kişilik özelliğinde düşük puan alanlar bireyler ise dağınık, ihmalkâr ve tembeldir. Aynı zamanda yaşamlarını bir amaç olmadan rastgele sürdürme eğilimi gösterirler (Boerre, 2006; Burger, 2016; Feist ve Feist, 2009). Bu nedenle herhangi bir görevi yerine getirmede sorumluluk kişilik özelliği yüksek bireylerin tercih edilmesinin daha olası olduğu söylenebilir.

2.3. CİNSİYET VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Araştırmanın bu bölümünde cinsiyet ve kişilik gelişimi ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Baloğlu ve Harris (2003) yaptıkları bir araştırmada psikolojik danışma eğitimi almakta olan üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerini incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda Amerika'da bulunan 13 üniversitede psikolojik danışma ve rehberlik bölümünde öğrenime devam eden 341 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Verilerin analizinde çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kadın öğrencilerin sorumluluk özellikleri bakımından erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu; erkek öğrencilerin ise sosyallik ve bağımsızlık özellikleri bakımından kadın öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Kuru (2003)'nin yaptığı bir çalışmada, milli sporcular ile milli olmayan sporcular arasında kişilik özellikleri bakımından anlamlı bir fark olup olmadığının ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmaya Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulunda öğrenim gören 246 öğrenci katılmıştır. Verilerin analizinde t testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre milli olan sporcular ve milli olmayan sporcular arasındaki kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Şahin ve Ünüvar (2011) yaptıkları bir çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ve kişilik özelliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya Burdur Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 317 üniversite öğrencisi katılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t testi ve çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde erkek öğrencilerin daha psikotik, kız öğrencilerin ise yalan söyleme eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Ulucan ve Bahadır (2011)'in haltercilerin kişilik özelliklerini araştırdığı bir çalışmada, 2010 yılında Kayseri ilinde yapılan Türkiye Halter Şampiyonasına katılan sporcuların eğitim düzeyi, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre kişilik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya toplam 74 sporcu katılmıştır. Verilerin analizinde t testi ve kruskal wallis h testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kadın sporcuların nevrozizm kişilik özelliğinin erkek sporculara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Deniz ve Kesicioğlu (2012)'nin gerçekleştirdiği bir çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Uygulamaya Türkiye'de beş üniversitede Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören, toplam 449 öğretmen adayı katılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özellikleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının nevrozizm kişilik özelliğinin erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Merdan (2013)'ün banka personelleriyle yaptığı çalışmada kişilik özellikleri ile iş değerleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Kırıkkale ilinde bankada görevli olan 153 kişiye ulaşılmıştır. Verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Banka personellerinin kişilik özellikleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde erkek çalışanların uyumluluk, nevrozizm ve deneyime

açıklık kişilik özelliklerini kadın çalışanlara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kadın çalışanlarının sorumluluk kişilik özeliğinin erkek çalışanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tatlıoğlu (2014)'nin gerçekleştirdiği çalışmada üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin cinsiyet, sınıf, üniversiteye giriş puan türü, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer, aile geliri, aile yapısı ve anne-baba tutumu değişkenleriyle ne derece farklılaştığının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Selçuk Üniversitesinde lisans eğitimine devam eden 717 öğrenci katılmıştır. Verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde kız öğrencilerin nevrozizm puan ortalamalarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tunç ve Aliyev (2015)'in lisansüstü öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada, bireylerin psikolojik eğilim puanlarının cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama, yaş, meslek, mesleki kıdem, ikamet, gelir düzeyi, herhangi bir topluluğa üye olup olmama ve aktif olarak yürütmekte oldukları herhangi bir sportif veya sanatsal faaliyetin olup olmama değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmaya 18 yaş ve üzeri olan 214 yetişkin katılmıştır. Verilerin analizinde çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadınların nevrozizm kişilik özelliği puan ortalamalarının erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Acet ve arkadaşlarının (2016) yaptığı bir araştırmada tekvando hakemleri ve antrenörlerinin ego, kişilik ve saldırganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Antalya ilinde görev yapan toplam 198 tekvando hakem ve antrenörü katılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hakem ve antrenörlerin kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Güvendi ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları bir araştırmada antrenörlerin kişilik özelliklerinin ve mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin bazı bağımsız değişkenlere göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde farklı spor kulüplerinde ve spor branşlarında antrenörlük yapmakta olan 92 kişi katılmıştır. Verilerin analizinde t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), tukey testi ve pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın antrenörlerin nevrozizm kişilik özelliğini erkek antrenörlerden daha fazla taşıdığı belirlenmiştir.

Bilgin (2017) ergenlerle yaptığı bir araştırmada cinsiyet değişkeni açısından bilişsel esneklik ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 441 ergen katılmıştır. Verilerin analizinde çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Ergenlerin kişilik özellikleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, kızların erkeklere göre daha fazla nevrozizm kişilik özelliği gösterdikleri tespit edilmiştir.

Geri ve Tazegül (2019)'ün gerçekleştirdiği bir çalışmada Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 102 öğrencinin katılımı sağlanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadın öğrencilerin nevrozizm ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Akyunus ve arkadaşları (2021) beş faktör kişilik kuramı çerçevesinde genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kişilik özelliklerinin yaş ve cinsiyet değişkeni açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 514 genç yetişkin katılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde kadınların nevrozizm ve uyumluluk kişilik özelliklerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu; erkeklerin ise deneyime açıklık kişilik özelliği bakımından kadınlardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Göksal (2022) sınıf öğretmenlerinin beş faktör kişilik özellikleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek istemiştir. Bu doğrultuda Kahramanmaraş ilinde görev yapan 372 sınıf öğretmenine ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin kişilik özellikleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde sorumluluk ve sivil erdem davranışlarını erkek sınıf öğretmenlerinin daha fazla sergiledikleri belirlenmiştir.

Feingold (1994) yaptığı metaanaliz çalışmasında kişilik özelliklerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamıştır. 1958-1992 ve 1940-1992 yılları arasında yapılan çalışmaları incelemiştir. Erkeklerin kadınlara kıyasla daha baskın ve yüksek benlik saygısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kadınların ise daha dışadönük ve kaygı düzeyi yüksek oldukları tespit edilmiştir.

Lynn ve Martin (1997) yaptıkları bir araştırmada Eysenck'in dışadönüklük, nevrozizm ve psikotiklik kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi amacıyla 37 ülkede yapılan çalışmaları bir araya getirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 37

ülkede kadınların nevrozizm kişilik özelliğinin erkeklerden daha yüksek olduğu; 30 ülkede ise erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliğinin kadınlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Goldberg ve arkadaşları (1998) kişilik özelliklerini cinsiyet, yaş, etnik durum ve eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 3629 yetişkin birey katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliğinin kadınlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Costa ve arkadaşları (2001) kültürler arasında kişilik özelliklerinin cinsiyet farklılıklarına göre değişip değişmediğini araştırmak istemişlerdir. Bu doğrultuda 26 kültürden 23.031 kişiye uygulama yapılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların nevrozizm ve uyumluluk kişilik özellikleri erkeklerden daha yüksek; erkeklerin ise dışadönüklük kişilik özelliğinin kadınlardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Chapman ve arkadaşları (2007) yaptıkları bir çalışmada kişilik özelliklerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda 486 yaşlı kişiye uygulama yapılmıştır. Verilerin analizinde ortalama ve kovaryans yapısı modelleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadınların nevrozizm ve uyumluluk kişilik özelliklerinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Schmitt ve arkadaşları (2008) yaptıkları bir çalışmada beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmayı 55 farklı ülkeden aldıkları verilere göre yürütmüşlerdir. Verilerin analizinde korelasyon analizi kullanılmıştır. 53 ülkeden elde edilen verilere göre kadın katılımcıların nevrozizm kişilik özelliğinin erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Güney Kore harici diğer ülkelerde kadınların uyumluluk kişilik özelliğinin erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hindistan ve Malezya dışında diğer ülkelerde kadınların dışadönüklük kişilik özelliğinin erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Hindistan ve Botswana dışında diğer ülkelerde kadınların sorumluluk kişilik özelliğinin erkeklerden yüksek olduğu gözlenmiştir.

Zupančič ve arkadaşları (2008) farklı yaş gruplarındaki bireylerin kişilik özelliklerini cinsiyet değişkeni açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya Slovenya'dan 393, Rusya'dan 553 genç katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde her iki ülkede de kadınların uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu; erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliklerinin ise kadınlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Weiçiao ve arkadaşları (2008) yaptıkları bir araştırmada kişilik özelliklerini cinsiyet farklılıklarına göre gelişimsel bir bakış açısıyla incelemek istemişlerdir. Araştırmaya Hong Kong'daki 2506 ergen katılmıştır. Veriler çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliğinin kadınlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Lippa (2010) gerçekleştirdiği bir araştırmada cinsiyete göre kişilik özelliklerinin ve ilgi alanlarının farklılaşp farklılaşmadığını incelemek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda iki metaanaliz ve üç kültürlerarası çalışmadan elde edilen verileri özetlemiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların nevrozizm ve uyumluluk kişilik özelliklerinin erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Weisberg ve arkadaşlarının (2011) gerçekleştirdikleri bir araştırmada kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Uygulamaya 2643 genç yetişkin katılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon analizi ve t testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların dışadönüklük, uyumluluk ve nevrozizm puan ortalamalarının erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Vianello ve arkadaşlarının (2013) gerçekleştirdiği bir araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyet farklılıklarına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 14.348 kişi katılım sağlamıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların uyumluluk ve nevrozizm kişilik özelliklerinin daha yüksek olduğu; erkeklerin ise dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

De Bolle ve arkadaşlarının (2015) yürüttükleri bir çalışmada ergenlerin kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 23 farklı kültürden 4850 ergen katılmıştır. Verilerin analizinde hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların nevrozizm, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin erkeklerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Sharma ve Gulati (2015) yaptıkları bir araştırmada sosyo-ekonomik zorluklar yaşayan ergenlerde mutluluk, benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkeni açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda 360 ergene ulaşılmıştır. Verilerin

analizinde ki kare testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadınların dışadönüklük kişilik özelliğinin erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Golabdar ve arkadaşları (2016) yaptıkları bir çalışmada bireylerin kişilik özellikleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Tahran’da yaşayan 661 kişi dahil edilmiştir. Veriler bağımsız t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların nevrozizm ve uyumluluk kişilik özelliklerinde erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir.

Schmitt ve arkadaşlarının (2017) sosyal gelişim teorilerinden yararlanarak düzenlediği derleme çalışmasında kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadınların nevrozizm ve uyumluluk kişilik özelliklerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Limura ve Taku (2018) ergenlerde esneklik ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkide cinsiyet farklılıklarını araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 310 ergen katılmıştır. Veriler korelasyon analizi, hiyerarşik regresyon analizi ve path analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların sorumluluk kişilik özelliğinin erkeklerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bunnet (2020) beş faktör kişilik kuramını temel alarak kişilik özelliklerinin cinsiyet farklılıklarına göre değişip değişmediğini inceleyen derleme çalışması gerçekleştirmiştir. Araştırmada beş faktör kişilik kuramı kısaca tanıtılmıştır. İncelenen çalışmalarda kadınların nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Russo ve Stol (2020) yaptıkları bir çalışmada kadın ve erkek yazılım mühendislerinin kişilik özelliklerindeki cinsiyet farklılıklarını incelemek istemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda 483 yazılım mühendisiyle uygulama yapılmıştır. Veriler bağımsız örneklem t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların deneyime açıklık ve nevrozizm kişilik özelliklerinde erkeklerden önemli ölçüde daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Gupta (2021) gerçekleştirdiği bir çalışmada kişilik özelliklerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek istemiştir. Bu doğrultuda araştırmaya 165 genç katılmıştır. Veriler t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde erkeklerin nevrozizm ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin kadınlardan daha yüksek

olduğu; kadınların ise dışadönüklük kişilik özelliğinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bhawnani (2022) beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya özel bir Hint Üniversitesinde eğitime devam eden 167 yüksek lisans öğrencisi katılmıştır. Veriler t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin uyumluluk kişilik özelliğinin kadın öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmanın bu bölümünde kişilik özelliklerini cinsiyet değişkeni açısından inceleyen yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda kadınların ve erkeklerin nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin cinsiyet farklılıklarına göre değişiklik gösterip göstermediğini ele alan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan araştırmaların birçoğunda kadınların nevrozizm, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu; erkeklerin deneyime açıklık kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu ve dışadönüklük kişilik özelliğinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

2.4. ANNE BABA TUTUMU VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Araştırmanın bu bölümünde anne baba tutumu ve kişilik gelişimi ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Kaya (1997)'nin anne baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki etkisini incelediği derlemede yapmış olduğu tanımlamalarla çocuğun yetişmesinde ailenin rolüne değinmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre otoriter anne baba tutumunun çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine izin vermediği ancak demokratik tutumun, çocuğun sorumluluk duygusunu kazanmada önemli bir rolü olduğunu göstermiştir. Demokratik tutum tutarlı ve dengeli bir anlayışı beraberinde getirdiğinden çocuğun benlik saygısını kazanmasında ve kendine olan güveninin artmasında destekleyici bir faktör olarak görülmüştür.

Tatlıoğlu (2012) okulöncesi dönemde anne baba tutumlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisinin psikanalitik kuram çerçevesinde açıkladığı derlemede 0-6 yaş aralığındaki çocuklara ailede verilen eğitim üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmasında aşırı koruyucu anne babaya sahip olan çocukların bağımlı kişilik özellikleri taşıdığı; aşırı kontrolcü anne babası olan çocukların içedönük kişilik özellikleri sergilediklerine; otoriter

anne babası olan çocukların güvensiz, tedirgin saldırgan özellikler gösterdiklerine; demokratik tutum benimseyen anne babaların çocuklarının sorumluluk sahibi olduklarına değinmiştir.

Tatlıoğlu (2014)'nun gerçekleştirdiği bir çalışmada üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin cinsiyet, sınıf, üniversiteye giriş puan türü, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer, aile geliri, aile yapısı ve anne-baba tutumu değişkenleriyle ne derece farklılaştığının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Selçuk Üniversitesi'nde lisans eğitimine devam eden 717 öğrenci katılmıştır. Verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde anne-baba tutumu tutarsız ve koruyucu olan üniversite öğrencilerinin nevrozizm puan ortalamaları, anne-baba tutumu demokratik olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anne-baba tutumu tutarsız, demokratik ve koruyucu olan üniversite öğrencilerinin dışadönüklük puan ortalaması, anne baba tutumu otoriter olan öğrenciler göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Özyürek ve Özkan (2015)'ın yaptığı bir araştırmada ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 613 ergen katılmıştır. Verilerin analizinde mann-whitney u testi ve kruskall wallis h testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre anne babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin, anne babasını otoriter olarak algılayan ergenlere göre öfkelerini sosyal anlamda daha kabul edilebilir davranışlar biçiminde ifade ettikleri belirlenmiştir.

Belli ve arkadaşlarının (2021) bir babanın çocuğun kişilik gelişiminde çeşitli kuramlar (Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı, Erikson Psikososyal Kuramı, Freud Psikoseksüel Kuramı) erevesinde etkisini incelediği derleme makalede geçmişten günümüze değişen babalık rolü ve ocuk gelişimine katkılarının, baba-ocuk ilişkisini sağlamada hemşirenin rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar babaların çocuklarının bakımına katılmasının çocuğun bilişsel, sosyal-duygusal, cinsel-rol ve kimlik gelişimi üzerine olumlu etkileri olduğunu göstermiştir. Özellikle erken çocukluk dönemlerinde başlayan ve baba ocuk etkileşimini güçlendiren baba dostu etkinliklerin geliştirilmesi çocukların fiziksel, bilişsel ve dil gelişimini desteklediği belirlenmiştir.

Biller ve Weiss (1970) yaptıkları bir derlemede baba kız ilişkisinin kadının kişilik gelişimi üzerinde ne gibi bir etkisi olabileceğini anlamak için farklı disiplinler yoluyla açıklanan araştırmaları özetlemek istemişlerdir. Araştırmada kişilik gelişiminde babanın rolü vurgulanmış, kişiliğin daha iyi anlaşılması için ailevi ve sosyokültürel faktörlerin

etkileşiminin önemi üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucuna göre bir babanın kızının kişiliği ve sosyal uyumu üzerinde kalıcı etkilere sahip olduğu düşünülmektedir.

Parker (1979) üniversite öğrencilerinin anksiyete ve depresyon eğiliminin anne baba davranışlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek istemiştir. Bu doğrultuda araştırmaya 289 psikoloji bölümü öğrencisi katılmıştır. Elde edilen veriler çoklu regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre annesi ilgisiz olan öğrencilerin anksiyete ve depresyon puan ortalamalarının yüksek olduğu; annesi aşırı korumacı olan öğrencilerin ise anksiyete puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Benjaminsen ve arkadaşları (1984) yaptıkları bir araştırmada ebeveynlerin kendi anne babaları ile ilgili anıları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 200 yetişkin katılmıştır. Veriler pearson korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Olumsuz anne baba tutumuna maruz kalan kadınların kişiliklerinde patolojik özellikler sergilediği tespit edilmiştir. Ayrıca babalarıyla tutarsız bir ilişkiye sahip olan kadınların histerik özellikler gösterdiği de belirlenmiştir.

Clayer ve arkadaşları (1984) genç yetişkinlerin kişilik özelliklerinin anne baba tutumuna göre değişip değişmediğini incelemek istemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya 85 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi ve t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre anne babaları performans odaklı olan öğrencilerin dışadönüklük kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu; anne babaları aşırı korumacı olan öğrencilerin nevrozizm kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

McCrae ve Costa (1988) yaptıkları bir çalışmada yetişkinlerin kişilik özelliklerinin anne baba tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda araştırmaya 619 yetişkin katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde anne babalarının sevgi dolu olduğunu söyleyen yetişkinlerin nevrozizm kişilik özelliğinin düşük düzeyde; deneyime açıklık, dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Anne babası talepkar olmayan erkek yetişkinlerin deneyime açıklık kişilik özelliğinin yüksek, dışadönüklük ve sorumluluk kişilik özelliklerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Pincus ve Ruiz (1997)'in gerçekleştirdikleri bir çalışmada genç yetişkinlerin kişilik özelliklerinin anne baba tutumu ile ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 355 psikoloji bölümü öğrencisi katılmıştır. Elde edilen veriler korelasyon ve çoklu regresyon

analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde anne babaları ilgili olan öğrencilerin nevrozizm kişilik özelliğinin düşük düzeyde; dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Anne babaları destekleyici tutuma sahip olan öğrencilerin ise deneyime açıklık kişilik özelliğinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Sato ve arkadaşları (1997) anksiyete hastaları ile yaptıkları bir çalışmada anne baba tutumlarının kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 50 anksiyete hastası katılmıştır. Veriler t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde aşırı korumacı anne babaya sahip olan bireylerin nevrozizm kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Schlette ve arkadaşları (1998) anne baba tutumu ile mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya 132 yetişkin katılmıştır. Veriler korelasyon analizi ve mann whitney u testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde bireylerin anne babalarında duygusal sıcaklık görmemeleri neticesinde endişe, belirsizlik korkusu, düşük benlik saygısı, kendini kabul etmeme gibi özelliklerin görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca anne ve babasından duygusal sıcaklık görmüş kadınların sosyal duyarlılıklarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu da belirlenmiştir.

Kraft ve Zuckerman (1999) yaptıkları bir araştırmada öz anne baba tarafından büyütülmüş üniversite öğrencileri ile üvey anne baba tarafından büyütülmüş üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerini incelemek istemişlerdir. Araştırmaya anne babası öz olan 133, annesi üvey olan 19, babası üvey olan 87 öğrenci katılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde öz anne babaya sahip olan öğrencilerin baba sevgisinin eksikliği ve babanın reddetme tutumu ile nevrozizm kişilik özelliği arasında ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca üvey babaya sahip olan öğrencilerin babanın reddetme tutumu ile nevrozizm kişilik özelliği arasında ilişki olduğu da belirlenmiştir.

Nakao ve arkadaşlarının (2000) yaptıkları bir çalışmada aile ortamının kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 11-15 yaş arası 150 çocuk katılmıştır. Veriler path analizi, faktör analizi ve korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre annesi aşırı korumacı olan çocukların dışadönüklük kişilik özelliğinin düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Reti ve arkadaşları (2002) yaptıkları bir araştırmada kişilik bozukluğu olan bireylerin kişilik özelliklerinin anne baba davranışları ile ilişkisini incelemek istemişlerdir. Bu amaçla Hopkins Kişilik Bozuklukları Epidemiyolojisi Çalışması'nda denek olan 742 bireye ulaşılmıştır. Elde edilen veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre anne babası ilgisiz ve aşırı kontrolcü olan bireylerin nevrotizm kişilik özelliğinin yüksek düzeyde, sorumluluk kişilik özelliğinin düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Kitamura ve Fujihara (2003) anne baba tutumu ile kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemek amacıyla Japonya'da bir çalışma yapmışlardır. Araştırmaya 220 kişi katılım sağlamıştır. Veriler korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre evden erken ayrılan erkeklerin nevrotizm kişilik özelliği taşıdığı; anne babası ilgili olan ancak aşırı korumacı olmayan erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliğinin yüksek olduğu görülmüştür.

Josefsson ve arkadaşları (2013) anne baba davranışlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya 1083 Finli genç katılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre gençlerin kendi kendini yönetme ve iş birliği yapma özelliklerinin anne baba tutumları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Volker ve Gibson (2014) yaptıkları bir derlemede baba katılımının çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmaları özetlemişlerdir. İncelenen çalışmalarda, çocuk yetiştirmede baba katılımının hem nicelik hem de kalite yönünde artması, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimi üzerinde olumlu etkiler sağladığını göstermiştir. Ayrıca çocukların riskli davranışlardan kaçınmasında önemli bir etkisinin olduğu da görülmüştür.

Kullberg ve arkadaşları (2021) yaptıkları bir araştırmada yetişkinlerin anksiyete ve depresyon eğilimleri ile anne baba davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 256 kişi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre anksiyete ve depresyon puan ortalamaları ile ilgisiz anne tutumu arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde kişilik özelliklerini anne baba tutumu açasından inceleyen yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda anne baba tutumunun nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerini ne derece etkilediğini ele alan çalışmalar dikkate alınmıştır. İncelenen

çalışmalarda nevrotizm kişilik özelliğini, anne baba tutumunun tutarsız, aşırı korumacı, ilgisiz, otoriter ve sevgisiz olması orantılı olarak etkilemiştir. Demokratik, korumacı, talepkar ve sevgi dolu anne baba tutumunun bireylerde dışadönük olma özelliğini artırdığı ancak aşırı korumacı tutumun dışadönüklüğü azalttığı; demokratik, ilgili ve sevgi dolu anne baba tutumunun bireylerde sorumluluk kişilik özelliğini artırdığı ancak aşırı kontrolcü ve talepkar olmayan tutumun sorumlu olmayı azalttığı; destekleyici, sevgi dolu, talepkar olmayan anne baba tutumunun bireylerde deneyime açıklık kişilik özelliğini artırdığı gözlenmiştir. Ayrıca annesinden ilgi görmeyen bireylerin anksiyete ve depresyon gibi rahatsızlıkları gösterme eğiliminde oldukları anlaşılmıştır. Babaların da bireylerin kişilik gelişiminde anneler kadar etkili olduğu ve babalarıyla tutarsız ilişkisi olan kadınların histerik özellikler gösterdiği belirlenmiştir.

2.5. DOĞUM SIRASI VE KIşILIK GELIşİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIşINDA YAPILAN ÇALIşMALAR

Kalkan ve Koç (2008)'un yaptıkları bir çalışmada psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 436 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler çoklu doğrusal regresyon analizi ve Pearson korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ortanca çocuk, son çocuk ve tek çocuk olma ile kendine güvenme, iyimser olma ve boyun eğme özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu; ortanca çocuk olma ile sosyal destek arama özelliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu; tek çocuk olma ile çaresiz olma özelliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Oktan ve arkadaşları (2014) üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sıraları ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkileri incelemek istemişlerdir. Bu amaçla araştırmaya Karadeniz Teknik Üniversitesinde öğrenim gören 450 öğrenci katılmıştır. Elde edilen veriler çoklu regresyon analizi ve kruskal wallis h testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinde büyük ve küçük çocuk olma ile psikolojik sağlamlık düzeyi negatif yönde; ortanca ve tek çocuk olmanın ise pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür.

Ekşi ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları bir çalışmada psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusunun yetişkin bağlanma stillerini yordama düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya 264 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler Pearson korelasyon analizi, t testi ve çoklu regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde bireyin aile içerisindeki psikolojik konumu yetişkin hayatındaki ilişkilerinin niteliğinde belirleyici etkisinin olduğu anlaşılmıştır.

Ergüner-Tekinalp ve Terzi (2016) yaptıkları bir çalışmada psikolojik doğum sırası, sosyal ilgi ve başa çıkma stratejilerinin yılmazlık üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda araştırmaya 247 kişi katılmıştır. Veriler korelasyon ve çoklu regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en küçük ve ortanca çocuğun sosyal ilgi, aktif planlama, kabullenme ve bilişsel yeniden yapılanma, dış yardım arama özelliklerinin yılmazlığı yordadığı görülmüştür.

Sampson ve Hancock (1967)'un yaptıkları bir araştırmada doğum sırası, cinsiyet ve kardeş cinsiyetinin başarı ve özerkliği etkileyip etkilemediğini incelemek istemişlerdir. Araştırmaya 251 lise öğrencisi katılmıştır. Veriler varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkek olan ilk çocukların ikinci çocuklara göre başarı düzeyinin ve özerkliğinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Parker (1998) üstün yetenekli öğrencilerin doğum sırasının kişilik özelliklerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda araştırmaya Johns Hopkins Üniversitesinde öğrenim gören 828 yetenekli öğrenci katılmıştır. Verilerin analizinde ki kare testi, çoklu varyans analizi (MANOVA) ve çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde ilk doğan öğrencilerin sözel yeteneklerinin yüksek olduğu; son çocukların ise sayısal yeteneklerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca mükemmeliyetçi olma ile doğum sırası arasından düşük düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Phillips (1998)'in yaptığı bir çalışmada doğum sırasının beş faktör kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya 177 kişi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre doğum sırasının dışadönüklük, nevrozizm, sorumluluk, uyumluluk ve deneyime açıklık kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Jefferson ve arkadaşlarının (1998) yaptıkları bir araştırmada doğum sırasının kişilik özelliklerini etkileyip etkilemediğini incelemek istemişlerdir. Bu amaçla araştırmaya 9664 kişi katılmıştır. Veriler kovaryans analizi (ANCOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde doğum sırasının nevrozizm, dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Paulhus ve arkadaşları (1999) doğum sırasının kişilik özellikleri ve başarı üzerindeki etkisini incelemek istemişlerdir. Bu amaçla araştırmaya 1022 kişi katılmıştır. Veriler betimleyici istatistik yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ilk çocuk olan kişilerin sorumluluk kişilik özelliğinin yüksek olduğu; son çocuk olan kişilerin asi ve liberal kişilik özelliklerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir.

Saroglou ve Fiasse (2003)'nin yaptıkları bir araştırmada genç yetişkinlerin doğum sırasının kişilik özelliklerini ve dindar olup olmadıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmaya 122 kişi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde ortanca olan kişilerin kardeşlerine kıyasla sorumluluk özelliğinin daha düşük olduğu, deneyime açıklık özelliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca son çocuk olan kişilerin uyumluluk özelliğinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Beck ve arkadaşları (2006) dışadönüklük kişilik özelliğinin doğum sırası değişkeni açısından incelemek istemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya 96 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ilk çocuk olan daha baskın olduğu ve son çocuk olan öğrencilerin daha dışadönük olduğu belirlenmiştir.

Healey ve Ellis (2007) sorumluluk ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin doğum sırası değişkeni açısından incelemek amacıyla iki çalışma yapmışlardır. Birinci araştırmaya 161 kişi, ikinci araştırmaya 174 kişi katılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon analizi ve t testi kullanılmıştır. Birinci araştırmanın sonucunda ilk doğan kişilerin sorumluluk kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca doğum sırasının deneyime açıklık kişilik özelliği üzerinde etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Dixon ve arkadaşlarının (2008) yaptıkları bir çalışmada kişilik özelliklerinin doğum sırası değişkeni açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya 361 kişi katılmıştır. Veriler t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde son çocuk olan kişilerin büyük kardeşlere oranla daha dışadönük olduğu gözlenmiştir.

Dunkel ve arkadaşları (2009) doğum sırasının kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 710 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre doğum sırasının kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Eckstein ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları bir araştırmada doğum sırasının yaşam tarzı üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 200 araştırma incelenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde ilk çocuk olan kişilerin daha başarılı oldukları, ortanca çocuk olan kişilerin daha sosyal oldukları ve en küçük çocuk olan kişilerin sosyal ilgilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Pollet ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları bir araştırmada doğum sırası ile dışadönüklük kişilik özelliğinin arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya 1500 kişi katılmıştır. Verilerin analizinde genelleştirilmiş doğrusal modeller kurulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre son çocuk olan kişilerin ilk çocuk olan kişilere oranla daha dışadönük oldukları belirlenmiştir.

Marini ve Kurtz (2011) kişilik özelliklerinin doğum sırası değişkeni açısından incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 231 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre doğum sırasının kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Bleske-Reчек ve Kelley (2014) genç yetişkinlerde kişilik özelliklerinin doğum sırası değişkenine göre değişip değişmediğini incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 69 genç yetişkin katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde doğum sırasının kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Damian ve Roberts (2015)'in yaptıkları bir çalışmada doğum sırası ile kişilik özellikleri ve zeka arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 377 bin lise öğrencisi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre doğum sırasının kişilik özellikleri üzerinde etkisinin olmadığı gözlenmiştir.

Ardebili ve Golshani (2016) saldırganlık özelliği ile doğum sırası arasındaki ilişkiyi incelemek istemiştir. Bu doğrultuda araştırmaya Tahran'da yaşayan 320 lise öğrencisi katılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde doğum sırasının öğrencilerin saldırganlık özelliklerini etkilediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde kişilik özelliklerini doğum sırası değişkeni açısından inceleyen yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda doğum sırasının nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk

kişilik özelliklerini ne derece etkilediğini ele alan çalışmalar dikkate alınmıştır. İncelenen çalışmalarda ilk çocukların sorumluluk alma ve lider olma özelliklerinin yüksek olduğu, psikolojik sağlamlık düzeyinin ise düşük olduğu görülmüştür. Psikolojik sağlamlığın düşük olması nevrozizm kişilik özelliği ile bağdaştırılabilir. Bu doğrultuda ilk çocukların nevrozizm kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu düşünülebilir. Ortanca çocukların deneyime açıklık, sosyal olma ve psikolojik sağlamlık özelliklerinin yüksek olduğu, sorumluluk alma özelliğinin ise düşük olduğu görülmüştür. Sosyalliğin yüksek olması ile dışadönüklük kişilik özelliği arasında ilişki kurulabilir. Bu nedenle ortanca çocukların dışadönüklük kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca psikolojik sağlamlığın yüksek olması nevrozizm kişilik özelliğinin düşük düzeyde olduğunu gösterebilir. Son çocuklarda uyumluluk ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin yüksek olduğu ancak psikolojik sağlamlığın düşük olduğu anlaşılmıştır. Son çocukların psikolojik sağlamlığının düşük olması ile nevrozizm kişilik özelliğinin yüksek olduğu düşünülebilir. Tek çocukların psikolojik sağlamlığının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda tek çocukların nevrozizm kişilik özelliğinin daha düşük olduğu söylenebilir. Ek olarak birçok araştırmada doğum sırasının kişilik özelliklerini etkilemediği ortaya çıkmıştır.

2.6. KARDEŞ İLİŞKİLERİ VE KİŞİLİK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Araştırmanın bu bölümünde kardeş ilişkileri ve kişilik gelişimi ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Samurçay (1982) yaptığı bir çalışmada çocuklarda kardeş ilişkilerini kuramsal bilgilerle açıklamayı amaçlamıştır. Kardeş kavramına ve kardeş ilişkisinin çocuk açısından öneminde değinmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kardeşler arasında sevgi kadar kin ve nefretin de olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca kardeş kıskançlığının oluşmasında anne baba tutumunun da etkili olduğu anlaşılmıştır.

Polat ve GÜldoğan (2016) psikodinamik, sistemik aile kuramı, sosyal öğrenme, çatışma ve feminist kuramlarının açıklamalarından yola çıkarak kardeşler arasındaki ilişkileri bir derleme çalışması ile incelemek istemişlerdir. Araştırmaya göre kardeş ilişkisinin sağlıklı ve kaliteli olmasının önemli olduğu; kardeşler arasında şiddet davranışlarıyla sıkça karşılaşıldığı ve bu durumun kişilerin yaşamında oldukça yıkıcı etkilerinin olduğu görülmüştür.

Angın ve Erden (2019)'nin yaptığı bir araştırmada sağlıklı kardeşler ile otistik kardeşler arasındaki ilişkileri ve sağlıklı kardeşlerin çeşitli psikolojik özellikleri üzerine yapılan çalışmalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kardeş ilişkisi, yakınlık, koruma ve öğrenme gibi farklı duyu ve durumların yanı sıra kıskançlık, rekabet ve düşmanlık gibi sosyal deneyimlerin de bir arada yaşanabildiği en yakın, yoğun ve en uzun süreli ilişki olarak görülmüştür. Sağlıklı gelişen bir kardeş için otizmli kardeşe sahip olmanın hem kardeş ilişkisinin kalitesi hem de psikolojik özellikler açısından farklı etkileri olduğu düşünülmüştür.

Dunn ve Kendrick (1981)'in yaptıkları bir çalışmada aynı cinsiyetten ve farklı cinsiyetten kardeşlerin davranışları arasındaki farklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 40 çift kardeş katılmıştır. Veriler gözlem yoluyla incelenmiş ve korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre aynı cinsiyette olan kardeşler olumlu sosyal davranışlar sergilerken farklı cinsiyette olan kardeşlerde olumsuz davranışlar gözlenmiştir.

Minnett ve arkadaşları (1983) çocuk davranışlarını doğum sırası, yaş aralığı, cinsiyet ve kardeşlerin cinsiyeti değişkenleri açısından incelemek istemişlerdir. Bu amaçla araştırmaya 73 çocuk katılmıştır. Veriler çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde aynı cinsiyette olan kardeşlerin hile yapma, saldırganlık ve baskınlık özelliklerinin farklı cinsiyette olan kardeşlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

McGhee (1985)'nin yaptığı bir araştırmada aynı cinsiyetten kardeşlerin coğrafi yakınlığının yaşam doyumu üzerinde etkili olup olmadığını incelemek istemiştir. Bu doğrultuda araştırmaya 231 yaşlı katılmıştır. Veriler regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre aynı cinsiyetten bir kardeşin varlığı bireylerin yaşam doyumunu olumlu yönde etkilemiştir.

Jiao ve arkadaşlarının (1986) gerçekleştirdikleri bir çalışmada kardeşi olan ve olmayan çocukların sosyalleşme süreçlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda araştırmaya 933 Çinli çocuk katılmıştır. Veriler mann whitney u testi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tek çocukların kardeşi olan çocuklara göre daha benmerkezci olduğu ve kardeşi olan çocukların iş birliğine yatkın davranışlar sergilediği tespit edilmiştir.

Stoneman ve arkadaşları (1986) aynı ve farklı cinsiyette olan kardeşlerin davranışlarını incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmaya 40 kardeş çifti katılmıştır. Veriler gözlem yoluyla incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kardeşinden büyük olan kızların, kardeşin cinsiyetinden bağımsız olarak lider olma özelliği taşıdığı belirlenmiştir.

Polit ve Falbo (1987) kardeşi olmayan çocukların kişilik özellikleri ile ilgili yapılan araştırmaları içeren bir derleme çalışması yapmışlardır. Araştırma kapsamında 141 çalışmayı incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre tek çocukların başarılı olma ve kişisel uyum sağlama özelliklerinin kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Lee ve arkadaşları (1990) yaptıkları bir araştırmada yetişkinlikte kardeş ilişkilerini (duygusal yakınlık, kardeş sorumluluk beklentileri ve çatışma) incelemek istemişlerdir. Bu amaçla araştırmaya 313 yetişkin katılmıştır. Veriler regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kardeş iletişiminin devamlı olmasında duygusal yakınlık, kardeş sorumluluk beklentileri ve coğrafi yakınlık değişkenlerinin etkisi oldukça fazladır.

Poston ve Falbo (1990) yaptıkları bir çalışmada Çin'de yaşayan tek çocuklar ile Batı'da yaşayan tek çocukların kişilik özellikleri bakımından benzer olup olmadıklarını incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 1460 Çinli çocuk katılmıştır. Veriler regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde kardeşi olmayan çocukların akademik başarısının kardeşi olanlara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Wan ve arkadaşları (1994) yaptıkları bir ölçek geliştirme çalışmasında Çin'in "aile başına bir çocuk" politikası doğrultusunda artış gösteren tek çocukların kardeşi olan çocuklara kıyasla kişilik özelliklerini incelemek istemişlerdir. Araştırmaya kardeşi olan 444 çocuk ve tek çocuk olan 473 çocuk katılmıştır. Veriler faktör analizi ve çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre tek çocuk olan kızların başarı motivasyonunun kardeşi olan kız çocuklarına kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Graham-Bermann ve arkadaşları (1994) genç yetişkinlerin çocukluk ve ergenlik döneminde kardeşi ile çatışma deneyimlerini incelemek istemişlerdir. Araştırmaya 100 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve wilcoxon işaretli sıralı testi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kardeşi olan

kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla duygusal saldırganlığa ve kaygıya sahip olduğu belirlenmiştir.

Doh (1999) kardeşi olmayan çocuklar ile kardeşi olan çocukların sosyal yeterlilik düzeylerini incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya Güney Kore'de yaşayan 552 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Veriler korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde tek çocukların kardeşi olan çocuklara göre sosyal yeterlilik düzeylerinin yakın olduğu tespit edilmiştir.

Riggio (1999) yaptığı bir çalışmada kardeşi olan ve olmayan yetişkinlerin kişilik gelişimini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya kardeşi olan 146 yetişkin ve kardeşi olmayan 51 yetişkin katılmıştır. Veriler çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde kardeşi olmayan bireylerin nevrozizm kişilik özelliğinin kardeşi olanlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Cole ve Kerns (2001) erken ergenlik döneminde kardeş ilişkilerinde çatışma ve olumlu ilişki kurma düzeylerinin farklı demografik değişkenler açısından incelemek istemişlerdir. Araştırmaya 170 öğrenci katılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kardeşi olan kızların şefkat, yakınlık ve çatışma çözme özelliklerinin kardeşi olan erkeklere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kitzmann ve arkadaşlarının (2002) yaptıkları bir çalışmada kardeşi olmayan çocuklar ile kardeşi olan çocukların akran ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 139 çocuk katılmıştır. Veriler çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde kardeşi olmayan çocukların akranları arasında saldırgan olma ve mağdur edilme özelliklerinin kardeşi olan çocuklara oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Spitze ve Trent (2006) yaptıkları bir çalışmada kardeşlerin cinsiyetine göre birbirlerine karşı davranışlarındaki değişiklikleri incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda 1500 kişiye ulaşımlardır. Veriler regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların erkeklerden daha fazla kardeşlerine yakın hissettiklerini ve kardeşleriyle iyi geçindikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda farklı cinsiyette olan kardeşlerin, yetişkinlik döneminde yakınlıklarının azaldığı ancak aynı cinsiyetten kardeşlerin yakınlıklarının arttığı gözlenmiştir.

Stronge ve arkadaşlarının (2019) yaptıkları bir araştırmada kardeşi olan yetişkinlerin kişilik özellikleri ile kardeşi olmayan yetişkinlerin kişilik özelliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda araştırmaya 20.592 yetişkin katılmıştır. Veriler çoklu varyans analizi (MANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kardeşi olmayan yetişkinlerin sorumluluk kişilik özelliğinin daha düşük olduğu; nevrozizm ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Dudek ve arkadaşları (2022) kız kardeşe büyümenin kişiliği etkileyip etkilemediğini incelemek istemişlerdir. Bu doğrultuda araştırmaya 9 ülkeden 85.887 kişi katılmıştır. Verilerin analizinde regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kardeşlerin cinsiyetinin kişiliği etkilemediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde kişilik özelliklerini kardeş ilişkileri açısından inceleyen yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda kardeş ilişkilerinin nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerini ne derece etkilediğini ele alan çalışmalar dikkate alınmıştır. Ancak yurt içi literatüründe kardeş ilişkisinin boyutlarının ele alındığı çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalarda kardeş ilişkisinde kıskançlık, rekabet ve düşmanlık gibi olumsuz davranışların olduğu; kardeş kıskançlığının oluşmasında anne baba tutumunun etkili olduğu ve kardeşler arasında şiddet davranışlarının bireylerin yaşamında yıkıcı etkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde kardeşi olmayan bireylerin nevrozizm ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin kardeşi olanlara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Tek çocukların nevrozizm kişilik özelliği ile akranları arasında saldırgan olma ve mağdur edilme özelliklerinin gözlemlendiği bir çalışma paralellik göstermiştir. Ailede tek çocuk olan bireylerin diğerlerine kıyasla başarı motivasyonunun yüksek olduğu ancak sorumluluk alma özelliğinin düşük olduğu gözlenmiştir. Kardeşi olan bireylerde iş birliği yapma özelliğinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı cinsiyette olan kardeşlerin diğerlerine oranla daha saldırgan olduğu görülmüştür. Ayrıca kardeşi olan kadınlarda şefkat, yakınlık ve çatışma çözme özelliklerinin kardeşi olan erkeklere oranla daha fazla görüldüğü belirlenmiştir. Bu durumdan farklı olarak başka bir çalışmada kardeşi olan kadınların daha fazla duygusal saldırganlığa ve kaygıya sahip olmaları dikkat çekmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme/çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgiler tanıtılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma nicel araştırma modellerinden biri olan ilişkisel tarama temelli tahmin modeline göre planlanmıştır. Nicel araştırma, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan araştırma türleridir (Büyüköztürk vd., 2010). İlişkisel tarama yoluyla yapılan araştırmalar, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim derecesini belirlemek ya da değişkenler arasındaki sonuçları tahmin etmek amacıyla gerçekleştirilir. Tahmin modeline göre tasarlanmış araştırmalarda ise bir değişkenin (yordanan değişken) onu tanımlayan diğer değişkenler (yordayıcı değişken) kullanılarak tahmin edilmesi (yordanması) söz konusudur (Büyüköztürk vd., 2017). Bu araştırmada ise üniversite öğrencilerinin cinsiyet, doğum sırası, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne baba tutumu ve kardeş ilişkilerinin kişilik özellikleri ile ilişki düzeylerini belirleme ve bu değişkenlerle birlikte değişim düzeylerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Evren, araştırmadan toplanacak verilerin genellenmek istenildiği bir grup olarak tanımlanabilir (Ekiz, 2020). Bu araştırma kapsamında belirlenen evren Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde yükseköğrenimine devam eden öğrencilerdir. Örneklem ise evreni temsil edecek sınırlı parçasının alınmasıdır (Arslanoğlu, 2016). Ayrıca örneklem evrenden tamamen tesadüfi (seçkisiz) yöntemle gruplandırılabilir ya da tam tersi tesadüfi (seçkisiz) olmayan yöntemle gruplandırılabilir. Bu araştırma kapsamında veri toplanan örneklem grubu Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinden tesadüfi olmayan yöntemlerden biri olan kazara örnekleme metoduyla seçilmiştir.

Kazara örnekleme, var olan belli başlı sınırlılıklar nedeni ile örneklemin kolay ulaşılabilir birimlerden seçilmesi olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2017; Ekiz, 2020). Bu araştırmada 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nin

Eğitim Fakóltesi, Fen Edebiyat Fakóltesi ve Mühendislik Mimarlık Fakóltesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 486 üniversite öğrencisi kazara örnekleme yoluyla seçilmiştir.

Araştırmada üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinin cinsiyet, doğum sırası, kardeşle aynı cinsiyette olma, kardeş ilişkileri ve anne baba tutumu açısından yordanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmaya katılan örneklem grubunun detaylı özelliklerine Tablo 3.1.'da yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmanın Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Özellikler

Değişken		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	279	57.40%
	Erkek	207	42.60%
Fakülte	Eğitim	192	39.50%
	Fen Edebiyat	131	27.00%
	Mühendislik Mimarlık	163	33.50%
Doğum sırası	Birinci çocuk	173	35.60%
	İkinci çocuk	39	8.00%
	Ortanca çocuk	115	23.70%
	Son çocuk	159	32.70%
Kardeşle aynı cinsiyette olma	Aynı	284	58.40%
	Farklı	202	41.60%
Toplam		486	100.00%

Tablo 3.1. incelendiğinde örneklem grubunun %57.4'ünü kadın öğrencilerin, %42.6'sını erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca bu öğrencilerden %35.6'sı kendilerini kardeşler arasında birinci çocuk, %8'i ikinci çocuk, %23.7'si ortanca çocuk ve %32.7'si son çocuk olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Kardeş ilişkileri ölçeğinde değerlendirdikleri kardeşiyle aynı cinsiyette olma değişkeni incelendiğinde %58.4'ü aynı cinsiyetteki kardeşini, %41.6'sı farklı cinsiyetteki kardeşini değerlendirdiğini ifade etmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veri toplama araçları araştırmanın amacına yönelik uygun görülen ölçeklerden seçilmiştir. Araştırma kapsamında, araştırmanın bağımlı değişkeni olan kişiliği ölçmek üzere Bacanlı ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen "Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi" kullanılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkenlerinden olan anne baba tutumları, Sümer ve

Güngör (1999) tarafından geliştirilen “Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği”nden alınan puanlarla ölçülürken çalışmanın diğer bir bağımsız değişkeni olan kardeş ilişkileri, Riggio (2000) tarafından geliştirilen “Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği”nden alınan puanlarla ölçülmüştür. Bununla birlikte araştırmanın bağımsız değişkenlerinden cinsiyet, doğum sırası ve kardeşle aynı cinsiyette olma değişkenlerinin belirlenmesinde, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerine ilişkin demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördüğü fakülte, sınıf düzeyi, doğum sırası ve anne-baba eğitim düzeyi ile ilgili sorular yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formuna ekler (EK-1) bölümünde yer verilmiştir.

3.3.2. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

Bacanlı ve arkadaşları (2009) tarafından bireylerin kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla geliştirilen bu ölçek, duygusal dengesizlik/nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk olmak üzere beş boyut içermektedir ve bu boyutları ölçen 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri iki uca ayrılmaktadır. 7li likert tipinde 1 (çok uygun), 2 (oldukça uygun), 3 (biraz uygun), 4 (ne uygun, ne uygun değil), 5 (biraz uygun), 6 (oldukça uygun) ve 7 (çok uygun) şeklinde puanlanmaktadır. SDKT'nin geçerliğini ölçmek amacıyla yapılan faktör analizi sonuçlarına göre beş boyutun SDKT'ye ait varyansın %52.6'sını açıkladığı bulunmuştur. Dış geçerlik kapsamında yapılan uygulamalar sonucunda kişilik boyutlarının kullanılan ölçeklerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Aracın güvenilirliğini sınamak için iki hafta arayla test tekrarı yapılmış ve güvenirliliğin .85 düzeyinde anlamlı olduğu değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda beş faktörün SDKT'ye ait varyansın % 52.63'ünü açıkladığı ortaya çıkmıştır (Bacanlı vd., 2009). Ayrıca Bacanlı ve arkadaşlarının (2009) araştırma sonuçlarına göre, ölçeğin Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlık değerleri, nevrotizm boyutu için .73, dışadönüklük boyutu için .89, deneyime açıklık boyutu için .80, yumuşak başlılık boyutu için .87 ve sorumluluk boyutu için .88 olarak ortaya çıkmıştır. Boyutlar içerisinde en düşük iç tutarlık katsayısının nevrotizm boyutunda olmasının nedeni olarak SDKT'nin geliştirilme çalışmasında en fazla madde eklenip çıkarılan boyut olması görülmüştür.

Araştırma kapsamında Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlık değerleri Kılıç (2016)'a göre değerlendirildiğinde nevrotizm .65,

deneyime açıklık .72, yumuşak başlılık .76 olarak bulunan alt boyutlarının orta güvenilirlikte; dışadönüklük .84 ve sorumluluk .82 olarak bulunan alt boyutlarının ise yüksek güvenilirlikte olduğu yorumu yapılabilir.

3.3.3. Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği (YBKİÖ)

Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Riggio (2000) tarafından bireylerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde kardeş ilişkilerine yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik geliştirilmiştir. YBKİÖ, toplam 48 maddeden oluşmaktadır ve maddeleri 1 (tamamen katılmıyorum) ile 5 (tamamen katılıyorum) arasında puanlanan likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek puanlar 48 ile 240 arasında değişmektedir. Her biri 8 maddeden oluşan Yetişkinlik Duyguları (Adult Affect), Yetişkinlik Davranışları (Adult Behavior), Yetişkinlik Bilişselliği (Adult Cognitions), Çocukluk Duyguları (Child Affect), Çocukluk Davranışı (Child Behavior) ve Çocukluk Bilişselliği (Child Cognitions) olmak üzere toplam altı alt boyut içermektedir. Orijinal ölçeğin geliştirilmesiyle ilgili Riggio (2000) tarafından yapılan çalışmada, YBKİÖ'nin iç-tutarlılık güvenilirlik katsayıları Yetişkin Duyguları alt boyutu için .91, Yetişkin Davranışları alt boyutu için .87, Yetişkin Bilişselliği alt boyutu için .91, Çocukluk Duyguları alt boyutu için .89, Çocukluk Davranışı alt boyutu için .84, Çocuk Bilişselliği alt boyutu için .88 ve toplam ölçek için .96 olarak bulunmuştur.

Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeğinin genç yetişkinler için Türkçe uyarlaması, Öz Soysal ve arkadaşları (2016) tarafından yapılmıştır. Yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri $\chi^2 /sd=3.23$, RMSEA=.07, CFI=.97, SRMR=.006, NNFI=.97 ve NFI=.96 şeklindedir. Bu verilerden yola çıkarak ölçeğin kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği şeklinde değerlendirmek mümkündür. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan test tekrar test güvenilirlik ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları incelenmiştir. Test tekrar test çalışması kapsamında elde edilen korelasyon katsayısı ($r_{xy}=0.95$, $p<.01$) ölçeğin güvenilir olduğunu bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ölçekten elde edilen toplam puanın Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Yetişkinlik duyguları .90, yetişkinlik davranışları .87, yetişkinlik bilişselliği .90, çocukluk duyguları .83, çocukluk davranışları .80 ve çocukluk bilişselliği boyutları için ise .89 olarak elde edilen iç tutarlılık katsayıları ölçeğin güvenilirliğinin diğer bir kanıtıdır. Bu sonuçlar ölçeğin orijinali için yapılan analizle (Riggio, 2000) benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeğinden elde edilen toplam puanın Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .96 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin alt

boyutlarının iç tutarlılık katsayıları ise yetişkinlik duyguları .88, yetişkinlik davranışları .83, yetişkinlik bilişselliği .90, çocukluk duyguları .85, çocukluk davranışları .81 ve çocukluk bilişselliği .87 şeklindedir. Bu sonuçların Kılıç (2016)'a göre değerlendirildiğinde yüksek güvenirlikte olduğu yorumu yapılabilir.

3.3.4. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)

Sümer ve Güngör (1999) tarafından bireylerin algıladıkları anne baba tutumunu belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek, kabul/ilgi/ sevgi (tek sayılı maddeler) ve sıkı denetim/kontrol (çift sayılı maddeler) olmak üzere iki boyuttan oluşmakta ve her bir boyut 11 madde içermektedir. Ölçek anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Ölçeğe verilen cevaplar hiç doğru değil (1) ile çok doğru (5) arasında değişmektedir. Ölçeğe ait maddelerin test toplam puanıyla korelasyonları anne kabul/ilgi/ sevgi boyutu için .32 ile .71, baba kabul/ilgi/sevgi boyutu için .30 ile .64, anne sıkı denetim/kontrol boyutu için .35 ile .79, baba sıkı denetim/kontrol boyutu için .41 ile .70 arasında bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık çalışmalarında elde edilen Cronbach Alpha katsayıları ise anne kabul/ilgi/sevgi boyutu için .88, baba kabul/ilgi/sevgi boyutu için .92, anne sıkı denetim/kontrol boyutu için .83, baba sıkı denetim/ kontrol boyutu için .89'dur.

Araştırma kapsamında Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinin alt boyutları Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlılık değerleri anne kabul/ilgi/sevgi boyutu .89, anne sıkı denetim/kontrol boyutu .81, baba kabul/ilgi/sevgi boyutu .90, baba sıkı denetim/kontrol boyutu .82 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar Kılıç (2016)'a göre değerlendirildiğinde ölçeğin alt boyutlarının yüksek güvenirlikte olduğu yorumu yapılabilir.

3.3.5. İşlem Yolu

Veri toplama aşamasında kullanılacak olan ölçeklere ilişkin gerekli izinler alınmıştır. Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin kişilik özelliklerinin anne baba tutumları ve kardeş ilişkileri açısından incelenmesi isimli araştırmanın yapılabilmesi amacıyla Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izin alınmıştır (EK-8). Ayrıca araştırmanın başında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi fakültelerinden araştırmanın gerçekleştirilebilmesi adına veri toplama araçlarının uygulanması için gerekli izinler alınmıştır (EK-9, EK-10, EK-11). 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde yükseköğrenimine devam eden öğrencilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde araştırmanın amacı, önemi ve etik konular hakkında bilgi veren bir açıklama da

hazırlanıp katılımcıların gönüllülüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan tüm veri toplama araçlarının uygulanması ortalama 15-20 dk sürmüştür.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi IBM SPSS Statistics 25 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundan toplanan her bir veriye ait ölçüm bilgisayara girilmiştir. Regresyon analizi için tüm değişkenlerin sürekli ve en az eşit aralık düzeyinde olması gerekmektedir. Eğer bir ya da birden fazla süreksiz ve kategorik değişken analize dahil edilmek istenirse bu değişken kukla (dummy) değişken olarak tanımlanır. Bu analiz için süreksiz ve kategorik bağımsız (yordayıcı) değişken olan cinsiyet ve kardeşle aynı cinsiyette olma kukla değişkenler olarak tanımlanmıştır. İlgili modelde etkisi incelenmek istenen cinsiyet kadın olduğu için kadın (1), erkek ise (0) olarak kodlanmıştır. Ayrıca diğer bir yordayıcı değişken olan kardeşle aynı cinsiyette olma değişkeninde incelenmek istenen kardeşle aynı cinsiyette olma durumu (1), kardeşle farklı cinsiyette olma durumu (0) olarak kodlanmıştır.

Aşamalı regresyon analizine başlanmadan önce bağımlı (yordanan) ve bağımsız (yordayıcı) değişkenlerin bu analiz için gerekli varsayımları sağlayıp sağlamadığı test edilmiştir. Öncelikli olarak veri setindeki 18 anlamlı uç değer veri setinden temizlenmiştir. Böylelikle başta 504 olan veri sayısı 486 olmuş, kalan varsayımlar 486 veri seti üzerinden incelenmiştir. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni kişilik özellikleri; bağımsız değişkenleri ise cinsiyet, doğum sırası, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileridir. Sürekli ve eşit aralık düzeyindeki değişkenlere ait standart sapma ve ortalama değerleri betimsel istatistik ile incelenmiştir. Kişilik özelliklerinin alt boyutlarına ilişkin ortalama, standart sapma, alt boyutlardan alınabilecek minimum ve maksimum puanlar ve veri dağılımının normalliğini gösteren çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Kişilik özelliklerinin, kardeş ilişkileri ve anne baba tutumları ile ilişkisine bakmak için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniğinden yararlanılmıştır. Analizlerdeki hata payı .05 olarak kabul edilmiştir. Ayrıca cinsiyet, doğum sırası ve kardeşle aynı cinsiyette olma, anne baba tutumu ve kardeş ilişkilerinin kişilik özelliklerini yordama gücünü belirlemek amacıyla Aşamalı Regresyon Analizi yapılmıştır. Regresyon analizi bağımlı değişkenin bir veya birden fazla bağımsız değişken tarafından ne derece yordandığını açıklamaktadır. Analize yordayıcı değişkenleri girerken üç temel yöntem kullanılır: Eş zamanlı, aşamalı ve hiyerarşik. Aşamalı regresyonda, analize ilk olarak yordanan değişkenle en yüksek düzeyde ilişkili olan yordayıcı değişken girilir. Bu süreç diğer değişkenlerin eklenmesiyle R^2 deki

istatistiksel olarak önemli artış olmayana dek tekrarlanır. Böylece, bu aşamalı süreç hangi değişkenin analizde varyansa en çok katkıda bulunacağını ve sırasının ne olacağını tanımlar (Kivlighan vd., 2008).

Araştırmanın sürekli ve eşit aralık düzeyindeki değişkenlerine (kişilik özellikleri, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri) ilişkin betimsel istatistiklere Tablo 3.2.'da yer verilmiştir.

Tablo 3.2. Sürekli Değişkenlere (Kişilik Özellikleri Alt Boyutları, Anne Baba Tutumu Alt Boyutları ve Kardeş İlişkileri Alt Boyutları) İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	N	$\bar{X}$	SS
Nevrotizm	486	24.53	7.5
Dışadönüklük	486	44.22	10.2
Deneyime Açıklık	486	42.60	7.3
Yumuşak Başlılık	486	47.33	9.2
Sorumluluk	486	38.00	7.8
Anne sevgisi	486	44.27	8.6
Anne kontrolü	486	31.12	8.6
Baba sevgisi	486	40.42	9.8
Baba kontrolü	486	30.85	8.95
Yetişkinlik duyguları	486	31.65	6.6
Yetişkinlik davranışları	486	28.81	6.8
Yetişkinlik bilişselliği	486	31.91	7.1
Çocukluk duyguları	486	29.95	6.8
Çocukluk davranışları	486	27.90	6.8
Çocukluk bilişselliği	486	28.68	7

Tablo 3.2. incelendiğinde kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 24.53, standart sapmasının ise (SS) 7.5; dışadönüklük alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 44.22, standart sapması (SS) 10.2; deneyime açıklık alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 42.60, standart sapması (SS) 7.3; yumuşak başlılık alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 47.33, standart sapması (SS) 9.2; sorumluluk alt boyutunun ortalamasının ($\bar{X}$) 38.00, standart sapması (SS) 7.8 olduğu görülmektedir. Anne tutumu alt boyutları olan anne sevgisi değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 44.27, standart sapması (SS) 8.6; anne kontrolü değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 31.12, standart sapması (SS) 8.6; baba tutumu alt boyutları olan

baba sevgisi değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 40.42, standart sapması (SS) 9.8; baba kontrolü değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 30.85, standart sapması (SS) 8.95'dir. Kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 31.65, standart sapması (SS) 6.6; yetişkinlik davranışları değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 28.81, standart sapması (SS) 6.8; yetişkinlik bilişselliği değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 31.91, standart sapması (SS) 7.1; çocukluk duyguları değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 29.95, standart sapması (SS) 6.8; çocukluk davranışları değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 27.90, standart sapması (SS) 6.8; çocukluk bilişselliği değişkeninin ortalaması ($\bar{X}$) 28.68, standart sapması (SS) 7 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında kişilik özelliklerinin alt boyutlarına ilişkin ortalama, standart sapma, alt boyutlardan alınabilecek minimum ve maksimum puanlar ve veri dağılımının normalliğini gösteren çarpıklık ve basıklık katsayıları içeren betimsel istatistiklere Tablo 3.3.'da yer verilmiştir.

Tablo 3.3. Üniversite Öğrencilerinde Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Değişken	n	En küçük	En Büyük	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Nevrotizm	486	7	47	24.5	7.5	.184	-.123
Dışadönüklük	486	12	63	44.2	10.2	-.329	-.297
Deneyime Açıklık	486	23	56	42.6	7.3	-.333	-.479
Yumuşak Başlılık	486	15	63	47.3	9.2	-.481	-.080
Sorumluluk	486	11	49	38.0	7.8	-.776	.339

Tablo 3.3. İncelendiğinde araştırmanın bağımlı değişkeni olan kişilik özelliklerinin alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık katsayısının -2 ile + 2 aralığında olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri veri dağılımının normal olup olmadığı hakkında bilgi verir. Bu değerler, -2 ile +2 arasında değer aldığında veri setinin normal olduğu ifade edilebilir (Büyüköztürk, 2021). Bu nedenle veri dağılımının normal olduğu söylenebilir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada kullanılan ölçme araçları ile toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Anne Baba Tutumu, Kardeş İlişkileri ve Kişilik Özellikleri (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Bulguları

Kişilik özelliklerinin, kardeş ilişkileri ve anne baba tutumları ile ilişkisine bakmak için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.1.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.NE	1														
2.DI	-.12**	1													
3.DA	.06	.59**	1												
4.YB	-.17**	.30**	.34**	1											
5.SO	-.15**	.52**	.46**	.47**	1										
6.AS	-.20**	.24**	.16**	.23**	.27**	1									
7.AK	.12**	-.04	.02	.02	-.08	-.30**	1								
8.BS	-.25**	.22**	.13**	.21**	.29**	.63**	-.28**	1							
9.BK	.15**	-.09	-.06	-.09*	-.09*	-.28**	.71**	-.37**	1						
10.YDU	-.13**	.12**	.13**	.21**	.22**	.30**	-.11*	.22**	-.10*	1					
11.YDA	-.13**	.15**	.12*	.18**	.21**	.41**	-.17**	.34**	-.14**	.63**	1				
12.YB	-.14**	.17**	.11*	.22**	.25**	.42**	-.13**	.34**	-.14**	.78**	.77**	1			
13.ÇDU	-.11*	.18**	.16**	.21**	.29**	.39**	-.15**	.34**	-.07	.60**	.47**	.60**	1		
14.ÇDA	-.11*	.18**	.12**	.22**	.25**	.40**	-.13**	.32**	-.09*	.43**	.59**	.58**	.63**	1	
15.ÇB	-.11*	.25**	.14**	.24**	.30**	.43**	-.13**	.38**	-.11*	.52**	.58**	.66**	.80**	.82**	1

**p<.01, *p<.05 düzeyinde anlamlı

Tablo 4.1. incelendiğinde araştırmanın bağımlı değişkeni olan kişilik özelliklerinden nevrotizm alt boyutu ile anne baba tutumu alt boyutları olan anne sevgisi, anne kontrolü, baba sevgisi, baba kontrolü ve kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları,

yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Dışadönüklük alt boyutu ile anne baba tutumu alt boyutları olan anne kontrolü ve baba kontrolü arasında negatif yönlü anlamlı olmayan; anne baba tutumu alt boyutları olan anne sevgisi, baba sevgisi ve kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları, yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Deneyime açıklık alt boyutu ile anne baba tutumu alt boyutları olan anne sevgisi, baba sevgisi ve kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları, yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü ile arasında pozitif yönlü anlamlı olmayan bir ilişki; baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü ile arasında negatif yönlü anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur.

Yumuşak başlılık alt boyutu ile anne baba tutumu alt boyutları olan anne sevgisi, baba sevgisi ve kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları, yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki; anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü ile arasında pozitif yönlü anlamlı olmayan; baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü ile arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sorumluluk alt boyutu ile anne baba tutumu alt boyutları olan anne sevgisi, baba sevgisi ve kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları, yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki; anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü ile arasında negatif yönlü anlamlı olmayan; baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü ile arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$).

Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan kardeş ilişkilerinin alt boyutları yetişkinlik duyguları, yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği ile anne baba tutumunun alt boyutları anne sevgisi ve baba sevgisi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki; anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Baba tutumunun alt boyutu olan baba kontrolü ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasında negatif yönlü anlamlı olmayan bir ilişki; kardeş ilişkileri alt boyutları olan yetişkinlik duyguları,

yetişkinlik davranışları, yetişkinlik bilişselliği, çocukluk davranışları, çocukluk bilişselliği ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4.1. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri nevrozizm alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi arasındaki korelasyon kat sayısının $-.20$, nevrozizm alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının $.12$, nevrozizm alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi arasındaki korelasyon katsayısının $-.25$, nevrozizm alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının $.15$, nevrozizm alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon katsayısının $-.13$, nevrozizm alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının $-.13$, nevrozizm alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının $-.14$, nevrozizm alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon katsayısının $-.11$, nevrozizm alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon katsayısının $-.11$, nevrozizm alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının $-.11$ olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri dışadönüklük alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi arasındaki korelasyon kat sayısının $.24$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının $-.04$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi arasındaki korelasyon katsayısının $.22$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının $-.09$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon katsayısının $.12$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının $.15$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının $.17$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon katsayısının $.18$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon katsayısının $.18$, dışadönüklük alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının $.25$ olduğu görülmektedir($p<.05$).

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri deneyime açıklık alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi arasındaki korelasyon kat sayısının .16, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının .02, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi arasındaki korelasyon katsayısının .13, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının -.06, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon katsayısının .13, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .12, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının .11, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon katsayısının .16, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon katsayısının .12, deneyime açıklık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının .14 olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi arasındaki korelasyon kat sayısının .23, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının .02, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi arasındaki korelasyon katsayısının .21, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının -.09, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon katsayısının .21, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .18, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının .22, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon katsayısının .21, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon katsayısının .22, yumuşak başlılık alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının .24 olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri sorumluluk alt boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi arasındaki korelasyon kat sayısının .27, sorumluluk alt

boyutu puanları ile anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının -.08, sorumluluk alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi arasındaki korelasyon katsayısının .29, sorumluluk alt boyutu puanları ile baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü arasındaki korelasyon katsayısının -.09, sorumluluk alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon katsayısının .22, sorumluluk alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .21, sorumluluk alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının .25, sorumluluk alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon katsayısının .29, sorumluluk alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon katsayısının .25, sorumluluk alt boyutu puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon katsayısının .30 olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının .30, anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .41, anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının .42, anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının .39, anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .40, anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının .43 olduğu; anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının -.11, anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının -.17, anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının -.13, anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının -.15, anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının -.13, anne tutumu alt boyutu olan anne kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının -.13 olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının .22, baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .34, baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının .34, baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının .34, baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının .32, baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının .38 olduğu; baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının -.10, baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının -.14, baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan yetişkinlik bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının -.14, baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları arasındaki korelasyon kat sayısının -.07, baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk davranışları arasındaki korelasyon kat sayısının -.09, baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü puanları ile kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği arasındaki korelasyon kat sayısının -.11 olduğu görülmektedir ($p<.05$).

4.2.Cinsiyet, Doğum Sırası, Kardeşle Aynı Cinsiyette Olma, Anne Baba Tutumu (Anne Sevgisi, Anne Kontrolü, Baba Sevgisi, Baba Kontrolü) ve Kardeş İlişkileri (Yetişkin Duyguları, Yetişkin Davranışları, Yetişkin Bilişselliği, Çocukluk Duyguları, Çocukluk Davranışları, Çocukluk Bilişselliği) Değişkenlerinin Kişilik Özelliklerini (Nevrotizm, Dışadönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk) Yordama Gücüne İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Bulguları

4.2.1. Kişilik Özelliklerinden Nevrotizm Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Tablo 4.2.'da kişilik özelliklerinden nevrotizm alt boyutunun açıklanmasına yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.2. *Kişilik Özelliklerinden Nevrotizm Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları*

Model	Yordayıcı	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²
1	Sabit	32.3	1.4		23.3	.000		
	Baba sevgisi	-.20	.03	-.25*	-5.8	.000	.25	.06*
2	Sabit	31.4	1.4		21.9	.000		
	Baba sevgisi	-.20	.03	-.25*	-5.8	.000		
	Kardeşle aynı cinsiyette olma	1.6	.66	.11*	2.4	.015	.28	.07*
3	Sabit	30.4	1.5		20.3	.000		
	Baba sevgisi	-.19	.03	-.25*	-5.8	.000		
	Kardeşle aynı cinsiyette olma	1.6	.66	.11*	2,4	.016	.29	.08*
	Cinsiyet	1.4	.66	.10*	-2.2	.029		

*p<.05 düzeyinde anlamlı

Araştırmadan elde edilen bulgular; baba tutumunun alt boyutu olan baba sevgisi, kardeşle aynı cinsiyette olma ve cinsiyet değişkenlerinin hep birlikte üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunun %8'ini açıkladığını ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunu en güçlü yordayan değişkenler önem sırasına göre; baba sevgisi, kardeşle aynı cinsiyette olma ve cinsiyet şeklinde ifade edilebilir. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutu, aşamalı regresyon analizinde 3 adımda açıklanmıştır.

Baba sevgisi, kardeşle aynı cinsiyette olma ve cinsiyetin nevrozizm üzerindeki etkisine yönelik yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı aşağıdaki Tablo 4.2. incelendiğinde 1. adıma giren bağımsız değişkenin baba sevgisi olduğu görülmektedir. Baba sevgisi, nevrozizm puanlarının %6'sını açıklamaktadır (R=.25, R²=.06).

Tablo 4.2.'dan hareketle; baba sevgisi, cinsiyet ve kardeşle aynı cinsiyette olmanın

kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 2. adıma baba sevgisinin yanı sıra varyansa %1 katkı sağlayan kardeşle aynı cinsiyette olma dahil olmuş ve açıklanan varyans %7'ye yükselmiştir ($R=.28$, $R^2=.07$) Kardeşle aynı cinsiyette olma kukla (dummy) değişken olduğu için kardeşle aynı cinsiyette olmanın, nevrozizm kişilik alt boyutunu kardeşle farklı cinsiyette olmaya göre pozitif bir şekilde yordadığı söylenebilir ($\beta=.11$).

Tablo 4.2.'da görüldüğü gibi baba sevgisi, cinsiyet ve kardeşle aynı cinsiyette olmanın kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 3. adıma baba sevgisi ve kardeşle aynı cinsiyette olma değişkenlerinin yanına cinsiyet eklenmiştir. Cinsiyet kukla (dummy) değişken olduğu için kadın olmanın, nevrozizm kişilik alt boyutunu erkek olmaya göre pozitif bir şekilde yordadığı söylenebilir ($\beta=.10$). 3. adıma ait baba sevgisi, kardeşle aynı cinsiyette olma ve cinsiyet değişkenleri, nevrozizm kişilik alt boyutu toplam varyansının %8'ini açıklamaktadır ($R=.29$, $R^2=.08$)

Yapılan regresyon analizi sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sırasıyla baba sevgisi, kardeşle aynı cinsiyette olma ve cinsiyet bağımsız (yordayıcı) değişkenlerinin kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunu yordamak amacıyla geliştirilmiş modeli anlamlı şekilde açıkladığı görülmektedir. Baba sevgisi, cinsiyet ve kardeşle aynı cinsiyette olma değişkenleri üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutunu %8 açıklamaktadır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerden olan doğum sırası, anne tutumu alt boyutları anne sevgisi ve anne kontrolü, baba tutumu alt boyutu baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları ve çocukluk bilişselliği bu araştırma kapsamında tahmin edilmeye çalışılan kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutuna yönelik modeli anlamlı olarak açıklamamıştır.

4.2.2. Kişilik Özelliklerinden Dışadönüklük Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Tablo 4.3.'da kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutunun açıklanmasına yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.3. Kişilik Özelliklerinden Dışadönüklük Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²
1	Sabit	33.8	1.9		18.1	.000		
	Çocukluk bilişselliği	.36	.06	.25	5.7	.000	.25	.06*
2	Sabit	28.3	2.5		11.3	.000		
	Çocukluk bilişselliği	.26	.07	.18	3.8	.000		
	Anne sevgisi	.19	.06	.16	3.3	.001	.29	.08*

*p<.05 düzeyinde anlamlı

Araştırmadan elde edilen bulgular; kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği ve anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutunun %8'ini açıkladığını ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutunu en güçlü yordayan değişkenler önem sırasına göre; çocukluk bilişselliği ve anne sevgisidir. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutu, aşamalı regresyon analizinde 2 adımda açıklanmıştır.

Çocukluk bilişselliği ve anne sevgisinin dışadönüklük üzerindeki etkisine yönelik yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı aşağıdaki Tablo 4.3. incelendiğinde 1. adıma giren bağımsız değişkenin çocukluk bilişselliği olduğu görülmektedir. Çocukluk bilişselliği, dışadönüklük puanlarının %6'sını açıklamaktadır (R=.25, R²=.06).

Tablo 4.3.'dan hareketle; çocukluk bilişselliği ve anne sevgisinin kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 2. Adıma çocukluk bilişselliğinin yanı sıra anne sevgisi dahil olmuştur. Bu modele ait çocukluk bilişselliği ve anne sevgisi değişkenleri, kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutu toplam varyansının %8'ini açıklamaktadır (R=.29, R²=.08).

Yapılan regresyon analizi sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sırasıyla çocukluk bilişselliği ve anne sevgisi bağımsız (yordayıcı) değişkenlerinin kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutunu yordamak amacıyla geliştirilmiş modeli anlamlı

şekilde açıkladığı görülmektedir. Çocukluk bilişselliği ve anne sevgisi değişkenleri üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutunu %8 açıklamaktadır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerden olan doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne tutumu alt boyutu anne kontrolü, baba tutumu alt boyutu baba sevgisi ve baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları ve çocukluk davranışları bu araştırma kapsamında tahmin edilmeye çalışılan kişilik özelliklerinden dışadönüklük alt boyutuna yönelik modeli anlamlı olarak açıklamamıştır.

4.2.3. Kişilik Özelliklerinden Deneyime Açıklık Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Tablo 4.4.'da kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutunun açıklanmasına yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.4. Kişilik Özelliklerinden Deneyime Açıklık Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²
1	Sabit	37.5	1.5		25.2	.000		
	Çocukluk duyguları	.17	.05	.16	3.5	.000	.16	.03*
2	Sabit	34.6	1.9		18.0	.000		
	Çocukluk duyguları	.12	.05	.12	2.4	.018	.19	.04*
	Anne sevgisi	.10	.04	.11	2.4	.019		

*p<.05 düzeyinde anlamlı

Araştırmadan elde edilen bulgular; kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları ve anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutunun %4'ünü açıkladığını ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutunu en güçlü yordayan değişkenler önem sırasına göre; çocukluk duyguları ve anne sevgisidir. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutu, aşamalı regresyon analizinde 2 adımda açıklanmıştır.

Çocukluk duyguları ve anne sevgisinin deneyime açıklık üzerindeki etkisine yönelik yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı aşağıdaki Tablo 4.3. incelendiğinde 1. adıma giren bağımsız değişkenin çocukluk duyguları olduğu görülmektedir. Çocukluk duyguları, deneyime açıklık puanlarının %3'ünü açıklamaktadır ($R=.16$, $R^2=.03$).

Tablo 4.3.'dan hareketle; çocukluk duyguları ve anne sevgisinin kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 2. Adıma çocukluk duygularının yanı sıra anne sevgisi dahil olmuştur. Bu modele ait çocukluk duyguları ve anne sevgisi değişkenleri, kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutu toplam varyansının %4'ünü açıklamaktadır ($R=.19$, $R^2=.04$).

Yapılan regresyon analizi sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sırasıyla çocukluk duyguları ve anne sevgisi bağımsız (yordayıcı) değişkenlerinin kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutunu yordamak amacıyla geliştirilmiş modeli anlamlı şekilde açıkladığı görülmektedir. Çocukluk duyguları ve anne sevgisi değişkenleri üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutunu %4 açıklamaktadır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerden olan doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne tutumu alt boyutu anne kontrolü, baba tutumu alt boyutları baba sevgisi ve baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk davranışları ve çocukluk bilişselliği bu araştırma kapsamında tahmin edilmeye çalışılan kişilik özelliklerinden deneyime açıklık alt boyutuna yönelik modeli anlamlı olarak açıklamamıştır.

4.2.4. Kişilik Özelliklerinden Yumuşak Başlılık Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Tablo 4.5.'da kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunun açıklanmasına yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.5. *Kişilik Özelliklerinden Yumuşak Başlılık Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları*

Model	Yordayıcı	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²
1	Sabit	38.5	1.7		22.7	.000	.24	.06*
	Çocukluk bilişselliği	.31	.06	.24	5.4	.000		
2	Sabit	33.4	2.3		14.8	.000	.28	.08*
	Çocukluk bilişselliği	.22	.06	.17	3.5	.001		
	Anne sevgisi	.17	.05	.16	3.4	.001		
3	Sabit	28.8	3.13		9.2	.000	.29	.09*
	Çocukluk bilişselliği	.22	.06	.17	3.5	.001		
	Anne sevgisi	.20	.05	.19	3.8	.000		
	Anne kontrolü	.10	.05	.10	2.1	.037		
4	Sabit	30.1	3.2		9.7	.000	.32	.10*
	Çocukluk bilişselliği	.22	.06	.17	3.6	.000		
	Anne sevgisi	.19	.05	.18	3.6	.000		
	Anne kontrolü	.23	.07	.22	3.5	.000		
	Baba kontrolü	-.18	.06	-.18	-2.9	.004		

*p<.05 düzeyinde anlamlı

Araştırmadan elde edilen bulgular; kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği, anne tutumu alt boyutu olan anne sevgisi ve anne kontrolü, baba tutumu alt boyutu olan baba kontrolü değişkenlerinin hep birlikte üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunun %10'unu açıkladığını ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunu en güçlü yordayan değişkenler önem sırasına göre; çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolü şeklinde ifade edilebilir. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutu, aşamalı regresyon analizinde 4 adımda açıklanmıştır.

Çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolü yumuşak başlılık üzerindeki etkisine yönelik yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı aşağıdaki Tablo 4.5. incelendiğinde 1. adıma giren bağımsız değişkenin çocukluk bilişselliği olduğu görülmektedir. Çocukluk bilişselliği, yumuşak başlılık puanlarının %6'sını açıklamaktadır ($R=.24$, $R^2=.06$).

Tablo 4.5.'dan hareketle; çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolünün kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 2. adıma çocukluk bilişselliğinin yanı sıra anne sevgisi dahil olmuş ve açıklanan varyans %8'e yükselmiştir ($R=.28$, $R^2=.08$).

Tablo 4.5. incelendiğinde çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolünün kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 3. adıma çocukluk bilişselliği ve anne sevgisi değişkenlerinin yanına anne kontrolü eklenmiştir ve açıklanan varyans %9'a yükselmiştir ($R=.29$, $R^2=.09$).

Tablo 4.5.'dan hareketle çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolünün kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 4. adıma çocukluk bilişselliği, anne sevgisi ve anne kontrolü değişkenlerinin yanına baba kontrolü eklenmiştir. Bu modele ait çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolü değişkenleri, kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutu toplam varyansının %10'unu açıklamaktadır ($R=.32$, $R^2=.10$).

Yapılan regresyon analizi sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sırasıyla çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolü bağımsız (yordayıcı) değişkenlerinin kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunu yordamak amacıyla geliştirilmiş modeli anlamlı şekilde açıkladığı görülmektedir. Çocukluk bilişselliği, anne sevgisi, anne kontrolü ve baba kontrolü değişkenleri üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutunu %10 açıklamaktadır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerden olan doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, baba tutumu alt boyutu baba sevgisi, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları ve çocukluk davranışları bu araştırma kapsamında tahmin edilmeye çalışılan kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık alt boyutuna yönelik modeli anlamlı olarak açıklamamıştır.

4.2.5. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Alt Boyutunun Açıklanmasına Yönelik Yapılan Aşamalı Regresyon Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Tablo 4.6.'da kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunun açıklanmasına yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.6. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Alt Boyutunun Açıklanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	SH _B	β	T	p	R	ΔR ²
1	Sabit	28.4	1.4		20.1	.000		
	Çocukluk bilişselliği	.33	.05	.30	6.9	.000	.30	.09*
2	Sabit	24.4	1.7		14.7	.000		
	Çocukluk bilişselliği	.25	.05	.22	4.8	.000		
	Baba sevgisi	.16	.04	.20	4.4	.000	.35	.12*
3	Sabit	23.2	1.8		13.1	.000		
	Çocukluk bilişselliği	.14	.07	.13	1.9	.057		
	Baba sevgisi	.15	.04	.19	4.2	.000	.36	.13*
	Çocukluk duyguları	.15	.07	.13	2.1	.038		

*p<.05 düzeyinde anlamlı

Araştırmadan elde edilen bulgular; kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk bilişselliği, baba tutumu alt boyutu olan baba sevgisi ve kardeş ilişkileri alt boyutu olan çocukluk duyguları değişkenlerinin birlikte üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunun %13'ünü açıkladığını ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunu en güçlü yordayan değişkenler önem sırasına göre; çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duygularıdır. Üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutu, aşamalı regresyon analizinde 3 adımda açıklanmıştır.

Çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duygularının sorumluluk üzerindeki etkisine yönelik yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçlarının yer aldığı aşağıdaki Tablo 4.6. incelendiğinde 1. adıma giren bağımsız değişkenin çocukluk bilişselliği olduğu

görülmektedir. Çocukluk bilişselliği, sorumluluk puanlarının %9'unu açıklamaktadır ($R=.30$, $R^2=.09$).

Tablo 4.6.'dan hareketle; çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duygularının kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 2. adıma çocukluk bilişselliğinin yanı sıra baba sevgisi dahil olmuş ve açıklanan varyans %12'ye yükselmiştir ($R=.35$, $R^2=.12$)

Tablo 4.6.'da görüldüğü gibi çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duygularının kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunu yordama gücünü incelemeye yönelik yapılan aşamalı regresyon analizinde 3. adıma çocukluk bilişselliği ve baba sevgisi değişkenlerinin yanına çocukluk duyguları eklenmiştir. 3. adıma ait çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duyguları değişkenleri, sorumluluk kişilik alt boyutu toplam varyansının %13'ünü açıklamaktadır ($R=.36$, $R^2=.13$)

Yapılan regresyon analizi sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sırasıyla çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duyguları bağımsız (yordayıcı) değişkenlerinin kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunu yordamak amacıyla geliştirilmiş modeli anlamlı şekilde açıkladığı görülmektedir. Çocukluk bilişselliği, baba sevgisi ve çocukluk duyguları değişkenleri üniversite öğrencilerinde kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutunu %13 açıklamaktadır. Ayrıca yordayıcı değişkenlerden olan doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne tutumu alt boyutları anne sevgisi ve anne kontrolü, baba tutumu alt boyutu baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği ve çocukluk davranışları bu araştırma kapsamında tahmin edilmeye çalışılan kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutuna yönelik modeli anlamlı olarak açıklamamıştır.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Bu çalışmada daha önce ifade edildiği üzere beş faktör kişilik kuramının açıklamalarından yola çıkarak kişiliğin nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutları genç yetişkinlik dönemindeki bireylerde cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri değişkenleri açısından ne derece yordandığı sorusuna yanıt aranmış ve her bir kişilik boyutu için sözü edilen değişkenlerin yordama güçleri ayrı ayrı incelenmiştir. Buradan hareketle aşağıda sırasıyla nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarının cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri değişkenleri açısından ne derece yordandığına ilişkin bulgular tartışılmıştır.

Beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan nevrozizm kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ilk değişken baba sevgisidir. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan baba sevgisi boyutundaki puanlar azaldıkça nevrozizm puanları artmaktadır. Dolayısıyla baba sevgisinin nevrozizmi açıklamada önemli bir değişken olduğu ifade edilebilir. Çalışmadan elde edilen bu bulgu ilgili literatürdeki kuramsal açıklamalarla da paralellik göstermektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında geçmişten günümüze neredeyse tüm toplumlarda çocuklarını bakımını üstlenmek daha çok annelerin ilgi alanı olmuştur. Bununla beraber babaların çocuklarıyla işten eve geldiklerinde kurdukları sınırlı etkileşim ebeveyn olarak sadece annenin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Özellikle Türk kültüründe baba rolünün ev geçimini sağlama, çocuklarının eğitim durumları ile ilgili gelecek planları yapma ile özdeşleşmesi bu durumu açıklar niteliktedir (Mercan ve Tezel-Şahin, 2017; Taşkın, 2011). Ancak gün geçtikçe değişen sosyal standartlar, beklentiler, kadınların çalışma hayatına atılmaları babaların sınırlı rolünü değiştirmiş ve yeniden yapılandırmıştır (Taşkın, 2011).

Bir çocuğun yetiştirilmesinde anne babanın farklı rolleri bulunmaktadır. Anne babanın davranış biçimleri çocuğun farklı cinsiyetteki kişilerle kurdukları iletişimi etkilemektedir (Taşkın, 2011). Freud (1964)'a göre fallik dönemde çocuklar aynı cinsiyetteki ebeveynleriyle özdeşim kurarlar. Erkekler erkeksi özellikler, kızlar kadınsı özellikler geliştirirler (Akt. Burger, 2014). Erkek çocuğu babanın davranışlarını ve aile

içindeki görevlerini taklit ederek gelişirken, kız çocuğu ise karşı cinsin davranışlarını ve karşı cinse nasıl yaklaşması gerektiğini babasından öğrenir. Dolayısıyla babalarıyla küçük yaşta sıcak bir ilişki kuramayan çocukların büyüdüğünde diğer bireylerle olumlu ilişki kurma düzeyleri daha düşüktür (Sezgin, 2022; Taşkın, 2011). Bu durumun bireylerde nevrozizm kişilik özelliğinin artmasına neden olduğu düşünülebilir.

Babanın çocuk üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmalarda bir babanın davranışlarının kız çocuklarının kişiliğini ve sosyal uyum sağlama özelliklerini kalıcı şekilde etkilediği (Biller ve Weiss, 1970); babaların çocuklarının bakımına katılmasının çocuğun bilişsel, sosyal-duygusal, cinsel-rol ve kimlik gelişimi üzerine olumlu etkilerinin olduğu (Belli vd., 2021; Volker ve Gibson, 2014); özellikle erken çocukluk dönemlerinde başlayan ve baba çocuk etkileşimini güçlendiren baba dostu etkinliklerin geliştirilmesinin çocukların fiziksel, bilişsel ve dil gelişimini desteklediği belirlenmiştir (Belli vd., 2021). Ayrıca Kraft ve Zuckerman (1999)'nın öz ve üvey anne baba tarafından büyütülmüş üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir araştırmada baba sevgisinden yoksun bırakılan ve babaları tarafından reddedilen öğrencilerin nevrozizm kişilik özelliklerinin yüksek olması dikkat çekmiştir. Babanın bir otorite simgesi olması ve bireyin bu otoritenin sıcaklığını hissetmede eksik kalması sonucunda öfke, endişe ve kırılganlık duygularını yoğun şekilde yaşadığı düşünülebilir. Dolayısıyla baba sevgisi eksikliğinin nevrozizm kişilik özelliğini artırdığı söylenebilir.

Beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan nevrozizm kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ikinci değişken kardeşle aynı cinsiyette olma değişkenidir. Buna göre kardeşiyle aynı cinsiyette olan genç yetişkinlerin kardeşiyle farklı cinsiyette olan genç yetişkinlere kıyasla nevrozizm puanları daha yüksektir. Dolayısıyla kardeşle aynı cinsiyette olma değişkeninin nevrozizmi açıklamada önemli bir değişken olduğu ifade edilebilir. Oysaki literatürdeki çalışmaların sonuçları farklılık göstermektedir. Kız kardeşle büyüyen bireylerle yapılan bir araştırmada kardeşlerin cinsiyetinin kişiliği etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır (Dudek vd., 2022). Aynı ve farklı cinsiyetten kardeşlerin davranışlarının incelendiği bir çalışmada aynı cinsiyette olan kardeşlerin farklı cinsiyette olan kardeşlere oranla daha olumlu davranışlar sergilemesi bu çalışmasının bulgusuna ters düşmektedir (Dunn ve Kendrick, 1981). Çocukların davranışlarının kardeşlerin cinsiyetine göre incelemek isteyen Minnett ve arkadaşlarının (1983) araştırma sonucuna göre ise aynı cinsiyette olan kardeşlerin hile yapma, saldırganlık ve baskınlık gibi olumsuz davranışları daha yüksektir. Bu sonuç araştırmanın bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan nevrozizm kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan üçüncü değişken ise cinsiyettir. Bu bağlamda genç yetişkin olan kadınların erkeklere kıyasla nevrozizm puanları daha yüksektir. Bu nedenle cinsiyet değişkeninin nevrozizmi açıklamada önemli bir değişken olduğu ifade edilebilir. Literatürdeki çalışmalarda kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığı ortaya konulmuştur (Acet vd., 2016; Akyunus vd., 2021; Baloğlu ve Harris, 2003; Bhawnani, 2022; Bilgin, 2017; Bunnet, 2020; Chapman vd., 2007; Costa vd., 2001; De Bolle vd., 2015; Deniz ve Kesicioğlu, 2012; Feingold, 1994; Geri ve Tazegül, 2019; Golabdar vd., 2016; Goldberg vd., 1998; Göksal, 2022; Gupta, 2021; Güvendi vd., 2016; Kuru, 2003; Limura ve Taku, 2018; Lippa, 2010; Lynn ve Martin, 1997; Merdan, 2013; Russo ve Stol, 2020; Schmitt vd., 2008; Schmitt vd., 2017; Sharma ve Gulati, 2015; Şahin ve Ünüvar, 2011; Tatlıhoğlu, 2014; Tunç ve Aliyev, 2015; Ulucan ve Bahadır, 2011; Vianello vd., 2013; Weiqiao vd., 2008; Weisberg vd., 2011; Zupančić vd., 2008). Bu doğrultuda literatürdeki birçok çalışmada, tıpkı bu çalışmada olduğu gibi kadınların nevrozizm kişilik özelliğinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucu yer almaktadır (Akyunus vd., 2021; Bilgin, 2017; Bunnet, 2020; Chapman vd., 2007; Costa vd., 2001; De Bolle vd., 2015; Deniz ve Kesicioğlu, 2012; Geri ve Tazegül, 2019; Golabdar vd., 2016; Güvendi vd., 2016; Lippa, 2010; Lynn ve Martin, 1997; Russo ve Stol, 2020; Schmitt vd., 2008; Schmitt vd., 2017; Tatlıhoğlu, 2014; Tunç ve Aliyev, 2015; Ulucan ve Bahadır, 2011; Vianello vd., 2013; Weisberg vd., 2011). Kadınların erkeklere göre daha kırılgan, hassas ve duyarlı olmaları nevrozizm kişilik özelliklerinin öne çıkmasına neden olmuş olabilir. Ancak literatürde bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmeyen erkeklerin nevrozizm kişilik özelliğinin kadınlardan yüksek olduğunu gösteren çalışmalara da rastlamak mümkündür (Gupta, 2021; Merdan, 2013). Bu duruma ek olarak Acet ve arkadaşlarının (2016) tekvando hakemleri ve antrenörleriyle yaptığı bir çalışmada kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum günümüzde eğitim düzeyinin yükselmesi, kadının iş hayatında aktif rol alması ve bireylerin farkındalık seviyelerinin artması sonucunda erkek ve kadının kişilik özelliklerinin birbirlerine daha yakın olması ile açıklanabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde doğum sırası, anne tutumu alt boyutları anne sevgisi ve anne kontrolü, baba tutumu alt boyutu baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları, çocukluk davranışları ve çocukluk bilişseliği değişkenleri beş faktör kişilik kuramının bir boyutu olan nevrozizmi anlamlı olarak açıklamamıştır. Literatürde

kişilik özelliklerinin doğum sırası değişkeni açısından incelendiği çalışmalarda çıkan sonuçların birbirinden farklılık göstermesi dikkat çekmektedir. Bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen doğum sırasına göre anlamlı bir farkın olmadığı çalışmalar mevcuttur (Bleske-Rechek ve Kelley, 2014; Damian ve Roberts, 2015; Dunkel vd., 2009; Jefferson vd., 1998; Marini ve Kurtz, 2011; Phillips, 1998). Aynı zamanda literatürde bu araştırma bulgularıyla tutarlı olmayan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Oktan ve arkadaşlarının (2014) yaptığı bir çalışmada ilk doğan ve son doğan çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Psikolojik sağlamlığın düşük olması nevrozizm kişilik özelliği ile bağdaştırılabilir. Bu doğrultuda ilk doğan ve son doğan çocukların nevrozizm kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu düşünülebilir. Daha önce yapılan çalışmaların bulgularında annesinden ilgi görmeyen bireylerin anksiyete ve depresyon puan ortalamalarının yüksek olduğu (Kullberg vd., 2021); anne babaları ilgisiz olan bireylerin nevrozizm kişilik özelliğinin daha yüksek olduğu (Reti vd., 2002); anne ve babasından duygusal sıcaklık görmeyen bireylerin endişe, belirsizlik korkusu, düşük benlik saygısı, kendini kabul etmeme duygularını yoğun bir biçimde yaşadıkları anlaşılmıştır. Anksiyete, depresyon, belirsizlik korkusu gibi duygular daha çok nevrozizm kişilik özelliğinde gözlenmektedir (Boerre, 2006; Feist ve Feist, 2009; Tackett ve Lahey, 2017). Bu nedenle anne sevgisi eksikliğinin de nevrozizmi artırdığı söylenebilir.

Beş faktör kişilik kuramının diğer bir alt boyutu olarak açıklanan dışadönüklük kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ilk değişken çocukluk bilişselliğidir. Buna göre genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk bilişselliği boyutundaki puanlar arttıkça dışadönüklük puanları artmaktadır. Çocukluk bilişselliği değişkeni kardeş ilişkilerinin yakınlığını, önemini ve kardeş ilişkilerine olan inancı ifade etmektedir. Daha önce kardeşlerle yapılan çalışmalara bakıldığında kardeşin sosyal destek kaynağı olduğu (Van-Volkom, 2006); özellikle çocukluk döneminde yaşanan kardeşlik deneyimlerinin yetişkinlik döneminde iyilik halini etkilediği (Bedford, 1998); bir kardeşin varlığının bireyin duygusal esenliğini artırdığı (Gold, 1989) belirlenmiştir. Dolayısıyla çocukluk bilişselliğinin dışadönüklüğü yordamada önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Beş faktör kişilik kuramının diğer bir alt boyutu olarak açıklanan dışadönüklük kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ikinci değişken anne sevgisidir. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça dışadönüklük puanları da artmaktadır. Anne babaların çocukları ile etkileşimleri çocukların zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal yönlerinin

gelişmesinde etkili olmaktadır. Ancak neredeyse tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de çocuğunun bakımından birincil derecede sorumlu tutulan anneler olmuştur. Bu nedenle ebeveyn ve çocuk ilişkisini araştıran önceki çalışmalarda ebeveyn sözcüğüyle anlatılmak istenen genellikle anneler olmuştur (Taşkın, 2011). Anneler çocuklarına koşulsuz sevgiyle bağlıdır. Çocuğu için birçok zorluğa katlanırlar. Annesinden sevgi gören çocuklar diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurma eğilimindedir. Ancak çocuk doğduğu yerde sevgiyi bulamazsa kişilerarası ilişkilerinde de başarısız olacak ve diğer insanlara karşı güven duygusu tam anlamıyla gelişmediğinden kendini toplumdan soyutlayacaktır (Yavuz, 1991). Dolayısıyla anne sevgisinin dışadönüklüğü yordamada önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinden anne babaları ilgili olan bireylerin dışadönüklük kişilik özelliğinin yüksek olması (Kitamura ve Fujihara, 2003; McCrae ve Costa, 1988; Pincus ve Ruiz, 1997) araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne tutumunun bir boyutu olan anne kontrolü, baba tutumunun boyutları olan baba sevgisi ve baba kontrolü, kardeş ilişkilerinin boyutları olan yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları ve çocukluk davranışları değişkenleri beş faktör kişilik kuramının bir boyutu olan dışadönüklüğü anlamlı olarak açıklamamıştır. Literatürde doğum sırası ve cinsiyet değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunduğu çalışmalar mevcuttur. Kişilik özelliklerinin doğum sırasına göre incelendiği çalışmalarda son çocukların diğerlerine oranla daha dışadönük olduğu ortaya çıkmıştır (Beck vd., 2006; Dixon vd., 2008; Pollet vd., 2010). Ancak Eckstein ve arkadaşlarının (2010) yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre ortanca çocukların daha sosyal olmaları dikkat çekmiştir. Aynı zamanda dışadönüklüğün cinsiyet değişkeni açısından anlamlı olduğu çalışmaların bir kısmında erkeklerin daha dışadönük olduğu (Baloğlu ve Harris, 2003; Costa vd., 2001; Goldberg vd., 1998; Lynn ve Martin, 1997; Vianello vd., 2013; Weiqiao vd., 2008; Zupančič vd., 2008) yer alırken diğer bir kısmında kadınların daha dışadönük olduğu (Bunnet, 2020; Feingold, 1994; Geri ve Tazegül, 2019; Gupta, 2021; Schmitt vd., 2008; Sharma ve Gulati, 2015; Weisberg vd., 2011) yer almaktadır.

Beş faktör kişilik kuramının bir alt boyutu olarak açıklanan deneyime açıklık kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ilk değişken çocukluk duygularıdır. Buna göre genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk duyguları boyutundaki puanlar arttıkça deneyime açıklık puanları da artmaktadır. Çocukluk duyguları değişkeni

çocuklukta duygusal yönleri yani sevgi, şefkat, zevk gibi duyguları ifade etmektedir. Kardeş ilişkilerini araştıran çalışmalar incelendiğinde kardeşler arasında sevgi bağı ve yakınlık olduğu kadar kin, nefret, rekabet, kıskançlık ve düşmanlık duygularının da yaşanabileceği (Angın ve Erden, 2019; Samurçay, 1982); kardeşler arasındaki şiddet davranışlarının kişilerin yaşamında yıkıcı etkilere neden olduğu (Polat ve Göldoğan, 2016) gözlenmektedir. Bu nedenle çocukluk duygularının deneyime açıklığı yordamada önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Beş faktör kişilik kuramının bir alt boyutu olarak açıklanan deneyime açıklık kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ikinci değişken ise anne sevgisidir. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça deneyime açıklık puanları da artmaktadır. Literatürde bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar mevcuttur. Örneğin McCrae ve Costa (1988)'nin kişilik özelliklerini anne baba tutumlarına göre inceledikleri bir çalışmada sevgi dolu bir ortamda büyüyen yetişkinlerin deneyime açıklık puanlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kişilik özelliklerinin anne baba tutumları açısından incelendiği başka bir çalışmada ise anne babaları tarafından desteklenen bireylerin daha deneyime açık olmaları araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir (Pincus ve Ruiz, 1997).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne tutumunun bir boyutu olan anne kontrolü, baba tutumunun boyutları olan baba sevgisi ve baba kontrolü, kardeş ilişkilerinin boyutları olan yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk bilişselliği ve çocukluk davranışları değişkenleri beş faktör kişilik kuramının bir boyutu olan deneyime açıklığı anlamlı olarak açıklamamıştır. İlgili literatürde bu araştırma bulgularıyla örtüşmeyen doğum sırasına göre anlamlı bir farkın olduğu çalışmalara rastlamak mümkündür. İncelenen araştırmalarda hem tek çocukların (Stronge vd., 2019) hem de ortanca çocukların (Saroglou ve Fiasse, 2003) diğer bireylere göre deneyime açıklık kişilik özelliklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Beş faktör kişilik kuramının bir alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ilk değişken çocukluk bilişselliğidir. Buna göre genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk bilişselliği boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları da artmaktadır. Çocukluk bilişselliği değişkeni kardeş ilişkilerinin yakınlığını, önemini ve kardeş ilişkilerine olan inancı ifade etmektedir. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde kardeşi olan çocukların iş birliği yapmaya yatkın

oldukları (Jiao vd., 1986); kardeşi olan kızların şefkat, yakınlık ve çatışma çözme özelliklerinin daha yüksek olduğu (Cole ve Kerns, 2001); kardeşi olmayan çocukların akranları arasında saldırgan oldukları ve mağdur edildikleri (Kitzmann vd., 2002) anlaşılmıştır. Bu doğrultuda çalışmalardan elde edilen bulgular kardeşi olan bireylerin daha uyumlu olduklarını göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesinde kardeş ilişkilerinin uyumluluk kişilik özelliğini yordadığı görülmektedir. Bu bulgu ilgili literatürdeki kuramsal açıklamalarla da paralellik göstermektedir. Özellikle sosyal öğrenme kuramının varsayımları kardeş ilişkisinin dinamiklerini açıklamada öne çıkmaktadır. Bu kurama göre kardeşler birbirlerinin davranışlarını karşılıklı olarak gözlemleyip taklit ederler. Birçok aile sistemi, bu sosyal öğrenme süreçlerinin işlemesi için bol miktarda olanak sağlar. Bu kurama göre bireylerin statüsü yüksek, diğerleriyle olumlu ilişkiler kuran ve bireyi geliştirici özellikleri bulunan rol modelleri taklit etme olasılıkları daha fazladır. Dolayısıyla ailede yetkin, güçlü, sevgi dolu olan aile üyelerinin güçlü modeller olması daha olasıdır (McHale vd., 2012; McHale vd., 2016; Whiteman vd., 2011). Buradan hareketle olumlu özellikler taşıyan kardeşlerin taklit edilmesinin uyumluluk kişilik özelliğini artırdığı söylenebilir.

Beş faktör kişilik kuramının bir alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ikinci değişken anne sevgisidir. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları da artmaktadır. Annenin çocuğa olan tutumu onun tüm hayatını etkilemektedir. Çocuğun annesiyle kuracağı sağlam bir ilişki, yaşamı boyunca kuracağı kişilerarası ilişkilerde temel oluşturmaktadır. Annesinin davranışlarını model alan çocuğun kişiliği bu doğrultuda şekillenir. Bu nedenle annesinden sevgi gören çocuk çevresine daha sıcak bakmaya başlar (Çiftçi, 1991). Önceki çalışmaları incelediğimizde daha çok anne babanın tutumlarının birlikte ele alındığı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Yetişkinlerle yapılan bir çalışmada anne babasından sevgi gören bireylerin uyumluluk özelliğinin yüksek olduğu gözlenmektedir (McCrae ve Costa, 1988). Benzer şekilde Pincus ve Ruiz (1997)'in genç yetişkinlerle yaptığı bir çalışmada anne babası ilgili olan bireyler diğerlerine göre daha uyumlu olduğu görülmektedir. Aile ortamı bireyin topluma karışmadan önce diğer insanlara nasıl yaklaşacağını öğrendiği yerdir. Bu nedenle diğer insanlarla kurduğu ilişkiler anne babasıyla kurduğu ilişkinin bir yansıması olarak görülebilir. Bu bağlamda ailede sıcak bir ortamda yetişen bireylerin toplumla uyum içinde olacağı söylenebilir.

Beş faktör kişilik kuramının bir alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan üçüncü değişken anne kontrolüdür. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne kontrolü boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları da artmaktadır. Ailede otorite olarak babanın görülmesi ve annenin çocuğun bakımıyla daha fazla ilgilenen kişi olarak disiplinli olmasının normal karşılanması araştırmanın bulgusunu etkilediği düşünülebilir. Benzer şekilde Milevsky ve arkadaşlarının (2014) genç yetişkinlik döneminde aile ilişkilerini inceledikleri bir çalışmada bireyler annelerinin kontrolünü korumacı olmalarıyla ilişkilendirmiştir. Aynı zamanda anneleriyle daha yakın olmaları yaşadıkları çatışmalarda orta yolu bulmalarında etkili olmuştur.

Beş faktör kişilik kuramının bir alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan dördüncü değişken baba kontrolüdür. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan baba kontrolü boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları azalmaktadır. Her çocuk annesinden daha çok şefkat görmeye, babasından ise sevgiyle bütünleşmiş yönlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Çocuklar önlerinde onları disipline eden ve doğru yolu gösteren bir rehber olsun isterler. Ancak bu otoritenin çocuğun duygu ve düşüncelerine karşı anlayışlı olması beklenir. Ölçülü olmayan bir baba otoritesi çocuk tarafından tepkiyle karşılanabilir (Çiftçi, 1991). Bu nedenle baba kontrolünün genç yetişkinlerde yumuşak başlılığı azalttığı düşünülebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, baba tutumunun bir boyutu olan baba sevgisi, kardeş ilişkilerinin boyutları olan yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği, çocukluk duyguları ve çocukluk davranışları değişkenleri beş faktör kişilik kuramının bir boyutu olan yumuşak başlılığı anlamlı olarak açıklamamıştır. Literatürde ilgili çalışmalar incelendiğinde araştırmanın bulgularıyla örtüşmeyen cinsiyet ve doğum sırası değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farkın bulunduğu çalışmalar mevcuttur. Cinsiyete göre kadınların erkeklere oranla daha uyumlu olduğunu gösteren çalışmalar çoğunluktadır (Akyunus vd., 2021; Chapman vd., 2007; Costa vd., 2001; Golabdar vd., 2016; Lippa, 2010; Schmitt vd., 2008; Schmitt vd., 2017; Vianello vd., 2013; Weisberg vd., 2011; Zupančič vd., 2008). Ancak Hindistan'da yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre erkek öğrencilerin uyumluluk kişilik özelliğinin kadın öğrencilere oranla daha yüksek olduğunun belirlenmesi dikkat çekicidir (Bhawnani, 2022). Ayrıca doğum sırasına göre incelenen bir çalışmada son doğan çocukların diğerlerine kıyasla daha uyumlu olması göze çarpmaktadır (Saroglou ve

Fiasse, 2003).

Beş faktör kişilik kuramının bir diğer alt boyutu olarak açıklanan sorumluluk kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ilk değişken çocukluk bilişselliğidir. Buna göre genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk bilişselliği boyutundaki puanlar arttıkça sorumluluk puanları da artmaktadır. Çocukluk bilişselliği değişkeni kardeş ilişkilerinin yakınlığını, önemini ve kardeş ilişkilerine olan inancı ifade etmektedir. Çalışmadan elde edilen bu bulgu ilgili literatürdeki kuramsal açıklamalarla da paralellik göstermektedir. Kişiliğin merkezinde kardeş ilişkilerinin yer aldığını öngören bireysel psikoloji kuramına göre aile içinde yer alan kıyaslamalar, güç dinamikleri ve kardeş rekabeti kişilik üzerinde oldukça etkilidir. Bu kuram kardeş rekabetini ve kardeşler arası farklılaşmayı azaltarak kişilikte farklı özellikler geliştirmenin mümkün olduğunu öne sürmektedir (McHale vd., 2012). Oysaki kardeşler arasındaki rekabet bireyin hırsını ve başarı motivasyonunu harekete geçirebilir. Stronge ve arkadaşlarının (2019) yaptıkları bir araştırmanın sonuçlarına göre kardeşi olan yetişkinlerin kardeşi olmayan yetişkinlere oranla daha sorumlu olmaları bu düşünceyi doğrulamaktadır. Ancak kardeş ilişkilerinin incelendiği çalışmalarda tek çocukların kardeşi olanlara kıyasla daha başarılı olmaları ve motivasyonlarının yüksek olması dikkat çekmektedir (Polit ve Falbo, 1987; Poston ve Falbo, 1990; Wan vd., 1994). Bu durum ailede kıyaslanabilecek bir kişinin olmaması ve tek çocukların anne babanın tüm imkanlarına sahip olması ile açıklanabilir.

Beş faktör kişilik kuramının bir diğer alt boyutu olarak açıklanan sorumluluk kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan ikinci değişken ise baba sevgisidir. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan baba sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça sorumluluk puanları da artmaktadır. Bireyler babalarından daha çok anneleriyle yakın ilişki kurma eğilimindedir. Bu noktada babaların sert görünümlü olmalarının da etkisi büyüktür. Öyle ki Milevsky ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çocukların anne babasına ilişkin görüşlerinin yer aldığı bir çalışmada birçok birey babası ile ilişkisinin zayıf olduğunu ancak babalarının isteklerini yerine getirdiklerinde babalarından sevgi gördüklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla baba sevgisi bir koşula bağlı görüldüğünden bireylerde sorumluluk özelliğini artırdığı düşünülebilir. İlgili literatürde araştırmanın bu bulgusuyla tutarlılık gösteren birçok çalışma yer almaktadır. Bu bağlamda daha önce yapılan araştırmaların sonuçlarına göre anne babasından sevgi ve ilgi gören bireylerin diğerlerine oranla daha fazla sorumluluk taşımaları dikkat çekmektedir (McCrae ve Costa, 1988; Pincus ve Ruiz, 1997; Reti vd., 2002).

Beş faktör kişilik kuramının bir diğer alt boyutu olarak açıklanan sorumluluk kişilik boyutunu bu çalışmada anlamlı olarak yordayan üçüncü değişken çocukluk duygularıdır. Buna göre genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk duyguları boyutundaki puanlar arttıkça sorumluluk puanları da artmaktadır. Çocukluk duyguları değişkeni çocuklukta duygusal yönleri yani sevgi, şefkat, zevk gibi duyguları ifade etmektedir. Bu doğrultuda Lee ve arkadaşlarının (1990) yetişkinlerin kardeş ilişkilerini inceledikleri bir çalışmada duygusal yakınlık değişkeninin önemli olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda bir kardeşle kurulan duygusal yakınlık, kardeş ilişkilerinin olumlu olarak deneyimlenmesine neden olmuştur. Ayrıca bir kardeşin sorumluluğunu hissetmek iletişimin devamlı olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla çocukluk duygularının sorumluluğu yordamada önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde doğum sırası, cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, anne tutumu alt boyutları anne sevgisi ve anne kontrolü, baba tutumu alt boyutu baba kontrolü, kardeş ilişkileri alt boyutları yetişkin duyguları, yetişkin davranışları, yetişkin bilişselliği ve çocukluk davranışları bu araştırma kapsamında tahmin edilmeye çalışılan kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutuna yönelik modeli anlamlı olarak açıklamamıştır. İlgili literatürde araştırmanın bulgularıyla örtüşmeyen, doğum sırası ve cinsiyet değişkeninin sorumluluk kişilik özelliğini yordadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Cinsiyet değişkeni açısından kadınların erkeklere oranla sorumluluk özelliğinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar sayıca daha fazladır (Baloğlu ve Harris, 2003; Bunnet, 2020; De Bolle vd., 2015; Limura ve Taku, 2018; Merdan, 2013; Schmitt vd., 2008; Zupančič vd., 2008). Bu durumdan farklı olarak Göksal (2022) sınıf öğretmenleri ile yaptığı bir çalışmada erkeklerin kadınlardan daha sorumlu olması göze çarpmaktadır. Aynı şekilde kişilik özelliklerinin doğum sırası değişkenine göre incelendiği çalışmalarda ilk çocukların diğerlerine kıyasla sorumluluk özelliklerinin yüksek olması (Healey ve Ellis, 2007; Paulhus vd., 1999) ve ortanca çocukların sorumluluk özelliklerinin düşük olması (Saroglou ve Fiasse, 2003) dikkat çekmiştir.

5.2. SONUÇ

Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin beş faktör kişilik kuramının açıklamalarından yola çıkarak cinsiyet, kardeşle aynı cinsiyette olma, doğum sırası, anne baba tutumu ve kardeş ilişkileri değişkenleri açısından ne derece yordandığı araştırılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan nevrozizm kişilik boyutu puanlarını baba sevgisi anlamlı olarak yordamaktadır. Başka bir ifadeyle genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan baba sevgisi boyutundaki puanları azaldıkça nevrozizm puanları artmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu literatürde yer alan diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan nevrozizm kişilik boyutu puanlarını kardeşle aynı cinsiyette olma değişkeni anlamlı olarak yordamaktadır. Buna göre kız kardeş-kız kardeş olan genç yetişkin çiftleri veya erkek kardeş-erkek kardeş olan genç yetişkin çiftlerinin nevrozizm puanları farklı cinsiyette olan kardeşlere oranla daha yüksektir.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan nevrozizm kişilik boyutu puanlarını cinsiyet değişkeni anlamlı olarak yordamaktadır. Genç yetişkin olan kadınların nevrozizm puanları erkeklere kıyasla daha yüksektir. Araştırmanın bu bulgusu literatürdeki birçok çalışmanın bulgusuyla benzerdir.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan dışadönüklük kişilik boyutu puanlarını çocukluk bilişselliği anlamlı olarak yordamaktadır. Başka bir deyişle genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk bilişselliği boyutundaki puanlar arttıkça dışadönüklük puanları da artmaktadır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan dışadönüklük kişilik boyutu puanlarını anne sevgisi anlamlı olarak yordamaktadır. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça dışadönüklük puanları da artmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu literatürdeki çalışmalarla tutarlıdır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan deneyime açıklık kişilik boyutu puanlarını çocukluk duyguları anlamlı olarak yordamaktadır. Genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk duyguları boyutundaki puanlar arttıkça deneyime açıklık puanları da artmaktadır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan deneyime açıklık kişilik boyutu puanlarını anne sevgisi anlamlı olarak yordamaktadır. Başka bir ifadeyle genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının

bir boyutu olan anne sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça deneyime açıklık puanları da artmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu ilgili literatürde yer alan çalışmalarla benzerdir.

- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutu puanlarını çocukluk bilişselliği anlamlı olarak yordamaktadır. Genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk bilişselliği boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları da artmaktadır. Çalışmanın bu bulgusu literatürde yer alan diğer çalışmalarla tutarlıdır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutu puanlarını anne sevgisi anlamlı olarak yordamaktadır. Buna göre genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları da artmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu literatürdeki birçok çalışmanın bulgusuyla benzerdir.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutu puanlarını anne kontrolü anlamlı olarak yordamaktadır. Genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan anne kontrolü boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları da artmaktadır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan yumuşak başlılık kişilik boyutu puanlarını baba kontrolü anlamlı olarak yordamaktadır. Başka bir deyişle genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan baba kontrolü boyutundaki puanlar arttıkça yumuşak başlılık puanları azalmaktadır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan sorumluluk kişilik boyutu puanlarını çocukluk bilişselliği anlamlı olarak yordamaktadır. Buna göre genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk bilişselliği boyutundaki puanlar arttıkça sorumluluk puanları da artmaktadır.
- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan sorumluluk kişilik boyutu puanlarını baba sevgisi anlamlı olarak yordamaktadır. Başka bir ifadeyle genç yetişkinlerin anne baba tutumlarının bir boyutu olan baba sevgisi boyutundaki puanlar arttıkça sorumluluk puanları da artmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu literatürde yer alan diğer çalışmalarla tutarlıdır.

- Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin beş faktör kişilik kuramının alt boyutu olarak açıklanan sorumluluk kişilik boyutu puanlarını çocukluk duyguları anlamlı olarak yordamaktadır. Genç yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin bir boyutu olan çocukluk duyguları boyutundaki puanlar arttıkça sorumluluk puanları da artmaktadır.

5.3. ÖNERİLER

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Beş faktör kişilik özelliklerinin (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ortaya konulmasında kardeş ilişkileri, anne baba tutumu ve doğum sırası gibi aile sistemi içinde yer alan değişkenler ayrı ayrı incelenmiştir. Kişilik özellikleri ile ilgili yapılacak çalışmalarda bu değişkenlerin aracılık ve etkileşim etkileri incelenebilir. Bu çerçevede kurulacak modeller kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin daha açık bir şekilde anlaşılmasına katkı getirebilir.
- Baba sevgisi genç yetişkinlerde nevrotizm ve sorumluluk kişilik özelliğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Farklı yaş gruplarında da bu değişkenin nevrotizmi ve sorumluluğu yordayıp yordamadığı araştırılabilir.
- Anne sevgisi genç yetişkinlerde dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Farklı yaş gruplarında da anne sevgisi değişkeni dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık özelliklerini yordar mı sorusuna yanıt aranabilir.
- Anne kontrolü ve baba kontrolü değişkenleri genç yetişkinlerde yumuşak başlılık kişilik özelliğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu değişkenlerin farklı yaş gruplarında da yumuşak başlılığı yordayıp yordamadığı araştırılabilir.
- Kardeşle aynı cinsiyette olma değişkeni genç yetişkinlerde nevrotizmi anlamlı düzeyde yordamaktadır. Kardeş ilişkilerinin gelişim çağlarına göre farklılaştığı düşünüldüğünde kardeşle aynı cinsiyette olma değişkeninin farklı yaş gruplarında nevrotizmi ne derece yordadığını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Genç yetişkinlerde nevrotizm ve sorumluluk kişilik özelliklerini, baba sevgisi değişkeni anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu değişkenin nevrotizm ve sorumluluk üzerindeki etkisi ile ilgili deneysel çalışma yapılması önerilebilir.
- Cinsiyet değişkeni açısından genç yetişkinlerde kadın olmak nevrotizmi anlamlı düzeyde yordamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri düşünüldüğünde farklı kültürlerde bu değişkenin nevrotizmi yordayıp yordamadığı araştırılabilir.

- Genç yetişkinlerde dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerini, anne sevgisi değişkeni anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu değişkenin dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık üzerindeki etkisi ile ilgili deneysel çalışma yapılabilir.
- Genç yetişkinlerde yumuşak başlılık kişilik özelliğini anne kontrolü ve baba kontrolü değişkenleri anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu değişkenlerin yumuşak başlılık üzerindeki etkisi ile ilgili deneysel çalışma yapılması önerilebilir.

Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

- Araştırma sonuçlarına göre genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin algıladıkları anne baba tutumları ve kardeş ilişkileri kişilik özelliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu bilgiden yola çıkarak genç yetişkinlere profesyonel destek sunan psikolojik danışmanların aile dinamiklerini araştırırken, danışanın kardeşiyle olan ilişkisinin yakınlığı, kardeşlerin birbirine olan inancı ve aralarındaki bağa verdikleri öneme dikkat etmesi önerilir. Ayrıca anne babanın bireye karşı sıcak, samimi, koruyucu mu yoksa tam tersi bir tutum mu sergilediğini anlamak bireyi daha yakından tanımak adına önemlidir.
- Araştırma sonuçlarından yola çıkarak genç yetişkinlere profesyonel destek sunan psikolojik danışmanların aile sistemi içinde yer alan kardeş ilişkilerinin dinamiklerini incelemesi ve bu konuda iyileştirici çalışmalar yapması önerilebilir.
- Araştırma sonuçlarına göre genç yetişkinlerde baba kontrolü değişkeni yumuşak başlılığı negatif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Buradan hareketle ailelere yönelik çalışmalar yapan psikolojik danışmanların özellikle baba çocuk iletişimi konusunda babaların farkındalık kazanmasına yönelik eğitimler düzenlemesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Acet, M., Canbaz, M., Yılmaz, T., Şahin, M. ve Işık, U. (2016). Taekwondo hakemleri ile antrenörlerinin ego, kişilik ve saldırganlık düzeylerinin cinsiyet faktörüne göre incelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(1), 156-162. <https://dergipark.org.tr/en/pub/intjscs/issue/24486/259543>
- Adler, A. (1964). *The Individual Psychology Of Alfred Adler: A Systematic Presentation In Selections From His Writings*. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 30 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Adler, A. (1997). *Understanding Life*. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 21 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Akyunus, M., Gençöz, T. ve Aka, B. T. (2021). Age and sex differences in basic personality traits and interpersonal problems across young adulthood. *Current Psychology*, 40(5), 2518-2527.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (DSM-5), Tam Ölçütleri El Kitabı (E. Köroğlu, Çev.)* Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Angın, E. ve Erden, G. (2019). Otizm ve kardeşlik deneyimi: Kardeşlik ilişkisi ve psikolojik uyum üzerine bir derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 7(14), 127-135.
- Ardebili, E. F. ve Golshani, F. (2016). Early maladaptive schemas and aggression based on the birth order of children. *Modern Applied Science*, 10(9), 14-21.
- Arzuman, R. ve Gençtanırım-Kurt, D. (2022). Tek çocuk olmanın kişiliğe yansımaları: Nitel bir çalışma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 277-296.
- Arslanoğlu, İ. (2016). *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri (1. Baskı)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Bahtiyar-Saygan, B. ve Pekel-Uludağlı, N. (2021). Yaşam boyu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(2), 354-382.
- Baloğlu, M. ve Harris, M. (2003). Psikolojik danışma öğrencilerinin cinsiyet ve program türü ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(20), 7-16.
- Beck, E., Burnet, K. L. ve Vosper, J. (2006). Birth-order effects on facets of extraversion. *Personality and Individual Differences*, 40(5), 953-959.
- Bedford, V. H. (1998). Sibling Relationship Troubles and Well-Being in Middle and Old Age. *Family Relations*, 47, 369.
- Belli, M., Akcay, N. ve Bal Yılmaz, H. (2021). Geçmişten günümüze değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine katkıları. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 366-371. DOI: 10.34087/cbusbed.806798
- Benjaminsen, S., Jørgensen, J., Kragh-Hansen, L. ve Pedersen, L. L. (1984). Memories of parental rearing practices and personality features. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 69(5), 426-434.

- Bhawnani, D. (2022). A study on big five personality traits and gender differences among university students in India. *Digitalization, Innovation Transformation and Sustainability in Business Management and Social Sciences Conference*, Noida, India.
- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin Beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (62), 945-954 . Doi: 10.17755/Esosder.285296
- Biller, H. B. ve Weiss, S. D. (1970). The father-daughter relationship and the personality development of the female. *The Journal Of Genetic Psychology*, 116(1), 79-93.
- Bleske-Rechek, A. ve Kelley, J. A. (2014). Birth order and personality: A within-family test using independent self-reports from both firstborn and laterborn siblings. *Personality and Individual Differences*, 56, 15-18.
- Boerre, C. G. (2006). *Personality Theories*. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 1 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Bunnett, E. R. (2020). Gender differences in perceived traits of men and women. *The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences: Personality Processes and Individual Differences*, 1 (III), 179-184. DOI: 10.1002/9781119547174
- Burger, J. M. (2014). *Personality*. <https://libgen.is/search.php?req> adresinden 11 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. (İ. D. Ergüvan-Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1976)
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum* (30. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Chapman, B. P., Duberstein, P. R., Sörensen, S. ve Lyness, J. M. (2007). Gender differences in five factor model personality traits in an elderly cohort. *Personality and Individual Differences*, 43(6), 1594–1603.
- Clayer, J. R., Ross, M. W. ve Campbell, R. L. (1984). Child-rearing patterns and dimensions of personality. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 12(2), 153-156.
- Cole, A. ve Kerns, K. A. (2001). Perceptions of sibling qualities and activities of early adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 21(2), 204-227.
- Costa, P. T., Terracciano, A. ve McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 322–331. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.322>
- Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları* (25. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam, M. O., Engin, E. ve Uğuryol, M. (2017). Üniversite öğrencilerinde benlik gelişimi ve güven duygusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 508-514.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları*

- Damian, R. I. ve Roberts, B. W. (2015). The associations of birth order with personality and intelligence in a representative sample of US high school students. *Journal of Research in Personality*, 58, 96-105.
- De Bolle, M., De Fruyt, F., McCrae, R. R., Löckenhoff, C. E., Costa, P. T., Aguilar-Vafaie, M. E., Ahn, C. K., Ahn, H.N., Alcalay, L., Allik, J., Avdeyeva, T. V., Bratko, D., Brunner-Sciarrà, M., Cain, T. R., Chan, W., Chittcharat, N., Crawford, J. T., Fehr, R., Ficková, E., . . . Terracciano, A. (2015). The emergence of sex differences in personality traits in early adolescence: A cross-sectional, cross-cultural study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(1), 171–185. <https://doi.org/10.1037/a0038497>
- Demirtaş-Zorbaz, S. (2017). Biyolojik Kuram: H. Eysenck. D. Gençtanırım-Kurt ve E. Çetinkaya-Yıldız (Ed.), *Kişilik Kuramları* (s. 527-548) içinde. Ankara: PegemAkademi
- Deniz, Ü. ve Kesicioğlu, O. S. (2012). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kişilik Özelliklerinin Bazı Değişkenlerle İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 1-13. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Kefad/Issue/59489/854973>
- Dixon, M. M., Reyes, C. J., Leppert, M. F. ve Pappas, L. M. (2008). Personality and birth order in large families. *Personality and Individual Differences*, 44(1), 119-128.
- Doh, H. S. (1999). Social competence, maternal attentiveness, and overprotectiveness: Only children in Korea. *International Journal of Behavioral Development*, 23(1), 149-162.
- Dudek, T., Brenøe, A. A., Feld, J. ve Rohrer, J. M. (2022). No evidence that siblings' gender affects personality across nine countries. *Psychological Science*, 33(9), 1574-1587.
- Dunkel, C. S., Harbke, C. R. ve Papini, D. R. (2009). Direct and indirect effects of birth order on personality and identity: Support for the null hypothesis. *The Journal of Genetic Psychology*, 170(2), 159-175.
- Dunn, J. ve Kendrick, C. (1981). Social behavior of young siblings in the family context: differences between same-sex and different-sex dyads. *Child Development*, 52(4), 1265-1273. doi:10.2307/1129515
- Eckstein, D., Aycock, K. J., Sperber, M. A., McDonald, J., Van Wiesner, V., Watts, R. E. ve Ginsburg, P. (2010). A review of 200 birth-order studies: lifestyle characteristics. *Journal of Individual Psychology*, 66(4), 408-434.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekşi, H., Sevim, E. ve Kurt, B. (2016). Psikolojik doğum dizisi ile yetersizlik toplamının yetişkin buluşma stillerini yordama pencerelerini inceleme. *Çevrimiçi İlköğretim Eğitimi*, 15(3), 1054-1065.
- Ergüner-Tekinalp, B. ve Terzi, Ş. (2016). Coping, social interest, and psychological birth order as predictors of resilience in Turkey. *Applied Research in Quality of Life*, 11, 509-524.
- Eysenck, H. J. (1976). *Sex and personality*. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 30 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Feingold, A. (1994). Gender differences in personality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 429–456. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.3.429>

- Feist, J. ve Feist, G. J. (2009). *Theories Of Personality*. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 1 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Geri, S. ve Tazegül, Ü. (2019). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin kişilik boyutlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması (Mardin İl Örneği). 2. *Uluslararası Herkes İçin Spor ve Wellness Kongresi*, Antalya, Türkiye.
- Golabdar, A., Tabatabaie, K. R. ve Esmailinasab, M. (2016). Evaluation of the effects of gender differences on personality traits and life satisfaction. *Asian Journal of Pharmaceutics*, 10(4), 780-786.
- Gold, D. T. (1989). Sibling relationships in old age: A typology. *International Journal of Aging and Human Development*, 28(1), 37-51. doi:10.2190/VGYX-BRHN-J51V-0V39
- Goldberg, L. R., Sweeney, D., Merenda, P. F. ve Hughes, J. E. (1998). Demographic variables and personality: The effects of gender, age, education, and ethnic/racial status on self-descriptions of personality attributes. *Personality and Individual Differences*, 24(3), 393-403.
- Göksal, M. (2022). Sınıf öğretmenlerinin beş faktör kişilik özellikleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 131-146.
- Graham-Bermann, S. A., Cutler, S. E., Litzenberger, B. W. ve Schwartz, W. E. (1994). Perceived conflict and violence in childhood sibling relationships and later emotional adjustment. *Journal of Family Psychology*, 8(1), 85.
- Graziano, W. G. ve Tobin, R. M. (2017). Agreeableness and the five factor model. T. A. Widiger (Ed.), *The Oxford Handbook of the Five Factor Model* (s. 105-132) içinde. Oxford University Press.
- Gupta T. (2021). Gender differences on personality trait. *International Journal of Indian Psychology*, 9(3), 1466-1470. DIP:18.01.134.20210903, DOI:10.25215/0903.134
- Güvendi, B., Türksoy, A., Keskin, N., Altıncı, E. E. ve Şahin, S. (2016). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 3(7), 43-61.
- Healey, M. D. ve Ellis, B. J. (2007). Birth order, conscientiousness, and openness to experience: Tests of the family-niche model of personality using a within-family methodology. *Evolution and Human Behavior*, 28(1), 55-59.
- Jefferson, T., Herbst, J. H. ve McCrae, R. R. (1998). Associations between birth order and personality traits: Evidence from self-reports and observer ratings. *Journal of Research in Personality*, 32(4), 498-509.
- Jiao, S., Ji, G., Jing, Q. ve Ching, C. C. (1986). Comparative study of behavioral qualities of only children and sibling children. *Child Development*, 57(2), 357-361. doi:10.2307/1130591
- Josefsson, K., Jokela, M., Hintsanen, M., Cloninger, C. R., Pulkki-Råback, L., Merjonen, P., Hutri-Kähönen, N. ve Keltikangas-Järvinen, L. (2013). Parental care-giving and home environment predicting offspring's temperament and character traits after 18 years. *Psychiatry Research*, 209(3), 643-651.
- Jung, C. G. (1981). The development of personality. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 1 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

- Kagan, J. (2018). *Galen's Prophecy: Temperament In Human Nature*. <https://books.google.com.tr/books?hl> adresinden 11 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.
- Kalkan, M. ve Koç, H. (2008). Psikolojik doğum sırası bireylerin stresle başa çıkma stratejilerinin yordayıcısı mıdır? *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(30), 45-59.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kitamura, T. ve Fujihara, S. (2003). Understanding personality traits from early life experiences, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 57(3), 323-331. 10.1046/j.1440-1819.2003.01124.x.
- Kitzmann, K., Cohen, R. ve Lockwood, R. (2002). Are only children missing out? Comparison of the peer-related social competence of only children and siblings. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19(3), 299– 316.
- Kivlighan, D. M., Wampold, B. E. ve Heppner, P. P. (2008). *Psikolojik Danışmada Araştırma Yöntemleri*. (D. M. Siyez, Çev. Ed.). Ankara: Mentis Yayıncılık
- Korkmaz, A. ve Başer, M. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(1), 71-76.
- Kraft, M. R. ve Zuckerman, M. (1999). Parental behavior and attitudes of their parents reported by young adults from intact and stepparent families and relationships between perceived parenting and personality. *Personality and Individual Differences*, 27(3), (453-476). 10.1016/S0191-8869(98)00255-4.
- Kullberg, M. L. J., Van Schie, C. C., Van Sprang, E. D., Hartman, C. A., Van Hemert, A. M., Penninx, B. W. ve Elzinga, B. M. (2021). Why some siblings thrive whereas others struggle: A within-family study on recollections of childhood parental bonding and current adult depressive and anxiety symptoms. *Journal of Affective Disorders*, 281, 413-421.
- Kuru, E. (2003). Farklı statüdeki beden eğitimi bölümü öğrencilerinin kişilik özellikleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 175-191. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/issue/6763/90990>
- Lee, T. R., Mancini, J. A. ve Maxwell, J. W. (1990). Sibling relationships in adulthood: Contact patterns and motivations. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 431–440.
- Limura, S. ve Taku, K. (2018). Gender differences in relationship between resilience and big five personality traits in Japanese adolescents. *Psychological reports*, 121(5), 920-931.
- Lippa, R. A. (2010). Gender differences in personality and interests: When, where, and why?. *Social and personality psychology compass*, 4(11), 1098-1110.
- Lynn, R. ve Martin, T. (1997). Gender differences in extraversion, neuroticism, and psychoticism in 37 nations. *The Journal Of Social Psychology*, 137(3), 369-373.
- Marini, V. A. ve Kurtz, J. E. (2011). Birth order differences in normal personality traits: Perspectives from within and outside the family. *Personality and Individual Differences*, 51(8), 910-914.
- Matthews, G., Deary, I. J. ve Whiteman, M. C. (2009). *Personality Traits*.

<https://books.google.com.tr/> adresinden 11 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.

- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1982). Self-concept and the stability of personality: Cross-sectional comparisons of self-reports and ratings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(6), 1282-1292.
- McCrae, R.R. ve Costa, P.T., (1988). Recalled parent-child relations and adult personality. *Journal of Personality*, 56(2), 417-434.
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52, 509-516.
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (2005). Personality In Adulthood: A Five-Factor Theory Perspective. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 1 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- McDougall, W. (1932). Of the words character and personality. *Journal of Personality*, 1(1), 3-16.
- McGhee, J. L. (1985). The effects of siblings on the life satisfaction of the rural elderly. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 85-91.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A. ve Feinberg, M. E. (2016). Siblings of youth with autism spectrum disorders: theoretical perspectives on sibling relationships and individual adjustment. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(2), 589-602. doi:10.1007/s10803-015-2611-6
- McHale, S. M., Updegraff, K. A. ve Whiteman, S. D. (2012). Sibling relationships and influences in childhood and adolescence. *Journal of Marriage and Family*, 74(5), 913-930. doi:10.1111/j.1741-3737.2012.01011.x
- Mercan, Z. ve Tezel-Şahin, F. (2017). Babalık rolü ve babalık rolü algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 1-10.
- Merdan, E. (2013). Beş faktör kişilik kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 4(7),140-159.
- Michalski, R. L. ve Shackelford, T. K. (2002). An attempted replication of the relationships between birth order and personality. *Journal of Research in Personality*, 36(2), 182-188. doi:10.1006/jrpe.2001.2350
- Milevsky, A., Thudium, K. ve Guldin, J. (2014). The transitory nature of parent, sibling and romantic partner relationships in emerging adulthood. *Springer Briefs in Well-Being and Quality of Life Research* (s. 25-36) içinde. Springer Link.
- Minnett, A. M., Vandell, D. L. ve Santrock, J. W. (1983). The effects of sibling status on sibling interaction: Influence of birth order, age spacing, sex of child, and sex of sibling. *Child Development*, 54(4), 1064-1072.
- Nakao, K., Takaishi, J., Tatsuta, K., Katayama, H., Iwase, M., Yorifuji, K. ve Takeda, M. (2000). The influences of family environment on personality traits. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 54(1), 91-95.
- Oktan, V., Odacı, H. ve Berber-Çelik, Ç. (2014). Psikolojik doğum dizisinin psikolojik sağlamlığının yordanmasındaki rolün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 140-152.
- Özdemir, O., Güzel-Özdemir, P., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 103(11), 638. doi:10.5455/cap.20120433

- Özgülük, B. ve Öztemür, G. (2017). Psikanalitik kuram: S.Freud. D. Gençtanırım-Kurt ve E. Çetinkaya-Yıldız (Ed.), *Kişilik Kuramları* (s. 66-101) içinde. Ankara: PegemAkademi
- Öz-Soysal, F. S., Yurdabakan, İ., Baş, A. U. ve Aysan, F. (2016). Yaşam boyu kardeş ilişkileri ölçeğinin genç yetişkinlerde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5351-5361.
- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 280-296.
- Parker, G. (1979). Reported parental characteristics in relation to trait depression and anxiety levels in a non-clinical group. *Australian and new zealand Journal of psychiatry*, 13(3), 260-264.
- Parker, W. D. (1998). Birth-order effects in the academically talented. *Gifted Child Quarterly*, 42(1), 29-38.
- Paulhus, D. L., Trapnell, P. D. ve Chen, D. (1999). Birth order effects on personality and achievement within families. *Psychological Science*, 10(6), 482-488.
- Phillips, S. M. (1998, February). *Birth order and personality-not again* [Oral presentation] In 69th Annual Meeting of the Eastern Psychological Association, Boston, USA.
- Pincus, A. L. ve Ruiz, M. A. (1997). Parental representations and dimensions of personality: Empirical relations and assessment implications. *Journal Of Personality Assessment*, 68(2), 436-454.
- Polat, O. ve Güldoğan, E. (2016). Kardeşler arası şiddete genel bakış. *Alanyazın Sempozyum Psikiyatri Nöroloji Davranış Bilimleri Dergisi*, 9, 13-20.
- Polit, D. F. ve Falbo, T. (1987). Only children and personality development: A quantitative review. *Journal of Marriage and the Family*, 49(2), 309–325. doi:10.2307/352302
- Pollet, T. V., Dijkstra, P., Barelds, D. P. ve Buunk, A. P. (2010). Birth order and the dominance aspect of extraversion: Are firstborns more extraverted, in the sense of being dominant, than laterborns?. *Journal of Research in Personality*, 44(6), 742-745.
- Poston, D. L. ve Falbo, T. (1990). Academic performance and personality traits of Chinese children: "Onlies" versus others. *American Journal of Sociology*, 96(2), 433-451.
- Reti, I. M., Samuels, J. F., Eaton, W. W., Bienvenu Iii, O. J., Costa, P. T. ve Nestadt, G. (2002). Influences of parenting on normal personality traits. *Psychiatry research*, 111(1), 55-64.
- Riggio, H. R. (1999). Personality and social skill differences between adults with and without siblings. *The Journal of Psychology*, 133(5), 514-522.
- Riggio, H. R. (2000). Measuring attitudes toward adult sibling relationships: The lifespan sibling relationship scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(6), 707-728.
- Roberts, B. W. ve Yoon, H. J. (2022). Personality Psychology. *Annual Review of Psychology*, 73(1), 489-516
- Russo, D. ve Stol, K. J. (2020). Gender differences in personality traits of software engineers. *IEEE Transactions on Software Engineering*, 48(3), 819-834.
- Sampson, E. E. ve Hancock, F. T. (1967). An examination of the relationship between

- ordinal position, personality, and conformity: An extension, replication, and partial verification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(4), 398–407. <https://doi.org/10.1037/h0021210>
- Samurçay, N. (1982). Çocuklarda kardeş ilişkileri. *Eğitim ve Bilim*, 6(36), 6-14.
- Saroglou, V. ve Fiasse, L. (2003). Birth order, personality, and religion: A study among young adults from a three-sibling family. *Personality and Individual Differences*, 35(1), 19-29.
- Sato, T., Sakado, K., Uehara, T., Nishioka, K. ve Kasahara, Y. (1997). Perceived parental styles in a Japanese sample of depressive disorders: a replication outside Western culture. *The British Journal of Psychiatry*, 170(2), 173-175.
- Schlette, P., Brändström, S., Eisemann, M., Sigvardsson, S., Nylander, P. O., Adolfsson, R. ve Perris, C. (1998) Perceived parental rearing behaviours and temperament and character in healthy adults. *Personality and Individual Differences*, 24(5), 661-668. 10.1016/S0191-8869(97)00229-8.
- Schmitt, D. P., Long, A. E., McPhearson, A., O'Brien, K., Remmert, B. ve Shah, S. H. (2017). Personality and gender differences in global perspective. *International Journal of Psychology*, 52(1), 45-56.
- Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M. ve Alik, J. (2008). Why can't a man be more like a woman? Sex differences in big five personality traits across 55 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(1), 168– 192.
- Sezgin, E. (2022). Baba-çocuk ilişkisinin 5-6 yaş grubu çocukların psikolojik dayanıklılıkları ve ebeveynlikte bilinçli farkındalıkları arasında ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 17(2), 273-298.
- Sharma, N. ve Gulati, J. K. (2015). Gender differences in happiness, self-esteem and personality traits in adolescents living in socio-economic hardship. *Adolescence*, 54(78), 75.
- Spitze, G. ve Trent, K. (2006). Gender differences in adult sibling relations in two-child families. *Journal of Marriage and the Family*, 68(4), 977–992.
- Stoneman, Z., Brody, G. H. ve MacKinnon, C. E. (1986). Same-sex and cross-sex siblings: Activity choices, roles, behavior, and gender stereotypes. *Sex Roles*, 15, 495-511.
- Stronge, S., Shaver, J. H., Bulbulia, J. ve Sibley, C. G. (2019). Only children in the 21st century: Personality differences between adults with and without siblings are very, very small. *Journal of Research in Personality*, 83(6), 1-6.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 35-60.
- Şahin, E. S. (2017). Ayırıcı Özellik Kuramı: G. Allport, R. Cattell, P. T. Costa ve R. R. McCrae. D. Gençtanırım-Kurt ve E. Çetinkaya-Yıldız (Ed.), *Kişilik Kuramları* (s. 495-526) içinde. Ankara: PegemAkademi
- Şahin, H. ve Ünüvar, P. (2011). Eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ve kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Education Sciences*, 6(1), 1216-1226. <https://dergipark.org.Tr/En/Pub/Nwsaedu/Issue/19821/212204>
- Tackett, J. L. ve Lahey, B. B. (2017). Neuroticism. T. A. Widiger (Ed.), *The Oxford Handbook of the Five Factor Model* (s. 39-56) içinde. Oxford University Press.

- Taşkın, N. (2011). Çocukların gelişiminde katkıları unutulmalar: Babalar. *Eğitim Bir Sen Dergisi*, 20, 43-47.
- Tatlıoğlu, K. (2012). Okul öncesi dönemde anne-baba tutumunun çocuğun kişilik gelişimine etkisi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(15), 83-91.
- Tatlıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (XVII) 939-971. DOI: 10.14225/Joh400
- Tunç, E. ve Aliyev, R. (2015). Lisansüstü öğrencilerinin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4), 949-963
- Ulucan, H. ve Bahadır, Z. (2011). Haltercilerin kişilik özelliklerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 175-183. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bsd/issue/53548/713245>
- Van-Volkom, M. (2006). Sibling relationships in middle and older adulthood: A review of the literature. *Marriage and Family Review*, 40(2-3), 151-170. doi:10.1300/J002v40n02_08
- Vianello, M., Schnabel, K., Sriram, N. ve Nosek, B. (2013). Gender differences in implicit and explicit personality traits. *Personality and Individual Differences*, 55(8), 994-999.
- Volker, J. ve Gibson, C. (2014). Paternal involvement: A review of the factors influencing father involvement and outcomes. *TCNJ Journal of Student Scholarship*, 15, 1-8.
- Yalçın, İ. (2017). Kişilik kuramlarına genel bakış. D. Gençtanırım-Kurt ve E. Çetinkaya-Yıldız (Ed.), *Kişilik Kuramları* (s. 66-101) içinde. Ankara: PegemAkademi
- Yavuz, K. (1991). Anne ve çocuk. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1 (2), 12-18.
- Wan, C., Fan, C., Lin, G. ve Jing, Q. (1994). Comparison of personality traits of only and sibling school children in Beijing. *The Journal of genetic psychology*, 155(4), 377-388.
- Weiqiao, F. A. N., Fanny, M. C., Shu, F. C. ve Kwok, L. E. U. N. G. (2008). Gender difference of personality traits among Hong Kong secondary school students and their developmental analyses. *Acta Psychologica Sinica*, 40(9), 1002.
- Weisberg, Y. J., DeYoung, C. G. ve Hirsh, J. B. (2011). Gender differences in personality across the ten aspects of the Big Five. *Frontiers in Psychology*, 2(2011), 1-11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00178>
- Whiteman, S. D., McHale, S. M. ve Soli, A. (2011). Theoretical perspectives on sibling relationships. *Journal of Family Theory and Review*, 3(2), 124-139. doi:10.1111/j.1756-2589.2011.00087.x
- Wilt, J. ve Revelle, W. (2017). Extraversion. T. A. Widiger (Ed.), *The Oxford Handbook of the Five Factor Model* (s. 57-82) içinde. Oxford University Press.
- Zupančič, M., Slobodskaya, H. R. ve Knyazev, G. G. (2008). Gender differences in child/adolescent personality traits: Slovenes and Russians compared. *Horizons of Psychology*, 17(3), 43-63.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

EK-2 Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Örnek Maddeleri

EK-3 Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Örnek Maddeleri

EK-4 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Örnek Maddeleri

EK-5 Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçek İzni

EK-6 Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Ölçek İzni

EK-7 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Ölçek İzni

EK-8 Etik Kurul Kararı

EK-9 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Uygulama İzni

EK-10 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Uygulama İzni

EK-11 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Uygulama İzni

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:	☐ kadın ☐ erkek
Yaşınız:	
Fakülteniz:	
Bölümünüz:	
Sınıfınız:	1. sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )
Annenizin eğitim düzeyi:	okur yazar değil ( ) ilkokul ( ) ortaokul ( ) lise ( ) üniversite ( ) lisansüstü ( )
Babanızın eğitim düzeyi:	okur yazar değil ( ) ilkokul ( ) ortaokul ( ) lise ( ) üniversite ( ) lisansüstü ( )
Annenizin yaşı:	
Babanızın yaşı:	
Kaç kardeşsiniz (siz dahil):	
Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz:	Birinci çocuk ( ) İkinci çocuk ( ) Ortanca çocuk ( ) Son çocuk ( )
Anne- baba durumunuz:	Anne-baba sağ, birlikte ( ) Anne-baba sağ, boşanmış ( ) Anne hayatta değil ( ) Baba hayatta değil ( ) Her ikisi de hayatta değil ( )

EK-2 Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Örnek Maddeleri

		<i>Çok uygun</i>	<i>Oldukça uygun</i>	<i>Biraz uygun</i>	<i>Ne uygun ne uygun değil</i>	<i>Biraz uygun</i>	<i>Oldukça uygun</i>	<i>Çok uygun</i>	
1	Sakin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sinirli
3	Sanata ilgisiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sanata ilgili
8	Hayal gücü zayıf	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hayal gücü kuvvetli
9	(Başkalarına) kayıtsız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yardımsever
18	Alışılmış	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yenilikçi
37	Etkisiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Etkili
39	Donuk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Coşkulu

EK-3 Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Örnek Maddeleri

Değerlendirdiğiniz kardeşinizin yaşı:					
Değerlendirdiğiniz kardeşinizin cinsiyeti:					
	Tamamen Katılmıyor	Katılmıyor	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1-Kardeşim beni mutlu eder.					
7. Kardeşime hayranım.					
20- Kardeşim en iyi arkadaşlarımdan birisidir.					
23-Kardeşimin en iyi arkadaşlarımdan biri olduğumu biliyorum.					
30- Çocukluğumuzda kardeşimle keyifli zaman geçirirdim.					
31-Çocukluğumuzda kardeşimle çok yakın olduğumuzu hatırlıyorum.					
38-Çocukluğumuzda kardeşimle birlikte çok fazla zaman geçirmezdik.					
40-Çocukluğumda kardeşime problemlerimle ilgili konuşurdum.					
41- Çocukluğumuzda kardeşim ile ben çok yakın dosttuk.					
48- Çocukluğumuzda kardeşimle birçok ortak noktamız vardı.					

EK-4 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Örnek Maddeleri

ANNEM					
	hiç doğru değil	doğru değil	kısmen doğru	doğru	çok doğru
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu					
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir					
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karıştırdı					
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu					
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı					
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim					
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi					
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı					
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karıştırdı					
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi					

BABAM					
	hiç doğru değil	doğru değil	kısmen doğru	doğru	çok doğru
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu					
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi					
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir					
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir					
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı					
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi					
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi					
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi					

EK-5 Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçek İzni

tahsin ilhan 20.10.2021

Alicılar: ben v

Merhabalar,

İstemiş olduğunuz Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi formu ve değerlendirmesi ekte. Çalışmanızda kolaylıklar diliyorum.

Prof. Dr. Tahsin İlhan
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD Öğretim
Üyesi

Prof. Dr. Tahsin İlhan (Ph.D)
Tokat Gaziosmanpaşa University
Faculty of Education
Department of Guidance and Counseling

EK-6 Yaşam Boyu Kardeş İlişkileri Ölçeği Ölçek İzni

selda oz 16 Eki

Alicilar: ben v

Merhaba .Ölçekle ilgili kısa bilgi aşağıdadır.

Ölçeğin 6 tane alt boyutu var. 1-8 . madde Adult Affect (Yetişkin Duyguları), 9-16 Adult Behavior (Yetişkin Davranışları), 17-24 Adult Cognition (Yetişkin Bilişselliği), 25-32 Child Affect (Çocukluk Duyguları), 33-40 Child Behavior (Çocukluk davranışları), 41-48 Child Cognition (Çocukluk Bilişselliği)yansıtır.

Ayrıca ölçeğin reverse maddeler var. Bu maddeler 6,13,19,25,27,28,38,42. maddeler.(1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1)

Ölçeği size ekte gönderiyorum. İyi çalışmalar dilerim.
Doç. Dr. F.Selda Öz Soysal

Ölçekler (Measures in Turkish)

Bu sayfada yer alan ölçekler ODTÜ Psikoloji Bölümü İlişki Araştırma Laboratuvarı (Relationship Research Lab) kapsamında Prof. Dr. Nebi Sümer ve çalışma arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanan ve/ya geliştirilen ölçeklerdir. Ölçekler etik ilkelere uymak koşulu ile sadece bilimsel araştırmalarda kullanılabilir. **Ölçeklerin kullanımı için izin alınmasına gerek yoktur.** Söz konusu ölçeklerin klinik tanı koyma, psikolojik değerlendirme ve/ya eleman seçme vb. amaçlarla kullanılması hem bilimsel (psikometrik) hem de etik bakımdan uygun değildir. Kullanılmadan önce ölçeklerin geliştirildiği orijinal çalışmaların ve Türkiye örneklemi üzerinde yapılmış olan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının detaylı olarak incelenmesi gerekir. Bu sayfayı hazırlayan ve güncelleyen doktora öğrencimiz Gülbin Şengül-İnal'a çok teşekkür ederim.

Nebi Sümer

EK-8 Etik Kurul Kararı

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Rabia ARZUMAN		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	02.12.2021		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmannın Adı	Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Dekanlığı Makam Odası	23.12.2021	11:30
Karar No	Karar Tarihi	23.12.2021	
	Karar No	2021/9/15	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
		( ) Oy Çokluğu	
	( ) Ret	( ) Oybirliği	
		( ) Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Rabia ARZUMAN'a ait "Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi" konulu proje araştırmasının bilimsel araştırmalar etiği açısından değerlendirilmesinde kabulüne, ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/g fıkrasına göre araştırma verilerinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumdan resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna **oy birliğiyle karar verilmiştir.**

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

(Form No: FR- 586 ; Revizyon Tarihi: .../.../.....; Revizyon No:.....)

EK-9 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Uygulama İzni

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-15559425-755.02.01-00000381903
Konu : Rabia ARZUMAN'ın Anket İzni

23.12.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 01.12.2021 tarihli ve E-94800964-755.02.01-00000375049 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı **Doç. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT'un**, danışmanı olduğu 201163006 numaralı öğrencisi **Rabia ARZUMAN'ın** "**Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi**" konulu yüksek lisans tezine kaynak teşkil etmesi için, Fakültemizde eğitim gören öğrencilere ilgede belirtilen anket formlarını uygulama talebi, Bölüm Başkanlıklarımızın da olumlu görüşleri doğrultusunda, gönüllülük esasına göre olması koşuluyla, Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Refik BALAY
Dekan V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:38EDF8E8-6676-447B-818F-EC2487B7AD28 Belge Doğrulama Adresi:<https://www.turkiye.gov.tr/kaeu-ebys>

EK-10 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Uygulama İzni

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-82916132-755.02.01-00000378288
Konu : Rabia ARZUMAN'ın Anket İzni

10.12.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 01.12.2021 tarihli ve E-94800964-755.02.01-00000375049 sayılı yazı.

Enstitünüz öğrencisi Rabia ARZUMAN' ın "Genç Yetişkenlik Dönemindeki Bireylerinin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezine kaynak teşkil etmesi için, Fakültemizde eğitim gören öğrencilere anket formlarını uygulamasında Dekanlığımızca sakınca bulunmamaktadır.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Mustafa KURT
Dekan V.

EK-11 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Uygulama İzni

 T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı

Tarih: 06/12/2021 11:04
00000376265
K-Q
TSE-ISO-EN
9000

Sayı : E-78096558-044-00000376265
Konu : Rabia ARZUMAN'ın Anket İzni

6.12.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 01.12.2021 tarihli ve E-94800964-755.02.01-00000375049 sayılı yazı.

İlgi yazınıza istinaden Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Doç. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT' un danışmanı olduğu 201163006 numaralı öğrencisi Rabia ARZUMAN'ın "Genç Yetişkenlik Dönemindeki Bireylerinin Kişilik Özelliklerinin Anne Baba Tutumları ve Kardeş İlişkileri Açısından İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezine kaynak teşkil etmesi için, Fakültemizde eğitim gören öğrencilerine yönelik düzenlenecek olan anketin gönüllülük esasına göre ve ders programını aksatmamak kaydıyla uygulanmasında Dekanlığımızca bir sakınca bulunmamaktadır.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Nadir İLHAN
Dekan V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu: 4EC3B51A-8B71-4523-8BD0-C90F03D6F8F1 Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/kacu-ebys>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Rabia ARZUMAN

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yayınlar :

Arzuman, R. ve Gençtanırım-Kurt, D. (2022). Tek çocuk olmanın kişiliğe yansımaları: Nitel bir çalışma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 277-296.